

GD Izobraževanje in kultura

Program Vseživljenjsko učenje

Univerza v Ljubljani

GRADIVO ZA UČITELJE OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL

PRIPRAVA DIDAKTIČNIH MATERIALOV ZA POUČEVANJE O EVROPSKI UNIJI V ŠOLI

Gradivo vsebuje navodila za pripravo štirih metod poučevanja o vsebinah o Evropski uniji v šoli (kviz, skupinska raziskovana naloga, individualni problemski esej in debata). Drugi del gradiva je analiza učnih načrtov predmetov v osnovnih in srednjih šolah ter predlogi za vključitev vsebin o institucijah Evropske unije, razvojni pomoči in človekovih pravicah, ki jih spodbuja in izvaja Evropska unija.

ANA BOJINOVIĆ FENKO, UR.

Ljubljana, 11. april 2012

Gradivo je nastalo v okviru raziskovalno-pedagoškega projekta v okviru programa vseživljenjskega izobraževanja Jean Monnet Modules, ki ga sofinancira Evropska komisija.

Informacija o projektu

Naslov projekta: Inovativno poučevanje za kontinuirano učenje o evropski integraciji

Trajanje projekta: 1. 1. 2012–31. 12. 2012

Izvajalec: Center za proučevanje mednarodnih odnosov na Univerzi v Ljubljani, Fakulteti za družbene vede

Akadska koordinatorica: doc. dr. Ana Bojinović Fenko

Sofinancerka: Evropska komisija

Info: e-pošta: euvsoli@fdv.uni-lj.si; telefon: 01 5805 224 (Ana Bojinović Fenko).

Povzetek projekta:

Projekt prispeva k izboljšanju didaktičnih metod za poučevanje o evropskih integracijah v osnovnih in srednjih šolah ter v poklicnem izobraževanju v Sloveniji znotraj relevantnih predmetov predpisanega učnega procesa. Vključuje: razvoj novih didaktičnih materialov za učitelje, usposabljanje za učitelje, v sklopu katerega bodo pridobili znanje o Evropski uniji in veščine za predstavitev znanja skozi inovativne izobraževalne metode (skupinsko raziskovalno delo, pisanje individualnega eseja, kviz in debata), izvedbo izobraževalnega pilotnega preizkusa s strani učiteljev z učenci njihovih šol, izobraževalni dogodek za učence vseh sodelujočih šol, zaključno konferenco/evalvacija rezultatov pilotnih preizkusov ter končni zbir učnih materialov, vključno z ugotovitvami projekta in primeri dobrih praks. Ciljni skupini projekta sta: učitelji, ki bodo razvili znanje in spretnosti za načrtovanje in izvajanje kontinuiranega, kakovostnega in inovativnega učenja o integracijah Evropske unije ter učenci, ki bodo motivirani, da pridobijo zanimanje za učenje o Evropski uniji.

KAZALO

1. DIDAKTIČNI MATERIALI ZA POUČEVANJE O EVROPSKI UNIJI (Marko Lovec in Ana Bojinović Fenko)	7
1.1. KVIZ (Danijel Crnčec in Alojzija Židan)	9
1.1.1. Navodila za pripravo kviza.....	9
1.1.2. Primeri.....	10
1.2. SKUPINSKA RAZISKOVALNA NALOGA (Marko Lovec in Ana Bojinović Fenko)	11
1.2.1. Navodila, kako pripraviti skupinsko raziskovalno nalogo	12
1.2.2. Primeri	18
1.3. INDIVIDUALNI PROBLEMSKI ESEJ (Petra Roter)	18
1.3.1. Navodila, kako pripraviti individualni problemski esej.....	18
1.3.2. Primeri	23
1.4. DEBATA (Jure Požgan)	24
1.1.1. Navodila, kako pripraviti debato	24
1.1.2. Primeri	32
2. ANALIZA UČNIH NAČRTOV PREDMETOV OSNOVNIH ŠOL in RELEVANTNIH UČBENIKOV (Klemen Jelen in Primož Šturm)	33
2.1. DRUŽBA	33
2.1.1. Učni načrt.....	33
2.1.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	33
Institucije EU.....	33
Človekove pravice in pravice manjšin v EU	34
2.1.3. Predlogi za didaktični material (Danijel Crnčec, Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič).....	35
2.1.3.1. Tema kviza.....	35
2.1.3.2. Tema skupinske raziskovalne naloge.....	35
2.1.3.3. Igre na spletu.....	35
2.2. DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA	35
2.2.1. Učni načrt.....	35
2.2.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	36
2.2.2.1. Institucije EU.....	36
2.2.2.2. Razvojna pomoč EU	37
2.2.3. Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)	38
2.2.3.1. Tema kviza.....	38

2.2.3.2.	Tema skupinske raziskovalne naloge.....	38
2.2.3.3.	Igre na spletu.....	38
2.3.	GEOGRAFIJA.....	38
2.3.1.	Učni načrt.....	38
2.3.2.	Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	38
2.3.2.1.	Institucije EU.....	38
2.3.3.	Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)	39
2.3.3.1.	Tema kviza.....	39
2.3.3.2.	Tema skupinske raziskovalne naloge.....	39
2.3.3.3.	Igre na spletu.....	40
2.4.	ZGODOVINA.....	40
2.4.1.	Učni načrt.....	40
2.4.2.	Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	40
2.4.3.	Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)	40
2.4.3.1.	Tema kviza.....	40
2.4.3.2.	Tema skupinske raziskovalne naloge.....	40
2.4.3.3.	Igre na spletu.....	40
2.5.	DRŽAVLJANSKA KULTURA.....	41
2.5.1.	Učni načrt.....	41
2.5.2.	Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	41
2.5.3.	Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)	41
2.5.3.1.	Tema kviza.....	41
2.5.3.2.	Tema skupinske raziskovalne naloge.....	41
2.5.3.3.	Igre na spletu.....	41
2.6.	DRUGI PREDMETI (Jan Kovačič).....	42
2.6.1.	SPOZNAVANJE OKOLJA.....	42
2.6.1.1.	Igre in gradiva na spletu.....	42
2.6.2.	GLASBA.....	42
2.6.2.1.	Igre in gradiva na spletu.....	42
2.6.3.	MATEMATIKA.....	42
2.6.3.1.	Igre in gradiva na spletu.....	42
3.	ANALIZA UČNIH NAČRTOV PREDMETOV SREDNJIH ŠOL in RELEVANTNIH UČBENIKOV (Staša Tkalec).....	43

3.4. ZGODOVINA (splošna gimnazija)	43
3.4.1. Učni načrt.....	43
3.4.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	44
3.4.2.1. Institucije EU.....	44
3.4.2.2. Človekove pravice in pravice manjšin v EU	46
3.4.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	46
3.4.3.1. Tema debate.....	46
3.4.3.2. Tema individualnega eseja.....	46
3.4.3.3. Dodatno izobraževanje na spletu.....	46
3.5. ZGODOVINA (srednje poklicne in strokovne šole)	47
3.5.1. Učni načrt.....	47
3.5.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	47
3.5.2.1. Institucije EU.....	47
3.5.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	48
3.5.3.1. Tema debate.....	48
3.5.3.2. Tema individualnega eseja.....	48
3.5.3.3. Dodatno izobraževanje na spletu.....	48
3.6. EKONOMSKA ZGODOVINA (izbirni predmet strokovnih gimnazijah)	48
3.6.1. Učni načrt.....	48
3.6.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	49
3.6.2.1. Institucije EU.....	49
3.6.1. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	50
3.6.1.1. Tema debate.....	50
3.6.1.2. Tema individualnega eseja.....	50
3.7. GEOGRAFIJA (splošna, klasična, ekonomska gimnazija)	50
3.7.1. Učni načrt.....	50
3.7.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	52
3.7.2.1. Institucije EU.....	52
3.7.2.2. Človekove pravice in pravice manjšin v EU	56
3.7.2.3. Razvojna pomoč EU	57
3.7.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	58
3.7.3.1. Tema debate.....	58

3.7.3.2.	Tema individualnega eseja.....	58
3.7.3.3.	Dodatno izobraževanje na spletu.....	59
3.8.	GEOGRAFIJA (srednje strokovne in poklicne šole).....	59
3.8.3.	Učni načrt.....	59
3.8.2.	Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	60
3.8.2.1.	Institucije EU.....	60
3.8.2.2.	Človekove pravice in pravice manjšin v EU	62
3.8.3.	Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	62
3.8.3.1.	Tema debate.....	62
3.8.3.2.	Tema individualnega eseja.....	63
3.8.3.3.	Dodatno izobraževanje na spletu.....	63
3.9.	SOCIOLOGIJA (splošna, klasična, strokovna gimnazija)	63
3.9.3.	Učni načrt.....	63
3.9.4.	Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	64
3.9.4.2.	Institucije EU.....	64
3.9.5.	Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	65
3.9.5.1.	Tema debate.....	65
3.9.5.2.	Tema individualnega eseja.....	65
3.9.5.3.	Dodatno izobraževanje na spletu.....	66
3.10.	SOCIOLOGIJA (srednje strokovne in poklicne šole)	66
3.10.3.	Učni načrt.....	66
3.10.4.	Uporabni učbeniki z vsebino o EU.....	66
3.10.5.	Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)	66
3.10.5.1.	Tema debate.....	66
3.10.5.2.	Tema individualnega eseja.....	67
3.10.5.3.	Dodatno izobraževanje na spletu.....	67
3.7.	EVROPSKE ŠTUDIJE (izbirni predmet gimnazij z evropskimi oddelki) (Jan Kovačič, Ana Bojinović Fenko in Jure Požgan)	67
3.7.3.	Primer učne ure.....	68
3.7.3.1.	Tema debate.....	70
3.7.3.2.	Tema individualnega eseja.....	70
3.8.	DRUGI PREDMETI (Jan Kovačič in Jure Požgan)	71
3.8.1.	SLOVENŠČINA.....	71

3.8.1.2.	Gradiva na spletu:.....	71
3.8.1.3.	Tema debate (tudi za ostale jezike).....	71
4.	ANALIZA GRADIVA: EU v šoli – priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi (Primož Šturm in Jan Kovačič).....	72
4.1.	INFORMACIJA O PRIROČNIKU.....	72
4.2.	STRUKTURA PRIROČNIKA	72
4.3.	VSEBINA PRIROČNIKA.....	74
5.	ANALIZA SPLETNIH DIDAKTIČNIH MATERIALOV NA TEMO (S)POZNAVANJA EVROPSKE UNIJE (Jan Kovačič).....	77
5.1.	VSEBINE, PRIMERNE ZA UČENCE DO 9. LETA STAROSTI.....	77
5.1.1.	Europe's Information Society Thematic Portal. Kotiček za otroke.....	77
5.1.2.	Through the Wild Web Woods – spletna igra na temo otrokovih pravic.....	77
5.2.	VSEBINE, PRIMERNE ZA UČENCE MED 9. IN 12. LETOM STAROSTI.....	78
5.2.1.	Odkrivajmo Evropo!	78
5.3.	VSEBINE, PRIMERNE ZA UČENCE MED 12. IN 15. LETOM STAROSTI	79
5.3.1.	Spletišče 'Odkrijmo EU'	79
5.3.2.	Križanka o evropski himni.....	80
5.4.	VSEBINE, PRIMERNE ZA DIJAKE NAD 15. LETOM STAROSTI.....	81
5.4.1.	EuroparITV.....	81
5.4.2.	Mi smo bajni, mar ne?	81

1. DIDAKTIČNI MATERIALI ZA POUČEVANJE O EVROPSKI UNIJI (Marko Lovec in Ana Bojinović Fenko)

»M/orda učenci vedo veliko podrobnosti, s katerimi so seznanjeni pri posameznih predmetih, težko pa jih povezujejo v celoto in uporabljeno znanje težko ustvarjalno uporabljajo pri reševanju problemov /.../ Povezovanje v okviru predmetov in med njimi je mogoče doseči z raznovrstnimi metodami poučevanja in učenja, kot so projekti in problemski pouk ter timsko delo učiteljev.«
Prof. dr. Ivan Svetlik (V Polak 2007: 88–9).

»Vedoželjnost, radovednost, samostojnost, kritičnost, samoiniciativnost, natančnost so lastnosti dijakov, ki jih želi razvijati naša šola. Tudi s pomočjo raziskovalne dejavnosti.«
Uvod v priročnik za pripravo raziskovalne naloge (2011),
II. gimnazija v Mariboru.

Mednarodna komisija pod vodstvom nekdanjega predsednika Evropske komisije Jacquesa Delorsa je na pobudo Organizacije Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO*) v devetdesetih letih oblikovala poročilo z naslovom »Učenje: Skriti zaklad«. Avtorji so v poročilu poudarili, da naj sleherni izobraževalni proces sledi štirim temeljnim ciljem, ki predstavljajo stebre znanja v človekovem življenju: (I) učiti se, da bi vedeli; (II) učiti se, da bi znali delati; (III) učiti se, da bi znali živeti v skupnosti in (IV) učiti se biti (v Polak 2007: 129). Vsako izobraževanje temelji na gradnji hiše znanja na podlagi vseh štirih temeljev, ki jih v tem priročniku povezujemo s štirimi inovativnimi metodami poučevanja:

- I. **Da bi vedeli: kviz** predstavlja izvedbo osnovne metode ustnega preverjanja znanja v obliki skupinske družabne učne igre.
- II. **Da bi znali delati: raziskovalna naloga oz. raziskovalni projekt** je učna metoda, za katero je značilna problemska usmerjenost in osvajanje temeljnih veščin raziskovalnega dela, kot so postavljanje ustreznih vprašanj in domnev, načrtovanje dela, iskanje podatkov in virov, analiza, razprava in predstavitev rezultatov.
- III. **Da bi znali živeti: debata** je temeljna metoda, ki krepi sposobnost delovanja v družbenem okolju v ožjem smislu (uspešno oblikovanje, izražanje in zagovarjanje mnenj in stališč, logičnost argumentacije, upravljanje z medosebno komunikacijo) in širšem smislu (pomen etičnih vprašanj, družbene kritičnosti, strpnosti in razprave kot najboljšega sredstva za iskanje rešitev v družbi).
- IV. **Da bi znali biti: problemski esej** je ena od temeljnih metod in oblik (pisnega) sporočanja, ki omogoča osvajanje veščin uspešnega (pisnega) sporočanja, še posebno pa spodbuja razvoj kritične in problemske presoje razmerja med posameznikom in (družbenim) okoljem.

Tabela 1.1: Cilji metode poučevanja in njihovi nosilci interakcije

		Nosilec interakcije	
		ustno sporočanje	pisno sporočanje
Primarni cilj metode	znanje	<i>kviz</i>	<i>raziskovalna naloga</i>
	veščine	<i>debata</i>	<i>problemski esej</i>

Vir: lasten prikaz.

Pogosto se nam zdi, da je Bruselj daleč od šolskih učilnic in spoznavnega sveta učencev v osnovnih in srednjih šolah. Vzrok je nemara v tem, da sami spregledamo, kako članstvo v Evropski uniji (EU, tudi Unija) vpliva na številne povsem vsakdanje vidike našega življenja. V 27 državah članicah EU se ljudje, blago, storitve in kapital gibljejo brez omejitev. Uporabljamo skupno valuto. Unija krepi skladen razvoj članic, regij in sektorjev kot je kmetijstvo. Eno od temeljnih skupnih načel je trajnostno upravljanje z razpoložljivimi viri. Članstvo v EU nas zavezuje k spoštovanju temeljnih pravic in svoboščin ter k demokratičnim standardom institucij. S skupnim delovanjem lahko načela EU zastopamo tudi v globalnem prostoru.

Gre pa še za mnogo več kot to. Unija ni dokončan projekt. Če je za povojno generacijo pomenila zagotovilo miru in sodelovanja, za nas geografsko širitev in poglobljanje sodelovanja, bodo prihodnje generacije v Uniji iskale odgovore na izzive, ki jih prinašajo klimatske spremembe, razlike v hitrostih gospodarskega razvoja in v socialnih pravicah ali pa nepopolna demokratičnosti skupnega odločanja. EU je horizont možnosti prihajajočih generacij. Odvisna je od njihove vizije in poguma, pa tudi od tega, ali in kako (s)poznajo evropsko idejo kot zgodovinsko in našo aktualno izkušnjo.

Gradivo pred vami je pripravljeno z namenom **učiteljem različnih predmetov v osnovnih in srednjih šolah olajšati poučevanje vsebin o EU**. Avtorji smo ta cilj zasledovali na dva načina;

- a) Zbrali smo **informacije, navodila in primere, kako izvajati štiri inovativne didaktične metode poučevanja, to so kviz, skupinska raziskovalna naloga, debata in individualni problemski esej**. Prepričani smo, da boste učitelji s temi metodami motivirali sebe in učence/dijake, da je z njihovo pomočjo učenje o EU lahko zabavno, predvsem pa prispeva k njihovemu spoznanju, da je znanje o EU zelo koristno. Didaktične metode so predstavljene v prvem poglavju. Dopolnjuje ga peto, kjer so predlogi za uporabo spletnih aplikacij pri poučevanju in učenju.
- b) Pregledali smo **učne načrte predmetov**, ki se vsebinsko dotikajo tematike delovanja in politik EU, in poleg njih **analizirali** tudi **vsebinske prispevke relevantnih predpisanih učbenikov** pri vsakem od predmetov (za osnovno šolo v drugem in za srednjo v tretjem poglavju). Naredili smo analizo vsebine po treh tematskih sklopih (podnaslovih), tj. **institucije EU, človekove pravice in pravice manjšin v EU ter razvojna pomoč EU**. Ti podnaslovi – teme so **medpredmetne**, in predstavljajo dodano vrednost, saj priročnik s standardno kategorizacijo vsebin o EU pri

posameznih predmetih že obstaja (tj. priročnik EU v šoli, analiziran v 4. poglavju). Struktura podpoglavij sledi omenjenim trem temam, kadar pa katere izmed omenjenih tematik v učbenikih ni bilo, podnaslova nismo vključili v besedilo. Pri vsakem predmetu boste zasledili tudi različne **predloge za uporabo omenjenih inovativnih didaktičnih metod**.

1.1. KVIZ (Danijel Crnčec in Alojzija Židan)

Kviz je **inovativno didaktično sredstvo, namenjeno spoznavanju in utrjevanju družboslovnih učno-kurikularnih vsebin**. Namenjen je oblikovanju kompetenc tako učitelja oz. učiteljice kot na drugi strani šolajočega se. Uporabimo ga lahko pri uresničevanju prvega evropskega izobraževalnega stebra, ki poudarja, da se izobražujemo zato, da bi vedeli.

1.1.1. Navodila za pripravo kviza

Kviz lahko uporabimo v različnih tipih družboslovnih ur – pri osvajanju novih znanj, v diskurzivnem, v preverjalnem in eksperimentalnem tipu učne ure. Uporabimo ga lahko tudi **na različno potekajočih didaktičnih stopnjah** v posamezni družboslovni učni uri. Na **uvodni didaktični stopnji** ga lahko uporabimo kot motivacijsko sredstvo in za ugotavljanje predznanja šolajočega se, kar je temelj za oblikovanje novega znanja. Ugotavljanje kakovosti predznanja je namreč zelo pomembno, saj moramo temu primerno nato pri oblikovanju novega znanja prirediti in poglobiti učno-kurikularne vsebine. S kvizom lahko učenci preverjajo svoje znanje, učitelji pa dobijo informacijo, v kolikšni meri njihovi učenci dejansko napredujejo in koliko so se že naučili. Lahko se jih uporablja za predhodno, vmesno testiranje in za zaključno preverjanje znanja. Pri predhodnem in vmesnem testiranju je smiselno, da jim omogočimo takojšnjo povratno informacijo o njihovem znanju, na osnovi katere potem učenci slabšo snov ponovijo in utrdijo snov. Učitelji pa s tem dobijo informacijo, katero snov je potrebno ponoviti ali dodatno razložiti, kar jim omogoči lažje poučevanje.

Kviz kot sredstvo lahko uporabimo tudi **na sklepni didaktični stopnji** za utrjevanje in preverjanje implementiranih učno-kurikularnih družboslovnih vsebin (tj. osvojenega znanja šolajočih se). Končno, s pomočjo kviza na vseh didaktičnih stopnjah gradimo in razvijamo diskurz. V kolikor kviz uporabljamo za končno preverjanje, npr. ob koncu poglavij ali večjih tem, sestavimo nekaj vprašanj, s katerimi se osredotočamo na osnovna in temeljna znanja o snovi, ki jih morajo učenci/dijaki nujno poznati in razumeti. Pri tem ne smemo pretiravati s številom vprašanj (**kot smiselna meja se kaže največ 10 vprašanj**), saj učenci potem ne dobijo vpogleda v to, kaj je pomembno, kviz pa lahko postane tudi predolg in ga ne bodo rešili oz. bodo zaradi padca nezbranosti odgovarjali brez premisleka, zaradi česar lahko dobi kviz nasprotni učinek od želenega. Ne glede na obliko izbranih vprašanj in na to, kdaj se kviza poslužujemo, pa moramo učencem vedno

omogočiti smiselno povratno informacijo o tem, kateri odgovor je pravilen in zakaj. Prav tako jih moramo usmeriti na ustrezno snov, jih opozoriti na morebitno napačno razmišljanje, ki jih je privedlo do napačnega odgovora.

Kviz lahko izvedemo v **tradicionalni in računalniški obliki**. Kot didaktično sredstvo se kvizi v zadnjem času v vedno večji meri uporabljajo v elektronski obliki pri e-izobraževanju (glej spodaj moodle.org). V obeh primerih kviz sestavimo iz več tipov vprašanj, ki jih pri oblikovanju kviza prilagajamo cilju in obravnavani snovi. Med tipi vprašanj se najpogosteje pojavljajo:

- i) vprašanja z več izbirami,
- ii) vprašanja drži/ne drži in
- iii) vprašanja, kjer je potrebno izpolniti pravilen odgovor (t. i. ugnezdni odgovori).

V zadnjih letih se je v okviru e-izobraževanja uveljavilo več orodij, eno izmed njih je npr. **Moodle, navidezna spletna učilnica**, ki je prosto dostopna na svetovnem spletu (www.moodle.org) in je brezplačna za uporabo. Učiteljem omogoča oblikovanje dinamičnih spletnih mest za njihove učence ali za dijake, kjer se lahko pri podajanju vsebin poslužujejo različnih sredstev, tudi kviza.

1.1.2. Primeri

Vprašanja z več izbirami predstavljajo tipično obliko vprašanja v kvizih, kjer učenec med več ponujenimi odgovori izbere enega ali več pravih odgovorov. Pri tem lahko ob vprašanju zapišemo, ali je pravilen odgovor le eden ali jih je več.

→ Primer:

Katera država članica Evropske unije ima največ prebivalstva?

- a) Turčija (zavajajoč odgovor, ker Turčija ni članica EU, čeprav je velika država s cca. 75 mio prebivalstva)
- b) Francija (je velika država članica, a ima le cca. 66 mio prebivalcev)
- c) Nemčija (pravilen odgovor; Nemčija ima cca. 82 mio prebivalcev)
- d) Latvija (povsem napačen odgovor, ker je Latvija ena držav članic EU z najmanj – cca. 2 mio prebivalstva).

Vprašanja tipa drži/ne drži so podana v obliki trditve, učenec pa mora ugotoviti, ali je izjava pravilna ali ne. Pri oblikovanju trditve smo načeloma pozorni, da ne postavljamo trditve, ki bi lahko bile v določenih primerih pravilne, v določenih pa napačne, s čimer se izognemo temu, da bi učence zmedli, v kolikor bi ti pravilno razmišljali, njihov odgovor pa bi potem bil označen kot nepravilen. Seveda lahko takšno trditev namenoma uporabimo, kadar želimo učence spodbuditi k poglobljenemu razmišljanju o snovi in do udeležbe v razpravi.

→ Primer:

Država članica Evropske unije z največ prebivalstva je Francija.

DA   NE

Vprašanja, kjer je potrebno izpolniti pravilen odgovor (t. i. ugnezdjeni odgovori), omogočajo zastavljanje zelo prilagodljivih vprašanj in trditev, ki so sestavljena iz tekočih vsebin, kjer na določenih mestih predvidimo ugnezdene odgovore.

→ Primer:

S približno 82 milijoni prebivalcev je _____ država članica Evropske unije z največ prebivalstva.

Dodatna literatura:

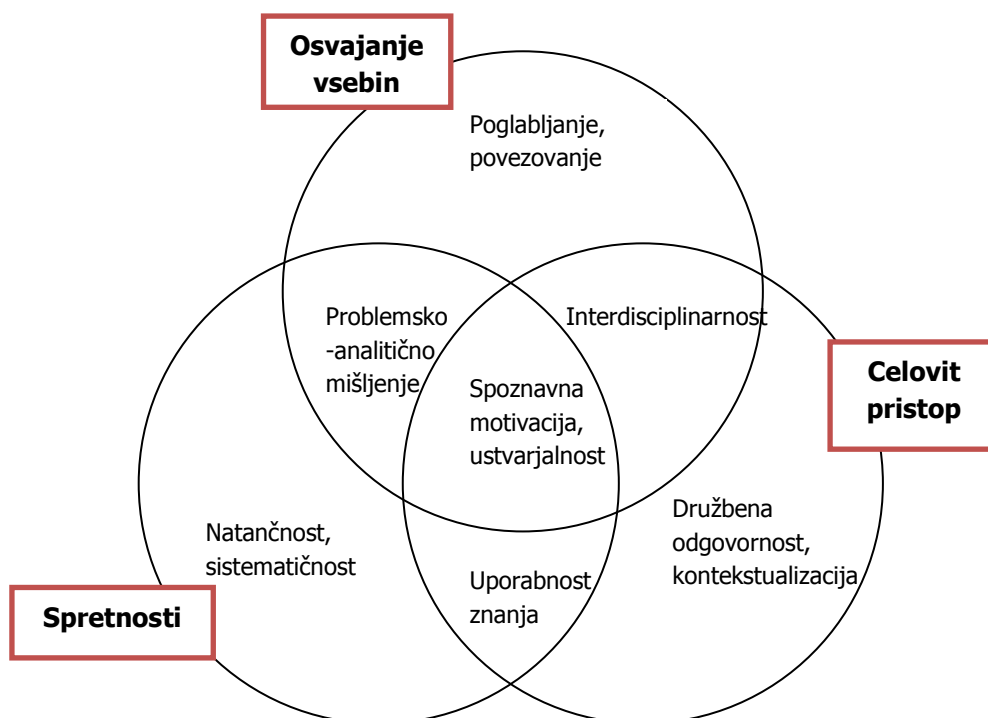
1. Gerenčer, Klaudija in Matija Lokar. 2007. *Priprava in uporaba kvizov v okolju Moodle*. Dostopno prek: http://rc.fmf.uni-lj.si/matija/clanki/Vivid07/Gerencer_VIVID.doc (10. 4. 2012).
2. Gerenčer, Klaudija. 2008. *Kvizi v spletni učilnici Moodle. Diplomaska naloga*. Dostopno prek: http://rc.fmf.uni-lj.si/matija/OpravljenDiplome/KlaudijaGerencer_diplomakoncna.pdf (10. 4. 2012).
3. Moodle spletna učilnica. 2007. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~sopdklem/hotpotatoes/navodila/vsebina173.htm> (10. 4. 2012).
4. Moodle kviz. 2011. Dosegljivo prek: <https://studij.uni-mb.si/file.php/1/Kvizi.pdf> (10. 4. 2012).
5. Moodle quiz module. 2012. Dostopno prek: http://docs.moodle.org/22/en/Quiz_module (10. 4. 2012).

1.2. SKUPINSKA RAZISKOVALNA NALOGA (Marko Lovec in Ana Bojinović Fenko)

Raziskovalna naloga je učni pripomoček, ki povzema strukturo raziskovalnega procesa. Za raziskovalno nalogo je značilen raziskovalni problem in postopek oblikovanja raziskovalnega vprašanja, domneve, izvajanja empiričnega preverjanja ter oblikovanja sklepov in končne predstavitev rezultatov. »Napisati raziskovalno nalogo pomeni naučiti se misliti, zbrati lastne misli in določene podatke, kar pomeni naučiti se metodičnega dela. Zato je tudi sama tema raziskovalne naloge manj pomembna, kot izkušnja, ki si jo pridobimo z izdelavo raziskovalne naloge« (Plukavec 2012).

Temeljni in sekundarni cilji uporabe raziskovalne naloge v pedagoškem procesu ostajajo ne glede na raven izobraževanja enaki, spreminja pa se zahtevnost naloge, torej raven pričakovane samostojnosti, zahtevnost raziskovalnega vprašanja in raziskovalne metode ter vsebinska specifičnost. Shema 1.1 prikazuje raziskovalno nalogo kot celovito metodo poučevanja/učenja, ki združuje osvajanje vsebin in spretnosti.

Shema 1.1: Raziskovalni projekt ali naloga kot celovita metoda

Vir: lasten prikaz.

1.2.1. Navodila, kako pripraviti skupinsko raziskovalno nalogo

Mladostnike z raziskovalci in znanstveniki družijo nepotešljiva radovednost. Skupno pa jim je pogosto še eno: razlika med genijem v kratkih hlačah in uspešnim znanstvenikom/raziskovalcem je v uspelem soočenju s praktičnimi zahtevami raziskovalnega dela. Pri uspešni izvedbi lahko pomaga, če pet korakov raziskovalnega projekta ali naloge – (A) opredelitev raziskovalnega problema in vprašanja, (B) zbiranje informacij in priprava načrta, (C) izvedba raziskovalnega dela, (Č) analiza in premislek rezultatov, ter (D) izdelava predstavitvene oblike naloge oz. projekta – izvedemo po 'uhojeni' poti, ki naposled pomaga, da napravimo tudi kakšen 'uspešen' korak na še nepreizkušen in neznan teren.

A. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Izhodišče raziskovalne naloge je raziskovalni problem oziroma predmet raziskave. Pomen kemije med raziskovalnim vprašanjem oz. predmetom in mladim raziskovalcem za motivacijo nekateri poudarjajo s tem, da kot prvo navodilo za uspešno izvedo

raziskovalnega dela navajajo »izogibanje temam, ki jih izbere mentor« (Plukavec 2012). Raziskovalni problem se nanaša na neko vrsto družbene problematike. Pri oblikovanju in utemeljevanju raziskovalnega problema si lahko pomagamo z vprašanji kot je *Zakaj je ta problem in njegovo podrobnejše proučevanje zame in za širše okolje pomembno?* Na ta način vzpostavimo kritični odnos do družbenega okolja in njegovega razvoja. Hkrati pa ugotavljamo splošnost družbeno-raziskovalnega prispevka naše raziskovalne naloge.

Vsebine, povezane z EU, lahko v metodo raziskovalne naloge vključimo na dva načina:

(a) opredelimo predmet raziskovalne naloge, ki je nanje vezan v izhodišču (na podlagi predpostavk) ali

(b) eno izmed ravni delovanja Unije uporabimo kot raziskovalni objekt (predmet raziskave).

→ Primer:

Primer raziskovalnega vprašanja a): *Kako članstvo v EU vpliva na številčno in etnično razmerje med učenci na šoli, ki se nahaja na obmejnem območju?*

Primer raziskovalnega vprašanja b): *Kako promocija posameznega živila vpliva na prehranjevalne prakse – evropska kampanja jejmo ribe?*

Ko smo premislili predmet našega zanimanja, poizkusimo oblikovati konkretno raziskovalno vprašanje. Če je pri opredeljevanju raziskovalne problematike 'nebo meja', oblikovanje raziskovalnega vprašanja navadno zahteva mentorjevo pomoč. Od raziskovalnega vprašanja je namreč odvisen sam raziskovalni postopek, torej okvir izvajanja raziskave oziroma odnos med pričakovanji in zmožnostmi. Po pregledu literature in drugih virov predvsem v zvezi z že opravljenimi raziskavami na področju proučevanega problema, ki nas zanima, skušamo raziskovalni problem zožiti v:

- raziskovalno vprašanje (stavek v obliki vprašanja), na katerega bomo v nalogi odgovorili;
- lahko pa tudi tezo (trditev, ki je relevantna glede na proučevan 'problem' oziroma ponuja njegovo rešitev). Tezo bomo z argumenti v nalogi okrepili ali ošibili;
- ali pa hipotezo (trditev, v kateri predvidevamo vzročno-posledično povezavo med dvema spremenljivkama, tj. neodvisno, ki vpliva na odvisno, povezanima z našim problemom). Hipotezo bomo s preverjanjem odnosa med spremenljivkama v nalogi potrdili ali zavrnil.

Na ta način zamejimo doseg našega raziskovalnega prispevka na posamezno področje raziskovanja ter na konkretni okvir oziroma objekt, ki ga bomo proučevali. S tem postopkom hkrati opredelimo dejanski cilj (prispevek) naše raziskave.

→ Primer: problem (ne)informiranosti o ravnanju z odpadki

1. Problem	2. Družbena relevantnost	3. Raziskovalno vprašanje/teza	4. Raziskovalni načrt	5. Potencialni prispevek
(Ne) informiranost o ravnanju z odpadki	Kopičenje odpadkov, ne-trajnostni razvoja, okoljska škoda,	Ali informiranost o posledicah ustvarjanja in odlaganja	Preverjali bomo učinek informacij/informiranja na tip obnašanja: npr. s	Premislek o uporabnosti rezultatov (na drugih šolah in

	visoki stroški	odpadkov vpliva na vedenje – primer OŠ Janeza Novaka?	postavitev ogromne skulpture iz odpadkov na šolskem hodniku.	širše v družbi)
--	----------------	---	--	-----------------

Iz raziskovalnega vprašanja mora biti razpoznavno, kaj je predmet raziskave, katere so torej opazovane odvisne in neodvisne spremenljivke, oziroma kakšno zvezo med njimi preverjamo. Natančno in čim bolj konkretno definiranje raziskovalnega vprašanja nam bo v veliko pomoč pri načrtovanju in izvedbi raziskave.

Tabela 1.2: tipologija spoznavnih ravni Evropske unije in področij tem raziskovalnih projektov/nalog

	Vsebinski cilji	Problemski cilji
Kaj je EU?	-Geografske in družbene značilnosti	-Naravna in družbena raznolikost, povezovanje in sodelovanje
Skupne institucije	-Institucije skupnega odločanja in procesi skupnega odločanja	-Aktivno evropsko državljanstvo (informiranost, angažiranost, participacija, pomen demokratičnih institucij)
Skupne politike	-Trgovina in pravice potrošnikov, pogoji in standardi pridelave hrane ter razvoj podeželja, upravljanje z naravnimi viri, razvojna kohezija, človeški viri in enakost možnosti, temeljne pravice in svoboščine	-Lokalna in globalna proizvodnja in trgovina, čezmejni ekosistemi in naravovarstvo, družbena odgovornost, multikulturalnost, človekove pravice, enakost možnosti
EU in jaz	-Mobilnost, participacija, možnosti, evropski projekti	-Opozarjanje na evropsko raven problema in iskanje inovativnih skupnih (evropskih) rešitev

Vir: lasten prikaz.

DODATNO: Najmanjši skupni imenovalac raziskovalne naloge je, da bodisi (a) teži k iskanju novih odgovorov na znana raziskovalna vprašanja, (b) postavlja nova vprašanja o 'starih' predmetih raziskovanja, ali pa (c) k znanim spoznanjem pristopi z novimi metodami.

→ Primer:

Pri raziskovalni nalogi, kjer postavimo vprašanje »Ali število prijateljev na Facebooku vpliva na medkulturne predsodke?« gre lahko (a) za 'znano' vprašanje dejavnikov predsodkov, ki se navezuje na problem medkulturnih odnosov in različnosti. Lahko gre (b) za novo vprašanje vpliva tehnologije, družabnih omrežij na pojmovanje različnosti. Tretjič (c) pa lahko gre tudi za novo raziskovalno metodo: za sociogram, ustvarjen s pomočjo analize spletnih družabnih omrežij, ki se lahko združuje tudi z drugimi metodami.

B. RAZISKOVALNI NAČRT

Dober načrt je polovica dobrega projekta. Raziskavo načrtujemo v skladu s ciljem raziskave. Z raziskovalnim vprašanjem/tezo/hipotezo smo prepoznali objekte/

spremenljivke, ki jih želimo opazovati, da bi jih bolje spoznali (oz. razumeli zveze med njimi). Empirično zbiranje podatkov oziroma preverjanje temelji na predpostavkah v zvezi z proučevanim objektom. Če sledimo našemu primeru ugotavljanja učinkov informiranosti o posledicah določenega načina ravnanja z odpadki, lahko na podlagi predpostavke o učinku informacij ta učinek denimo spremljamo skozi opazovanje in ocenjevanje vedenja pred in po tem, ko smo šolarje (neodvisna spremenljivka) seznanili s posledicami odlaganja odpadkov (odvisna spremenljivka).

Nato naredimo načrt projektnega oz. raziskovalnega dela. Načrt je vezan na raziskovalno metodo oz. metode. Če gre za študij pisnih virov, potem načrt pomeni opredelitev tega, kje bomo iskali vire, po kakšnem ključu jih bomo izbirali, koliko izpiskov bomo napravili, kakšen je obseg enot na predviden dan dela, na kakšen način bo potekala analiza in podobno. Tudi metode, kot so anketa, intervjuji, eksperiment in druge zahtevajo opredelitev načina, časa, kraja izvedbe ter analize rezultatov. Pozabiti pa ne smemo niti na čas, potreben za analizo in pripravo končnega izdelka (naloge, plakata in podobno) ter na morebitne nepredvidene dogodke, ki lahko podaljšajo čas izvedbe. (več v Plukavec 2012).

C. IZVEDBA RAZISKAVE

Ključno vprašanje vsake raziskave je, do kakšne mere lahko rezultat razumemo kot splošno veljaven. Minimalna zahteva raziskovalne korektnosti so pogoji, ki omogočajo ponovljivost: te pogoje lahko predstavimo v smislu okoliščin in načina izvedbe raziskave. Maksimalne zahteve pa so ugotavljanje, kako raziskava sama vpliva na rezultat.

Posamezne raziskovalne metode so standardizirane. V primeru vprašalnikov »lahko izberete klasično raziskavo s pomočjo ankete ali intervjuja. Anketni vprašalnik mora biti sestavljen tako, da so vprašanja kratka, razumljiva in prilagojena anketirancem. Intervju je lahko zaprtega, polzaprtega (ob ponujenih odgovorih lahko oseba izrazi tudi svoje mnenje) ali usmerjenega tipa, kjer ni vnaprej pripravljenih odgovorov. Vprašanja sestavite tako, da boste dobili odgovore na vse hipoteze, ki ste si jih zastavili. Raziskovalna naloga mora imeti podane ugotovitve. Torej, kaj ste ob iskanju, zbiranju, branju informacij in ob izvedeni raziskavi ugotovili. Ugotovitve torej zapišite glede na svoje hipoteze in dodajte, ali je bila hipoteza sprejeta ali zavržena in zakaj. Kje je prišlo do drugačnih rezultatov, ugotovitev in spoznanj ter kje ste pravilno sklepali, predpostavljali« (Jurko 2011).

→ Primer:

Vzemimo primer Skupne kmetijske politike, ki je ena od temeljnih, pa vendar morda najmanj poznanih skupnih politik EU.

1) Splošni viri, kjer je mogoče pridobiti informacije v zvezi s predmetom proučevanja in raziskovalnim vprašanjem/ciljem, so (poleg literature, ki se nanaša na izbran problem) uradni viri. Na spletnih straneh Generalnega direktorata Evropske komisije za kmetijstvo so predstavljeni cilji Skupne kmetijske politike (SKP) EU, ukrepi in temeljne značilnosti kmetijstva v Uniji in njenih članicah, pa tudi izzivi, s katerimi se SKP sooča, kot so na primer podnebne spremembe. Uradni viri so navadno dostopni v oblikah in obsegu, ki sta prilagojena različnim ciljnim občinstvom. Temeljne značilnosti slovenskega kmetijstva so, upoštevaje okvir SKP, predstavljene na spletnih straneh Ministrstva za kmetijstvo in Statističnega urada.

S politiko in njenimi učinki, ter s širšo problematiko, kot so delež domače pridelave, standardi pridelave in varnost hrane, posledice za živali, okolje in razvoj doma in po svetu, se ukvarjajo tudi številne raziskovalne ustanove in nevladne organizacije, novice o tem je mogoče dnevno spremljati v medijih.

2) Konkretno vire, ki nam služijo kot empirični viri, določimo v skladu z raziskovalnim vprašanjem. Ukrepe SKP je mogoče spremljati v okolju kjer se izvajajo: kmetje in območne kmetijske organizacije so dobro informirani o zahtevah in možnostih, ki jih daje kmetijska politika. Informacije lahko pridobimo s pomočjo dogovorjenih intervjujev, anket in s pridobivanjem slikovnega materiala; to omogoča analizo učinkov izbrane politike in njenih ukrepov v posameznem okolju.

3) Ostali deležniki SKP so predelovalna industrija, trgovina in mi kot končni potrošniki. Deležniki so tudi proizvajalci izven Unije. Empirične podatke, ki se nanašajo na deležnike, ki niso pridelovalci, so ankete (npr. o odnosu do lokalne proizvodnje, o tem kako pomembna je za nas kot potrošnike kvaliteta hrane, kako sama informiranost o načinu in kraju proizvodnje vpliva na to, kaj damo v nakupovalno košaro) ter najrazličnejši kazalci, ki se sistematično spremljajo in zbirajo v virih, kot so različne zbirke statističnih podatkov.

4) Ustrezne empirične podatke pa lahko 'ustvarimo' tudi sami z različnimi eksperimenti (kako se potrošniki odzivajo na podatke o tem, kje in kako je bilo živilo pridelano, kako alternativne oblike informiranja in promocije vplivajo na prehranjevalno odgovornost in navade). Mogoče je izvesti projekte v smislu lastne šolske ekološke pridelave hrane, trajnostne pridelave hrane, šolskega kompostiranja, aktivnega sodelovanja šole kot deležnika v kmetijsko-pridelovalni in prodajni verigi ali pa sodelovanja šole pri oblikovanju zelenih standardov in promocije uporabe živilskih proizvodov (zdrava in kvalitetna prehrana).

Č. RAZPRAVA

V razpravi ocenimo, kaj zbrani podatki in rezultati pomenijo za raziskovalni cilj, vprašanje in teze, kakšni so sklepi in omejitve sklepov. Zaključimo v smislu, kaj smo prispevali k rešitvi problema in kje so možnosti za nadaljnje raziskovalno delo. Pogosto pomaga, če med izvedbo raziskave in analizo naredimo kratek miselni predah, ki nam pomaga oceniti pričakovanja, s katerimi smo se lotili dela v odnosu do rezultatov, ter tako vzpostaviti ustrezno 'razdaljo', ki omogoča razpravo, da bo koristna tudi za druge.

D. IZDELAVA NALOGE

Raziskovalno nalogo predstavimo v obliki besedila, plakata, multimedijske predstavitve (nosilci zvoka in slike, spletna stran) in podobnega. Osrednji namen predstavitve je informiranje zainteresiranih naslovnikov o rezultatih in s tem prispevek k vprašanju oziroma problemu ter raziskovalnemu delu kot takšnemu. Če so drugi koraki raziskovalnega dela namenjeni predvsem našemu delu in raziskovalni nalogi kot takšni, je peti korak namenjen našemu občinstvu.

Predstavitev mora biti učinkovita in informativna. To pomeni, da se osredotočimo na ključne točke, kot so predmet, dosedanje raziskave, naš prispevek, izvedba, rezultati in analiza. Pišemo v pretekliku po logičnem zaporedju in ne zaporedju dela. Uporabljamo naslove in podnaslove. Skušamo biti jasni in natančni, podati tiste informacije, ki so ključne in se ne ponavljati.

Primer navodila za raziskavo naloge: »Jezik, ki ga uporabljamo pri raziskovalni nalogi naj bo čist, enostaven, jasen in jedrnat, tok misli logičen, brez odmikov od jedra problema. /.../ Zmotno je mnenje, da je zajetna raziskovalna naloga znak kakovosti opravljenega raziskovalnega dela. Znano je, da je Albert Einstein prišel na zagovor svojega doktorskega dela s tekstom, napisanim na dveh straneh. Zato se ne trudite in umetno povečujte obsega raziskovalne naloge z uporabo velikih črk in razmikov med vrsticami. Če je raziskovalna naloga daljša od 30 strani, se vprašajte, ali se ne bi dalo stvar napisati krajše in bolj jedrnato.«

Upoštevamo pravila učinkovitega sporočanja. Uporabljamo naslove in podnaslove, preglednice, miselne vzorce, grafični material. Pri plakatu in multimediji smo pozorni na pravila učinkovitega slikovnega sporočanja: omejitev na manjše število (3–5) ključnih gesel ali poudarkov, strukturiranost, zlati rez, usmerjanje pozornosti. Poskrbimo za informacije o avtorjih, mentorju, šoli, datumu izdelave in okviru projekta.

Formalna pravila strukturiranosti in navajanja virov nam pogosto pomagajo pri učinkovitosti in lajšajo predvidljivost in preglednost izdelkov. Citiranje služi ločevanju lastnega od tujega dela in je osrednji element raziskovalne (akademske) poštenosti.

Dodatna literatura:

1. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič in Milan Brglez v sodelovanju z Moniko Kalin-Golob. 2002. *Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela*. Ljubljana: FDV.
2. Holnthaner Zorec, Katja, Zdenka Keuc, Barbara Bedenik in Romana Barbara Fekonja. 2011. *Raziskovalno delo dijakov: priročnik za pripravo raziskovalne naloge*. Maribor: II. Gimnazija.

3. Jurko, Anja. 2011. *Najboljša raziskovalna/seminarska naloga*. Priročnik za bruce 2010. Dostopno prek: <http://www.prirocnikzabruce.si/studij/najboljsa-raziskovalnaseminarska-naloga/> (20. 2. 2012).
4. Polak, Alenka. 2007. *Timsko delo v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Modrian.
5. Plukavec, Marjana. 2012. *Napotki za izdelavo raziskovalne naloge (Zavod za tehnično kulturo Slovenije)*. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~ljzotks2/gzm/dokumenti/napotki.html> (20. 2. 2012).

1.2.2. Primeri

Primeri raziskovalnih nalog so dostopni na spletu: Gibanje Mladi raziskovalci za razvoj Šaleške doline, kjer je na voljo seznam nalog (in naloge so v celoti dostopne), ki so jih osnovnošolci, dijaki ter študentje izdelali od leta 1984 (<http://mladiraziskovalci.scv.si/raziskovalne.php>).

1.3. INDIVIDUALNI PROBLEMSKI ESEJ (Petra Roter)

1.3.1. Navodila, kako pripraviti individualni problemski esej

Individualni problemski esej (v nadaljevanju esej) je namenjen kritični (polemični) in reflektivni obravnavi določene teme oziroma problematike. Eseg je pisni izdelek, ki sodi med krajša besedila: običajno bo obsegal približno tisoč besed (brez seznama virov in brez opomb, če se avtor za njih odloči), čeprav so lahko eseji tudi krajši in seveda tudi vsaj dvakrat daljši. Eseg najpogosteje odgovarja na v uvodnem delu zastavljeno raziskovalno vprašanje. Eseg je torej besedilo, namenjeno obravnavi neke smiselno zastavljene teme, relevantne problematike, smiselno zastavljenega vprašanja. S pomočjo raziskovalnih znanstvenih metod pisec besedila v jedru eseja sooči različna mnenja in poišče odgovor na zastavljeno vprašanje, ki ga zapiše v zaključku eseja.

Tako kot druga znanstvena in strokovna besedila (na primer knjige, članki, poročila) tudi esej temelji na analizi virov – torej na že obstoječem znanju o problematiki, ki jo esej obravnava in o kateri so različni avtorji že kaj napisali. To predhodno znanje, ki ga mora avtor eseja natančno in dobro poznati (torej mora različne vire poiskati in jih dobro naštudirati), bo podlaga za razpravo v eseju. Seveda tudi za esej velja prepoved plagiatorstva oziroma 'izposoje' tujih misli in ugotovitev, informacij in podatkov. Da bi se izognili temu prekršku, moramo vse uporabljene vire v eseju najprej natančno citirati oziroma povzeman, na koncu eseja pa še natančno zapisati v seznamu uporabljenih virov.

Esej ni najenostavnejša oblika besedila in srednješolci na internetu pogosto objavljajo obupane klice na pomoč o tem, kako naj napišejo esej. Vedo, da esej ni prosti spis, pogosto pa ne vedo, kaj esej je, težave pa se pojavljajo tudi pri pripravi na pisanje eseja. Slednje je zgolj sklepno dejanje, ki zahteva veliko natančnih in poglobljenih predpriprav, tj. branja oziroma študija različnih virov. Seveda pa pisanje eseja in priprave na pisanje temeljijo na razumevanju, kaj je esej in čemu je namenjen, kako je sestavljen in katera pravila je potrebno upoštevati pri pisanju eseja.

A. CILJ ESEJA

Najpogosteje torej esej pišemo, da bi odgovorili na zastavljeno vprašanje, ki ga lahko opredeli že naslov (npr. Kako se Evropska unija razlikuje od klasičnih mednarodnih vladnih organizacij?). Včasih pa smo v položaju, ko nam je znana samo tema eseja ali pa si lahko tudi temo izberemo sami. Kljub temu da ima lahko esej poveden naslov, ki opredeljuje tematiko (npr. Razvoj človekovih pravic, Novi akterji v mednarodni skupnosti, Varstvo manjšinskih skupnosti v Evropski uniji), bomo k obravnavi te tematike pristopili problemsko. Vprašali se bomo, katere elemente vsebuje zastavljena tema oziroma naslov, katera vprašanja odpira in katero med njimi je tisto, na katerega bomo odgovorili v eseju. Vedeti moramo tudi, zakaj smo si izbrali ravno to vprašanje. Vprašanje bomo izbirali in izbrali po temeljitem študiju literature – tako kot to počnemo, kadar pripravljamo druge pisne izdelke (na primer seminarske naloge, raziskovalne naloge).

B. ESEJSKO VPRAŠANJE IN PRIPRAVE NA PISANJE ESEJA

Če esej ne temelji na vnaprej danem vprašanju, velja splošno pravilo, da si izberemo vprašanje, ki je najbolj pereče, najpomembnejše, morda najbolj prezrto v dosednji obravnavi izbrane problematike. Pravimo, da izberemo najbolj relevantno vprašanje. Takšno vprašanje ne bo najlažje, najbolj očitno. Zagotovo nas morajo zanimati odgovori na naše vprašanje. Naš interes bo najboljša popotnica za ves trud, ki bo potreben za zbiranje in natančen študij literature ter pisanje eseja.

Ko smo si izbrali esejsko vprašanje, najprej razmislimo (podobno, kot to počnemo pri testu, preden začnemo odgovarjati na t. i. vprašanje esejskega tipa), kaj vse vprašanje vključuje. Na katere koncepte se nanaša? Katera področja (katere teme) vključuje? Vprašanje torej razčlenimo: razmislimo o vseh vidikih, na katere se vprašanje nanaša in ki zahtevajo našo pozornost, ko bomo odgovarjali na vprašanje. Če se ukvarjamo z razlikovanjem Evropske unije od klasičnih mednarodnih vladnih organizacij, bomo zagotovo morali razmisliti o konceptu klasičnih mednarodnih organizacij – kaj so njihove značilnosti in česa Evropska unija nima oziroma česa nimajo klasične mednarodne vladne organizacije, da lahko trdimo, da se Evropska unija razlikuje od klasičnih mednarodnih vladnih organizacij. Seveda bi lahko v eseju ugotovili, da je razlik

premalo oziroma da niso tako ključne, da bi lahko trdili, da Evropska unija ni mednarodna organizacija.

Še enkrat poudarjamo: preden začnemo zbirati vire oziroma informacije, ki nam bodo pomagale pri iskanju odgovora na naše esejsko vprašanje, moramo natančno vedeti, kaj vse je vključeno v esejskem vprašanju. Le tako bomo vedeli, katere primarne vire bomo iskali in katera znanstvena dela (knjige, članke) bi nam utegnila biti v pomoč pri iskanju odgovora na esejsko vprašanje. Seveda pa nam bodo nekateri koncepti in posamezne dileme, ki izhajajo iz esejskega vprašanja, pogosto postali jasni šele po temeljitem študiju literature.

Ob študiju literature (bodisi vnaprej predpisanega študijskega gradiva ali tiste literature, ki smo jo sami poiskali v knjižnici in po besedilnih zbirkah) se bomo zato pogosto vračali k esejskemu vprašanju. Med drugim bomo preverjali, ali in kako razumemo vprašanje, ali nam izbrana literatura ponuja odgovore na to vprašanje, ali smo s študijem uspeli zajeti vse vidike esejskega vprašanja.

Tako kot velja za pripravo drugih oblik (znanstvenih) besedil, smo tudi pri študiju literature iz tematike, na katero se nanaša esejsko vprašanje, pozorni na dela, ki so omenjena v literaturi. Če so ta dela dostopna, jih bomo seveda brali v izvirniku oziroma v dostopnih prevodih. Isto velja za primarne vire oziroma dokumente: vedno poskušamo sami poiskati vir, tudi v primerih, ko se avtorji v naših sekundarnih virih (v naši študijski literaturi) sklicujejo na primarne vire. Sami bomo poskušali preveriti, kaj je dejansko zapisano v dokumentu, kaj točno piše v nekem členu ali odstavku tega dokumenta, na katerega se morda sklicuje avtor našega sekundarnega vira. Morda jih naši sekundarni viri ne povzemajo korektno, morda je prišlo celo do napak, lahko pa jih avtorji razumejo drugače, kot jih razumemo sami ali kot jih razumejo avtorji drugih znanstvenih besedil, ki jih morda že poznamo. Skratka, vedno poskušamo poiskati izvirna besedila, tudi dokumentov, pogodb, deklaracij, resolucij ipd. Večina primarnih dokumentov je dostopna prek medmrežja, zato njihovo iskanje običajno ne predstavlja velikih težav.

Pri nekaterih esejskih vprašanjih se nam bo zgodilo, da bo literature ogromno. Če v iskalnikih katere ob besedilnih zbirkah odtipkamo besede, kot so Evropska unija, mednarodni odnosi, človekove pravice, konflikt ipd., bomo dobili množico člankov, ki vključujejo posamezno besedo ali besedno zvezo. In kako ravnamo v takšnih primerih? Možnih postopkov je seveda več.

Najprej bomo najbrž dodali kakšno ključno besedo, s katero bomo omejili iskanje (pomislimo, kaj v zvezi s konfliktom nas zanima: ali proučujemo določen konflikt, reševanje konfliktov ali npr. reševanje konfliktov v okviru mednarodnih organizacij). V posameznih primerih bomo morda pozorni na čas nastanka besedil (če se ukvarjamo s tematiko, ki je časovno omejena). Včasih bomo morda posebej pozorni na določene avtorje. Da vemo, kateri avtorji so na določenem področju ključni (torej so pomembno

prispevali k razvoju znanosti na tem področju), moramo seveda poznati področje, v katerega okvir sodi naše esejsko vprašanje. Ko bomo temeljito analizirali literaturo, bomo hitro ugotovili, da se morda več avtorjev sklicuje na neko delo; takšno delo bomo zagotovo želeli prebrati tudi sami.

C. STRUKTURA ESEJA

Esej je razdeljen na tri dele: uvod, jedro (analizo) in zaključek. Pri krajših esejih (približno tri strani oziroma do tisoč besed) teh delov eksplicitno ne navajamo (pišemo) in esejev ne ločujemo s podnaslovi. Krajši eseji torej ne bodo razčlenjeni na 'poglavja'. Razčlenjeni bodo zgolj na odstavke, ki so vidno označeni: bodisi z zamikom prve vrstice v desno, bodisi brez zamika prve vrstice v desno a s prazno vrstico med odstavkoma. Vsak odstavek predstavlja razdelano misel. Z oblikovnega in vsebinskega vidika je pomembno, da so odstavki približno enako dolgi, da na stran zapišemo vsaj približno tri ali štiri odstavke ter da si odstavki logično sledijo (konec enega odstavka vodi v logično nadaljevanje naslednjega odstavka).

Tako kot pri seminarskih nalogah tudi pri eseju v uvodu pojasnimo relevantnost teme, raziskovalno vprašanje, raziskovalne metode, s pomočjo katerih bomo odgovorili na vprašanje, strukturo argumenta (iz koliko delov bo sestavljen esej in čemu bo namenjen vsak od teh delov) in omejitve, če smo z njimi soočeni. Včasih (odvisno od stila pisanja) v uvodu povemo tudi, kako bomo odgovorili na vprašanje (kaj bomo trdili, kakšen bo naš odgovor) oziroma kaj je cilj eseja (na primer 'pokazati, da'). V uvodu lahko zapišemo tudi trditev oziroma tezo, ambicioznejši in bolj več pisec pa bo oblikoval hipotezo. Slednja je običajno zapisana kot vzročno-posledično razmerje med neodvisno spremenljivko oziroma neodvisnimi spremenljivkami in odvisno spremenljivko. V eseju bomo lahko na primer pokazali, da ima Evropska unija nerazvita pravila za varstvo manjšin, ker posamezne države članice Evropske unije takih pravil nikoli niso želele sprejeti, brez soglasja vseh članic pa pravil ni mogoče sprejemati. Tak esej bo torej poskušal dokazati, da je odnos posameznih držav do manjšin razlog za način varstva manjšin v Evropski uniji.

Same odgovore na vprašanje oziroma potrjevanje hipoteze (ki jo lahko na koncu potrdimo ali zavrnamo) pa ponudimo v jedru eseja. V osrednjem delu oziroma v jedru esej pokaže dvoje: da avtor odlično pozna izbrano tematiko (da je temeljito naštudiral in da razume najbolj reprezentativno literaturo s področja, na katerega se nanaša esejsko vprašanje) in da je sposoben kritično razmišljati o prebranih delih (torej da se avtor zaveda različnih možnosti, različnih pojmovanj določenega problema, različnih pristopov k obravnavani tematiki, različnih stališč posameznih avtorjev, ki so problem obravnavali, ali različnih normativnih oz. pravnih določil glede izbranega problema, kot se pojavljajo v različnih dokumentih). V jedru tako podrobneje in sistematično obravnavamo vse ključne elemente našega raziskovalnega vprašanja (ali hipoteze). V odličnih esejih bo avtor sposoben na osnovi kritičnega branja in razumevanja literature

zavzeti stališče do obravnavanega vprašanja, seveda samo na podlagi analize virov, ne 'na pamet'. Esej je oblika znanstvenega besedila, kar zahteva uporabo znanstvenih metod pri iskanju odgovorov na zastavljeno vprašanje, zato še enkrat poudarjamo, da je kritika (lastno mnenje) utemeljena s predhodno analizo virov.

Avtor eseja te vire interpretira, sooči, kritično ovrednoti in opravi refleksijo glede na obravnavano problematiko. Pri navajanju idej, misli, informacij, podatkov ali odnosa posameznih avtorjev moramo kot avtor besedila vedno natančno zapisati podatek o tem, kje smo te informacije dobili. Jedro besedila (kot tudi uvod) bo tako vsebovalo reference: zapis priimka avtorja dela, v katerem smo nekaj prebrali, z zapisom letnice izdaje tega dela in praviloma tudi z navedbo strani, na kateri smo nekaj prebrali, in sicer običajno na način, kot se končuje tale stavek (Priimek letnica: stran(i)). Če nekaj dobesedno navedemo, tak »citat« označimo z dvojnimi narekovaji za dobesedne navedke, pri viru pa obvezno označimo stran, s katere nekaj dobesedno povzemamo. Izjema pri zapisu strani so lahko neskončni dokumenti, objavljeni na medmrežju, ki nimajo postavljenih strani. A tudi pri takih dokumentih je potrebno zapisati vir (Avtor letnica), le brez strani.

Ključno pri eseju je, da odgovorimo na zastavljeno vprašanje. Torej ne pišimo vsega, kar vemo in kar smo se naučili pri predmetu, ampak natančno razmislimo, kateri podatki, kateri pristopi, katere teorije, kateri primarni viri (dokumenti) so potrebni in relevantni, da odgovorimo na esejsko vprašanje. V zaključku bomo ta odgovor tudi zapisali. Zaključek torej ni povzetek jedra eseja, ampak je njegova nadgradnja, ki se nanaša na v uvodu zastavljeno vprašanje, problem ali opredeljeno problematiko. Na podlagi naše analize v jedru eseja torej esej zaključimo z odgovorom. Če smo namesto vprašanja v uvodu eseja zapisali hipotezo, bo zaključek namenjen na v jedru utemeljeni potrditvi ali zavrnitvi hipoteze.

Če npr. iščemo odgovor na vprašanje, ali se je v sudanski pokrajini Darfur zgodil genocid, bomo v jedru natančno opredelili elemente (mednarodnopravne) definicije genocida, potem pa se bomo najverjetneje posvetili primarnim in sekundarnim virom, ki analizirajo morebitni genocid v našem raziskovalnem primeru. Tvrstno analizo bomo podkrepili z različnimi podatki, ki so ključni pri opredeljevanju genocida (npr. o žrtvah, naklepu pri izvajanju grozodejstev), verodostojnih institucij (najpogosteje vladnih in nevladnih mednarodnih organizacij, kot sta Amnesty International in Human Rights Watch). V zaključku eseja odgovorimo na vprašanje. Kaj lahko torej na podlagi doslej zbranih podatkov o položaju v Darfurju, na podlagi mednarodnopravno sprejetega pojmovanja genocida in na podlagi analize drugih avtorjev ugotovimo glede morebitnega genocida v tej pokrajini? Če bomo prišli do sklepa, da ni mogoče z gotovostjo trditi, da se je v določenem obdobju zgodil genocid, bomo najbrž želeli dodati, v zvezi s čim se pojavlja ključni problem ugotavljanja, ali je šlo za genocid ali ne. Temu bi lahko dodali tudi komentar o pomenu takšne pomanjkljivosti za varstvo človekovih pravic v mednarodni skupnosti, če ta nima natančnih pravil za identifikacijo najhujših zločinov proti človeštvu.

Na koncu vsakega eseja navedemo uporabljene vire (torej vse in samo tiste vire, ki smo jih dejansko uporabili v svojem besedilu). Jezikovni slovarji in splošni priročniki se bodo na tem seznamu znašli le izjemoma. Esej je namreč znanstveno besedilo. O temeljnih pojmih se bomo zato podučili v znanstvenih besedilih in ne (več) v splošnih priročnikih, spletnih enciklopedijah ali iz splošnih informacij, ki so dostopne prek medmrežja. Vire navajamo skladno z navodili, ki veljajo na posamezni izobraževalni instituciji oziroma v nekem izobraževalnem sistemu. V vsakem primeru pa velja, da natančno zapišemo imena in priimke vseh avtorjev, letnico izdaje vira, natančen naslov, kraj založbe in založbo, pri kateri je delo izšlo. V primerih člankov v revijah poleg avtorja, letnice in naslova natančno navedemo naslov revije, leto in številko, v kateri je bil članek objavljen, ter strani, na katerih je bil objavljen. Če je neko delo izšlo v zborniku, poleg avtorja dela, naslova poglavja s strani navedemo še urednika in naslov zbornika ter seveda založbo s krajem. Pri primarnih virih oziroma različnih dokumentih pa navedemo natančen naslov dokumenta, kdo ga je sprejel in kdaj ter kje smo ga našli (pogosto na medmrežju: v tem primeru natančni internetni strani dodamo tudi datum dostopa, ki ga zapišemo pravilno). In še nekaj: vsak esej na koncu preberemo tudi z vidika preverjanja, ali smo naredili kakšno tipkarsko in slovnično napako. Te seveda odpravimo, saj tudi s takšnimi površnostmi kažemo svoj odnos do izdelka, ki ga ponujamo v branje nekomu tretjemu.

Dodatna literatura:

1. Ambrož, Darinka, Boža Krakar Vogel in Brane Šimenc. 2007. *Od spisa do eseja*. Ljubljana: DZS.
2. Barbarič, Nada. 1993/94. Šolski esej v drugem letniku srednje šole – vaje za razvijanje razpravljalnega eseja. *Jezik in slovstvo* 39 (6): 245–58.
3. Čokl, Sonja in Gašper Cankar. 2008. *Poročilo: Raziskava različnih vrst kriterijev za ocenjevanje maturitetnih esejev iz slovenščine*. Ljubljana: Državni izpitni center.
4. Poniž, Denis. 1994. *Šolski esej: zgodovina eseja, kako napišemo esej, esej in šolski esej, literatura o eseju*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. Poniž, Denis, Nada Barbarič in Marjan Štrancar. 1993. *Esej in šolski esej*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
6. Roter, Petra. 2008. Designing and teaching a course on academic writing: how can students learn the skill of writing?. V: Malte Brosig in Kinga Kas (ur.), *Teaching theory and academic writing: a guide to undergraduate lecturing in political science*, 95–106. Opladen; Farmington Hills: Budrich Unipress.
7. Šlamberger, Simona. 2011. *Šolski esej. Diplomsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

1.3.2. Primeri

Nekaj literarnih esejev/spisov, ki naj služijo za pomoč pri razlikovanju prostega spisa oziroma literarnega eseja od individualnega znanstvenega eseja: <http://www.dijaski.net/slovenscina/eseji.html> (2. 4. 2012). Več primerov esejev s komentarji ocenjevalcev je objavljenih v Barbarič (1993/94).

1.4. DEBATA (Jure Požgan)

1.1.1. Navodila, kako pripraviti debato

»Debata je bolj ali manj formalna razprava, v kateri zagovornice in zagovorniki nasprotnih stališč o neki tematiki soočijo svoja stališča in se odzivajo na trditve in stališča drugih. Pri tem uporabijo svojo sposobnost argumentiranja in javnega nastopanja, da bi seznanili in prepričali občinstvo.« (Broda-Bahm, Kempf in Driscoll 2008: 9).

Kot je razvidno že iz definicije, vsebuje debata vrsto specifičnih elementov in posebnosti formata ter vsebine, ki jih je potrebno poznati, če jo želimo uporabljati kot didaktično metodo v pedagoškem procesu. Podobno kot pri prej omenjenih metodah poučevanja/učenja, se lahko uporablja na različnih ravneh izobraževalnega procesa, pri čemer stopnjo zahtevnosti prilagajamo z izbiro primerne vsebine in formata oziroma oblike debate. Prav tako debata omogoča medpredmetno povezovanje, katerega cilj je povezovanje znanja iz različnih področij/predmetov in bolj poglobljeno razumevanje problematike (Skrt in dr. 2007).

Osrednja načela debate, ki se jih morajo zavedati vsi sodelujoči, so naslednja (povzeto po Snider 2008):

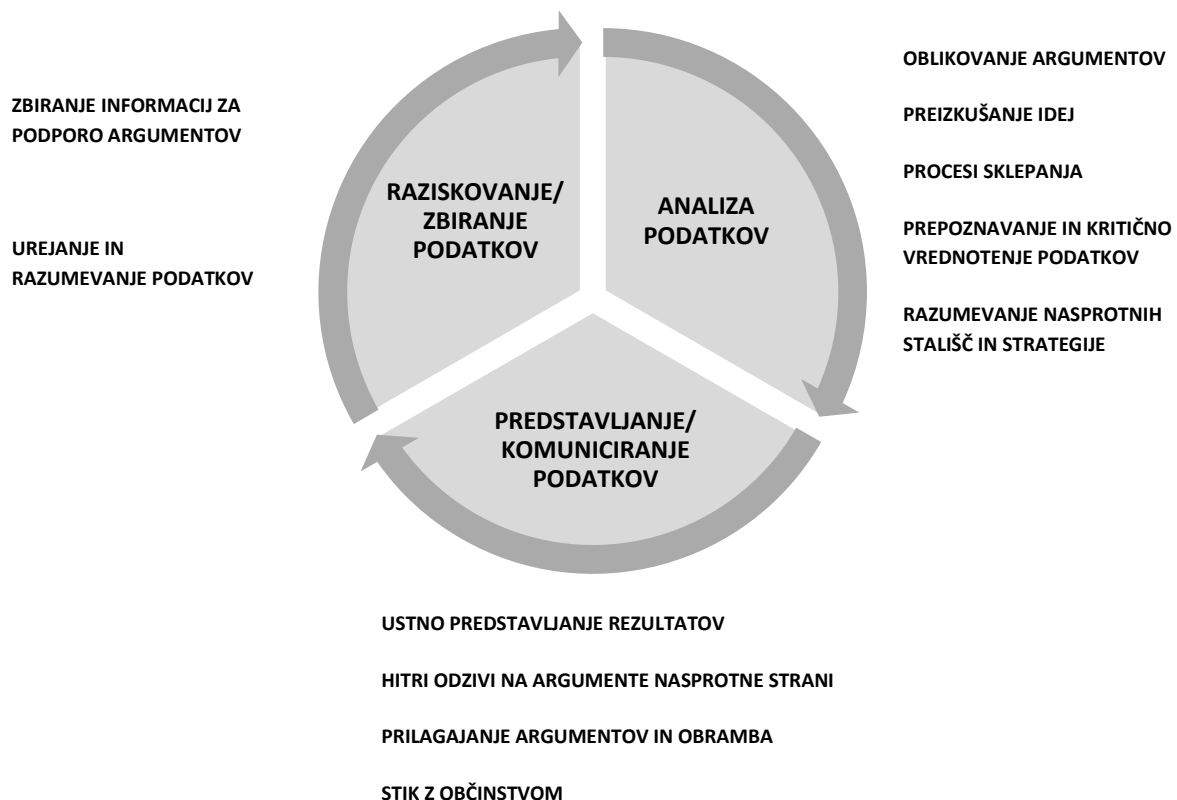
- A. Debata naj bo nepristransko oblikovana, kar pomeni, da imajo vse strani enako možnost za predstavitev svojih stališč. Stališča v debati ne odražajo nujno osebnih stališč govork in govorcev, pač pa so rezultat intelektualnega in raziskovalnega dela, ki od sodelujočih terja poznavanje različnih plati obravnavanega problema/vprašanja.
- B. Debata naj bo strukturirana, tj. poteka po vnaprej dogovorjenih pravilih glede dolžine govorov in nalog govorcev.
- C. Debata je način ustnega in/ali pisnega komuniciranja v obliki nastopa oziroma metoda za podajanje idej in argumentov.
- D. Debata naj ima jasno določen predmet oziroma temo, kar omogoča večjo osredotočenost na temo. Prav tako naj bodo izbrane teme zanimive ne le za sodelujoče v debati, temveč tudi za občinstvo.
- E. Debato sestavljata vsaj dve (ali več) nasprotujoči si strani, t. j. posamezni govorniki ali ekipe, ki nastopajo po vnaprej določenem vrstnem redu govorov. Primer je lahko debata o širitvi Evropske unije, pri čemer ena stran podpira širitev (zagovorniška stran), druga pa ji nasprotuje (negacijska stran).
- F. Predstavitve stališč se med stranema izmenjujejo, s čimer debata postane interaktivna in ustvari vtis kritičnega komuniciranja.
- G. Cilj debate je, da govornice/govorniki prepričajo ostale udeležence debate in opazovalce/občinstvo, da se strinjajo z njihovimi stališči.

Cilji debate pri pouku

V splošnem pomenu debata ustvarja miselne navade in oblikuje »demokracijo uma«, v okviru specifičnega pedagoškega procesa pa se uporablja predvsem pri izobraževanju učencev/dijakov/študentov na specifičnih področjih/predmetih oziroma kot »miselni šport«, kjer udeleženci med seboj tekmujejo (Snider 2008). Intelktualno moč debate najboljše ponazarja shema 1.2, kjer so izpostavljene ključne veščine in sposobnosti, ki jih spodbuja debata. Pri tem gre pri debati za presek treh osnovnih metod dela, ki naj bi jih učenci/dijaki/študenti osvojili tekom izobraževalnega procesa, in sicer (1) raziskovanje/zbiranje podatkov, (2) analiza podatkov za oblikovanje stališč ter (3) predstavitev rezultatov raziskovanja in analize podatkov.

Debata kot sredstvo za doseg cilja (izobraževanje/učenje, informiranje, zabava, zmaga na tekmovanju) zato zahteva natančno opredelitev tega, kaj želimo dopovedati udeležencem debate in občinstvu. V naslednjih korakih bomo spoznali osrednje sestavne dele za pripravo in izvedbo debate.

Shema 1.2: Intelktualna moč debate

Vir: lasten prikaz.

Ključni elementi procesa debate so naslednji: (A) izbira teme oziroma problema/vprašanja, s katerim se bo debata ukvarjala; (B) raziskovanje in zbiranje podatkov; (C) oblikovanje argumenta oziroma primera; (Č) izvedba debate (debatni format) in (D) določitev zmagovalca oziroma sojenje.

A. IZBIRA TEME DEBATE

Vsaka debata se odvija na jasno temo, brez katere debata ne bi bila nič več kot zgolj brezpredmetno prerekanje. Dobro oblikovana tema je predpogoj za dobro pripravo in predstavitev debate, ki se ne bo posvečala obrobnim temam pač pa bistvu. Tako bo na primer tema »Evropska unija je v težavah« vodila do precej manj osredotočene in jasne debate, ki ne bo zadovoljila ustreznih vsebinskih zahtev udeležencev in občinstva, kot na primer tema »Finančna kriza škoduje nadaljnjemu razvoju Evropske unije«.

Naslednje pravilo pri izbiri teme debate je, da naj bo ta za udeležence/občinstvo zanimiva, pri čemer je tema sicer lahko bolj splošne ali pa specifične narave. Proces izbire naj bo posledica ustreznosti glede na predmetni učni načrt kot tudi poznavanja osebno pomembnih tem učencev/dijakov/študentov, saj tako odzivnost večja. Specifična tema, ki se dotika konkretnih pravic učencev/dijakov/študentov kot na primer »Evropska unija bi morala prepovedati genetsko modificirano hrano« ali pa »Evropska unija bi morala prepovedati nošenje verskih simbolov v šolah« bo zanje verjetno bolj zanimiva kot »Schengensko območje predstavlja novi berlinski zid« ali »Evropska unija bi morala zaostri pogoje za priseljevanje.«

Poleg tega naj bi temo oblikovali tako, da ta sploh omogoča debato in različnost stališč (na primer »Evropska unija prinaša nekaj koristi« je slabo oblikovana tema, saj se z njo načeloma vsi strinjamo) ter da ima ta eno samo osrednjo idejo »Grčijo bi morali izključiti iz Evropske unije« (in ne dveh ali več kot na primer tema »Italijo in Grčijo bi morali izključiti iz Evropske unije«).

Prav tako naj bi bila tema oblikovana enostavno (tema »Evropska unija bi morala uvesti kvote pri zaposlovanju manjšin« je bolj ustrezna kot »Evropska unija bi morala poiskati način, kako deprivilegirane skupine, kot so na primer ženske, Romi in ostale manjšine, bolj enakopravno vključiti sistem zaposlovanja«) in uporabljala nevtralni jezik (tema »Evropska unija naj prepove izkoriščevalski in škodljiv kapitalistični sistem« je preveč vrednostno oblikovana, boljši primer predstavlja tema »Evropska unija naj zaščiti socialno državo«).

B. RAZISKOVANJE IN ZBIRANJE PODATKOV

Brez temeljitih priprav so možnosti za konstruktivno in poučno debato omejene, zato je treba posebno pozornost po izbiri teme posvetiti pripravam na izvedbo debate. Prvi korak v tej smeri je, da udeleženci debate najprej analizirajo, kaj o določeni temi že vedo in se šele nato podajo v raziskovanje in pridobivanje tistih informacij, ki jim manjkajo. Občinstvo od debaterk in debaterjev namreč pričakuje, da o določeni temi vedo nekaj več od njih, tj. da bodo svoje splošno znanje poglobili, se o temi dobro informirali in se (če bo potrebno) pri tem sklicevali na zunanje vire. Ker znanja v debati ni mogoče

nadomestiti, je naloga vsakega debaterja, da svoje argumente utemelji na ustreznih in preverljivih podatkih. Slednje najlažje poiščemo v splošnih in specializiranih knjižnicah, na spletu, v arhivih, dnevnem časopisju in revijah, kot tudi prek javnomnenjskih raziskav, anket, intervjujev in razprave/pogovora z drugimi udeleženci. Podrobnejši seznam virov o Evropski uniji najdete v 4. in 5. poglavju te publikacije.

Fazi zbiranja podatkov sledi faza zbiranja konkretnega podpornega gradiva za izbrano temo. Zbrani primeri, statistike in mnenja, zgodovinski pregled razvoja določene teme, razlage definicij in pojmov, predvsem pa analiza argumentov za in proti, bodo šele omogočali oblikovanje ustreznih argumentov in primera za debato.

Za ustrezno pripravo na debato lahko služi tudi spodnja tabela, v katero pri zbiranju podatkov sproti vpisujemo tiste, ki smo jih že osvojili (predhodno znanje o temi) in hkrati opredelimo manjkajoče podatke, ki jih moramo pridobiti z raziskovanjem.

Tabela 1.3: Zbiranje podatkov – analiza predmeta debate

Faza	Predhodno znanje	Manjkajoče znanje
1.	Opreделите pomembnost teme: zakaj je tema pomembna? kakšen problem/vprašanje naslavlja?	Poiščite in vpišite manjkajoče razloge za pomembnost teme.
2.	Poskusite s svojimi besedami definirati ključne pojme/koncepte.	Poiščite in vpišite manjkajoče definicije.
3.	Opreделите zgodovino teme: kaj o razvoju določene teme že veste? kako so ta problem/vprašanje reševali v preteklosti?	Poiščite in vpišite manjkajoče podatke o zgodovini teme.
4.	Naredite seznam možnih argumentov: naštejite argumente za in proti temi; opredelite možne rešitve.	Poiščite in vpišite argumente/rešitve.
5.	Opreделите že znana dejstva, primere, statistike.	Poiščite in vpišite manjkajoče podatke.

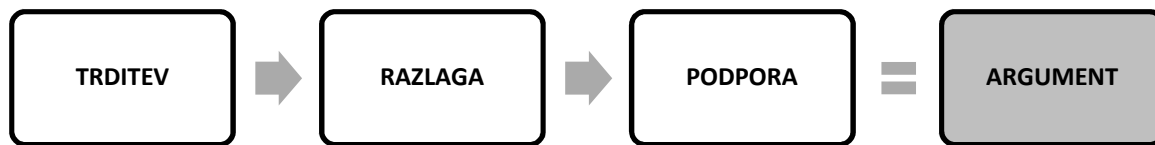
Vir: Lasten prikaz.

C. OBLIKOVANJE ARGUMENTOV IN PRIMERA

Namen tega koraka v procesu debate je spoznavanje sestavnih delov argumenta in načinov, kako ga oblikovati ter nato uporabiti/predstaviti v govoru. Stavek postane argument šele takrat, ko ne predstavlja zgolj določene trditve (npr. »Evropska unija je klasična mednarodna organizacija.«), ampak posamezne dele stavka med seboj logično poveže oziroma ko ponudi vzrok, zakaj je en del stavka povezan z drugim (npr. Evropska unija je klasična mednarodna organizacija, saj so njene članice države.«).

Kot je prikazano v shemi 2, vsak argument sestavljajo trije elementi, in sicer predpostavka, razlaga/sklepanje in podpora (Snider 2005).

Shema 1.3: Model T-R-P argumenta

Vir: lasten prikaz.

TRDITEV/PREDPOSTAVKA

Trditev naj bo oblikovana jasno in kratko, saj predstavlja neke vrste etiketo oziroma zaščitni znak argumenta, ki si ga udeleženci oziroma občinstvo najlaže zapomnijo. Dobra trditev oziroma predpostavka je oblikovana argumentativno, se pravi da ne pove zgolj nekaj, temveč da poda tudi *razlog*, zakaj je nekaj dobro/slabo, se pravi odnos med dvema idejama.

- Primer slabe trditve: Genetsko modificirana hrana ni dobra.
- Primer dobre trditve: Genetsko modificirana hrana ni dobra za zdravje potrošnikov v EU.

RAZLAGA/SKLEPANJE

Pri sklepanju poskušamo razložiti logično osnovo argumenta. Na prejšnjem primeru prepovedi genetsko modificirane hrane, bi torej morali pojasniti kako/zakaj smo prišli do ugotovitve, da je ta vrsta hrane slaba za potrošnika v EU.

- Primer razlage 1: Dolgoročni učinki genetsko modificirane hrane na potrošnika so še vedno neraziskani, zato slabih vplivov na zdravje ni mogoče izključiti.
- Primer razlage 2: Pridobivanje genetsko modificirane hrane škodljivo vpliva na ekosistem (rastlinstvo in živalstvo), na podlagi tega lahko pričakujemo, da bo tak tudi njen učinek na človeka.

PODPORA

Pri tem gre za navajanje dokaznega gradiva (primerov, dejstev, statistik, strokovnih in znanstvenih poročil), ki smo ga zbrali med pripravo oziroma raziskovanje teme. Pomembno je, da so podpore logične in relevantne, tj. take, ki neposredno dokazujejo predpostavko.

- Primer podpore: Raziskave učinkov genetsko spremenjenih rastlin na ekosistem so pokazale, da tovrstne rastline izpodrivajo avtohtone vrste rastlin in zato povzročajo neravnovesje v prehranjevalni verigi.

Pomembno je, da pri oblikovanju argumentov ločimo med tremi vrstami argumentov. Te so indukcija, dedukcija in vzročno mišljenje. V izogib preveliki kompleksnosti in zahtevnosti pri pripravi debate velja na kratko omeniti le nekatere najbolj osnovne značilnosti posamezne vrste argumenta in njihovo ponazoritev na konkretnem primeru.

INDUKCIJA

Pri indukciji gre za proces sklepanja, kjer na podlagi zadostnega števila posameznih specifičnih primerov dokažemo možnost posplošitve. Primere indukcije najdemo pri metodi raziskovanja javnega mnenja, študij primerov, raziskovalni metodi ali empirični metodi.

→ Primer indukcije: Grčija je v finančni krizi; Italija je v finančni krizi; Španija je v finančni krizi. Sredozemske države Evropske unije so v finančni krizi.

DEDUKCIJA

Dedukcija je najpogosteje uporabljena oblika sklepanja v debati, kjer specifični sklep izpeljemo iz posplošene trditve oziroma predpostavke.

→ Primer dedukcije:

Zgolj demokratična država lahko postane država članica EU.

Maroko ni demokratična država.

Zato Maroko ne more postati država članica EU.

VZROČNO SKLEPANJE

Pri vzročnem sklepanju dokazujemo, da nek dogodek A povzroči nek drug dogodek B. Dogodek B je torej predpostavka oziroma trditev, ki jo moramo preveriti. V večini primerov bomo zato pri vzročnem sklepanju pojasnjevali, zakaj določen vzrok povzroči neko posledico.

→ Primer vzročnega sklepanja: Institucije Evropske unije so zelo birokratizirane, zato so državljani odtujeni od njenega delovanja.

Č. IZVEDBA DEBATE

Debata je glede svojega formata/oblike zelo prilagodljiva in jo zato lahko uporabimo v različnih časovnih in vsebinskih okvirih. Skupni elementi vsaki debati so naslednji:

- sodelujoči: posamezni govorniki ali ekipe (nasprotniki in zagovorniki neke trditve), občinstvo (opazovalci debate), komentatorji (posebni opazovalci debate, ki jim je dodeljena neka specifična vloga);
- govori, ki so časovno omejeni (govorniki se morajo držati časovnih omejitev);
- navzkrižno zasliševanje oziroma vprašanja, ki si jih nasprotni strani postavljata v debati (podobno kot na sodišču);
- sklepni govor, kjer debaterji povzamejo (in zagovarjajo) svoje argumente ter pozovejo občinstvo oziroma sodnike, da naj se z njimi strinjajo;
- uvod je čas pred začetkom debate, kjer nevtralna stranka v debati (moderator ali učitelj) predstavi predmet debate oziroma temo, format in debaterje.

Klasični debatni lahko prilagodimo potrebam in omejitvam pri procesu izobraževanja tako glede časa trajanja kot števila udeležencev. Slednje je odvisno od časa, ki ga imamo na voljo za izvedbo debate pri pouku. V nadaljevanju bodo zato predstavljeni trije formati debate, in sicer kratki, srednji in dolgi debatni format (prirejeno po Skrt in dr. 2007; Skrt 2008).

KRATKI DEBATNI FORMAT – »ENA NA ENA«

Čas trajanja: 10 minut

Element debate	Dolžina (minute)
Uvod	1
Prvi govor zagovorniške strani	3
Prvi govor negacijske strani	3
Drugi govor zagovorniške strani	1,5
Drugi govor negacijske strani	1,5

PREDNOSTI:

- lažja umestitev v učno uro
- omogoča večje število ponovitev
- pozornost občinstva je večja

SLABOSTI:

- primerna za manj zahtevne teme
- sodelovanje zgolj 2 debaterjev
- malo interaktivnih elementov

VARIACIJA 1: Pred zaključnimi govori obeh strani lahko v debato vključimo komentarje oziroma vprašanja iz občinstva, ki jih omejimo na 3-5 minut. Interaktivnost debate bo tako večja, hkrati pa bomo v debato aktivno vključili tudi nekatere opazovalce.

SREDNJI DEBATNI FORMAT – »DVA NA DVA« Z NAVZKRIŽNIM ZASLIŠEVANJEM

Čas trajanja: 20 minut

Element debate	Dolžina (minute)
Uvod	1
Prvi govor zagovorniške strani	5
Navzkrižno zasliševanje (negacijska stran zasliši zagovorniško)	2
Prvi govor negacijske strani	5
Navzkrižno zasliševanje (zagovorniška stran zasliši negacijsko)	2
Drugi govor zagovorniške strani	2,5
Drugi govor negacijske strani	2,5

PREDNOSTI:

- večje število govorcev poveča dinamiko
- interaktivni elementi povečajo zanimivost
- omogoča bolj ustrezen sklep debate

SLABOSTI:

- primerna za manj zahtevne teme
- malo interaktivnih elementov
- že relativno dolga, pozornost bo manjša umestitev v pouk pa težja

VARIACIJA 2: Občinstvo je mogoče v debato vključimo tudi na koncu debate, kjer lahko vsak sodeluje kot sodnik. Odločanje lahko poteka po kriteriju 'kdo se je bolje odrezal' oziroma 'po vašem mnenju', pri čemer je možna (1) kratka razlaga odločitve vsakega člana občinstva (0,5-1 minute) ali pa (2) javno glasovanje članov občinstva z dvigom rok, pri čemer zmaga tista ekipa, ki je dobila večino glasov.

DOLG DEBATNI FORMAT – JAVNI FORUM

Čas trajanja: 30-45 minut

Element debate	Dolžina (minute)
Uvod (moderator/učitelj)	1
Ozadje problematike (moderator/učitelj)	2
Govori udeležencev razprave (2-3 minute na	27-42

posameznika)	
PREDNOSTI: - bolj zanimiv in dinamičen za občinstvo - raznolikost mnenj in stališč - predstavitev ozadja problematike omogoča boljše spremljanje debate	SLABOSTI: - ni tako strukturiran - ni povzemanja in nekega sklepa debate - manjša interaktivnost

D. DOLOČITEV ZMAGOVALCA OZIROMA SOJENJE

Kot je zapisano že v točki Č, se debata konča z razglasitvijo odločitve o tem, katera stran/ ekipa je bila pri predstavljanju argumentov in primera najbolj prepričljiva in poglobljena. Tekmovalni element debate, t. j. končna razglasitev zmagovalcev, je stvar presoje vsakega učitelja/profesorja, saj dejstvo, kdo je zmagal pri pouku ne igra najbolj pomembne vloge. Včasih zadostuje tudi zgolj ocena prednosti in slabosti v debati predstavljenih argumentov. Ne glede na to, ali bodo sodniki in občinstvo razglasili zmagovalca ali ne, velja pri podajanju odločitev oziroma ocenjevanju debate upoštevati naslednje smernice (prirejeno po Skrt in dr. 2007):

1. Osebno mnenje o problematiki ne šteje, zato mora sodnik ali občinstvo pozabiti na morebitno osebno pristranskost določeni debatni skupini. Sojenje naj bo torej nepristransko in objektivno.
2. Ključni element debate je poslušanje, zato med debato govorjenje, komentiranje in prekinjanje niso dovoljeni.
3. Odločitev o zmagovalcu ne bo mogoča brez zbranosti in sprotnega zapisovanja poteka debate.
4. Pri vrednotenju debate upoštevamo VSEBINO (argumentacija, podatki), STIL (jasen in razločen govor, pravilna raba jezika, telesna govorica) in STRUKTURO (organizacija govorov, medsebojno povezovanje itd.) debate.
5. Ni slabih argumentov, so le bolj in manj dobri, zato si vsak zasluži spoštljivo obravnavo.
6. Pri sporočanju odločitve oziroma ocene debate ne pozabimo, da je debata zahtevna večšina, zato si vsaj zasluži nekaj pohvale. Najboljše je začeti in končati s pohvalo, medtem ko negativno kritiko podamo vmes.

Dodatna literatura:

1. Broda-Bahm, Ken, Daniela Kampf in William Driscoll. 2005. *Encouraging Public Debates. A European guide for participants and organizers of public debates*. New York: International Debate Education Association.
2. Skrt, Bojana, ur. 2008. *Javne debate. Izobraževalni priročnik*. Ljubljana: Za in Proti, Zavod za kulturo dialoga.
3. Skrt, Bojana, Anja Šerc, Beti Hohler, Peter Mesarec, Jerneja Domanjko in Samo Novak. 2007. *Debatirajmo o Evropskem parlamentu. Izobraževalni priročnik*. Ljubljana: Za in Proti, Zavod za kulturo dialoga.

4. Snider, Alfred. 2005. *Voices in the sky: Radio debates*. New York: International Debate Education Association.

1.1.2. Primeri

Primere debat v slovenskem in angleškem jeziku najdete na spletni strani Za in Proti, Zavoda za kulturo dialoga: (<http://www.zainproti.com/web/index.php/galerija/video-vsebine.html>) ali na spletni strani Mednarodne debatnega izobraževalnega združenja (IDEA - *International Debate Education Association*): <http://www.idebate.org/encyclomedia/category.php?id=1>.

2. ANALIZA UČNIH NAČRTOV PREDMETOV OSNOVNIH ŠOL in RELEVANTNIH UČBENIKOV (Klemen Jelen in Primož Šturm)

2.1. DRUŽBA

2.1.1. Učni načrt

4. razred: Eden temeljnih ciljev predmeta je, da učenci spoznajo in razumejo pomen temeljnih človekovih ter otrokovih pravic in dolžnosti, pa tudi služb in ljudi, ki pomagajo uveljavljati otrokove in človekove pravice. Ena izmed dejavnosti za spoznavanje človekovih pravic je uporaba Splošne deklaracije človekovih pravic in Deklaracije o otrokovih pravicah. Po učnem načrtu sodeč spoznavanje človekovih pravic ni neposredno povezano z EU.

5. razred: Pričakuje se, da učenec pozna temeljna obdobja slovenskega zgodovinskega razvoja, v okviru katerih je zajeta tudi samostojna Slovenija – v tem kontekstu je slovensko zgodovino mogoče predstaviti tudi v povezavi z EU. Poleg tega so učenci seznanjeni s pomenom in pravicami narodnih manjšin.

2.1.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

Institucije EU

- *S. Ciglencečki, J. Justin, T. Resnik Planinc in A. Švab. DRUŽBA ZA PETOŠOLC(K)E, učbenik za družbo v 5. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja, i2.*

Slika, posneta iz vesolja, ob kateri je zapisano, da so se prebivalci Evrope zaradi medsebojnega vojskovanja odločili med seboj povezati in ustvariti EU. Na naslednji strani pa je zemljevid EU s posameznimi državami članicami in slikami njihovih zastav. Zapisano je tudi, da je Slovenija država članica EU od leta 2004.

- *M. Umek, O. Janša Zorn. 2011. DRUŽBA IN JAZ 2, Učbenik za družbo za 5. razred osnovne šole, MODRIJAN.*

Avtorici v okviru poglavja Slovenija in Evropska unija navedeta, da začetki evropskega združevanja segajo v leto 1951 ter da ima EU 27 članic, od katerih je 6 ustanovnih. Navedeno je tudi, da ima EU svojo himno imenovano Oda radosti ter svoj praznik (dan Evrope), ki se praznuje 9. maja (dan zmage nad nacizmom). V učbeniku je navedeno tudi, da je večina takratnih držav članic evro sprejela že leta 2000, kar pa je napaka, saj so te države evro uvedle že leta 1999 kot knjižni denar, medtem ko so bankovci in kovanci v obtok prišli šele leta 2002, Slovenija pa je evro prevzela leta 2007. V poglavju so omenjene tudi nekatere institucije ter njihovi sedeži. Omenjeno je, da imajo države članice skupni trg, znotraj katerega ni omejitev. Avtorici poudarita, da lahko za članstvo

v EU zaprosi katerakoli država, ki spoštuje določena načela. Ta načela so: svoboda, demokracija, človekove pravice, spoštovanje prava, varstvo okolja itd. Poleg tega pa mora biti država tudi gospodarsko dovolj razvita. Članstvo Slovenije v EU je prikazano izrazito pozitivno, saj avtorici izražata prepričanje, da bo članstvo Sloveniji prineslo gospodarski napredek. Omenjeno je tudi, da je s članstvom slovenščina postala uradni jezik EU ter da je državljanom omogočen prost prehod notranjih meja EU.

- *Mirjanić. DRUŽBA SMO MI 5, učbenik za družbo v 5. razredu osnovne šole, ROKUS KLETT.*

Najprej je naštetih nekaj osnovnih podatkov o EU (gre za 27 držav članic, ki so se med seboj povezale zaradi gospodarskega napredka in spoštujejo določena načela – demokracija, svoboda, spoštovanje človekovih pravic). V nadaljevanju je zapisano, kaj EU ponuja svojim državljanom (zaposlitev, šolanje v drugih državah članicah), predstavljeni so simboli EU (himna, zastava, valuta, dan Evrope); sledi opis ključnih institucij:

- Evropski parlament, katerega naloga je sprejemanje evropske zakonodaje. Poslanci te institucije pa so voljeni vsaka 4 leta (op. a.: gre za napako: poslanci so izvoljeni za dobo 5 let).
- Evropska komisija, v kateri ima vsaka država članica po enega predstavnika. Njena naloga pa je priprava in sprejem evropskih zakonov (op. a.: gre za napako: Evropska komisija ima zgolj zakonodajno pobudo, sprejemanje zakonodaje pa je v pristojnosti Sveta EU in Evropskega parlamenta. Prav tako v Evropski komisiji ni predstavljenih interesov držav članic EU prek enega predstavnika, temveč je to od držav članic neodvisen organ, ki ga sestavljajo strokovnjaki (po en iz vsake države članice EU), imenovani s strani držav članic EU, in kolektivno potrjeni v Evropskem parlamentu.).
- Evropski svet, ki ga sestavljajo voditelji vseh držav ali vlad držav članic EU in predsednik Evropske komisije. Njegova naloga pa je določanje smernic razvoja EU. (op.a.: Evropski svet ima od vstopa v veljavo Lizbonske pogodbe tudi svojega predsednika. Kljub temu, da Evropski svet spada v osrednji institucionalni okvir EU, bi bilo bolj smiselno, da bi bil predstavljen Svet EU kot osrednji odločevalski organi EU),

Človekove pravice in pravice manjšin v EU

- *M. Umek, O. Janša Zorn. 2011. DRUŽBA IN JAZ 2, Učbenik za družbo za 5. razred osnovne šole, MODRIJAN.*

Avtorici poudarita, da lahko za članstvo v EU zaprosi katerakoli država, ki spoštuje določena načela. Ta načela so: svoboda, demokracija, človekove pravice, spoštovanje prava, varstvo okolja itd.

2.1.3. Predlogi za didaktični material (Danijel Crnčec, Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)

2.1.3.1. Tema kviza

Pri predmetu Družba lahko na temo vsebin o EU pripravimo kviz povezan s posameznimi temeljnimi obravnavanimi vsebinami (Družba EU in njeni simboli; EU in človekove pravice; EU in Slovenija, Institucije EU itd.). V nadaljevanju podajamo primer kviza in nekaj vprašanj.

KVIZ: Družba EU in njeni simboli.

Cilj kviza je učencem predstaviti družbo EU, njene simbole, temeljne vrednote in ideje, ki jih delimo.

Vprašanje 1: Na katerih načelih temelji EU?

Vprašanje 2: Kakšna je zastava EU in kaj pomeni?

Vprašanje 3: Kako se imenuje himna EU in kdo jo je napisal?

Vprašanje 4: Kdaj praznujemo Dan Evrope in kaj ta praznik označuje?

Vprašanje 5: Kakšno je geslo EU in kaj pomeni?

2.1.3.2. Tema skupinske raziskovalne naloge

1. Pravice in dolžnosti otrok državljanov Evropske unije.
2. Izvor simbolov Evropske unije.
3. Proces pridruževanja Slovenije Evropski uniji.

2.1.3.3. Igre na spletu

Odkrivajmo Evropo!

<http://europa.eu/europago/explore/init.jsp?language=sl> (27. 2. 2012).

Spletišče 'Odkrijmo EU'.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

2.2. DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA

2.2.1. Učni načrt

7. razred: Ena od poučevanih vsebin pri tem predmetu je slovenska narodna in državljanska skupnost v povezujoči se Evropi. V okviru te teme učenci definirajo pojem mednarodnih povezav. Prav tako spoznavajo položaj in vlogo manjšin.

8. razred: Učni načrt predvideva naslednje teme: demokracija kot način urejanja skupnih zadev, človekove pravice, delovanje pravne države, civilna družba, delovanje predstavniške demokracije. Gre za teme v okviru katerih bi EU lahko bila omenjena. Učenci pa so seznanjeni tudi s pojmi kot so: naravne pravice, človekove svoboščine, državljske pravice in dolžnosti, stranke, volitve itd.

2.2.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

2.2.2.1. Institucije EU

- *M. Peček, T. Devjak in M. Milharčič-Hladnik. DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA 7, učbenik za državljsko vzgojo in etiko v 7. razredu devetletne osnovne šole, DZS.*

V povezavi s temo evropskih integracij je v tem učbeniku zapisano, da EU združuje 25 držav članic (gre za zastarel učbenik!!), Slovenija pa je del te skupnosti postala leta 2004. V nadaljevanju je omenjeno, da med državami članicami velja dogovor o prostem pretoku kapitala in ljudi, državljsani pa se lahko šolajo in zaposlijo v katerikoli drugi državi Unije.

- *M. Černič-Istenič, M. Zupančič, J. Justin, S. Hribar in D. Štrajn. DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA, učbenik za 7. razred, i2.*

Temi o evropski integraciji sta namenjeni 2 strani. Na vprašanje »Kaj je Evropska unija?« avtorji odgovarjajo, da gre pri tem za zvezo 27 evropskih držav, ki skupaj sprejemajo odločitve. Kot vzrok za nastanek EU je navedeno, da Evropa ne bi preživela še ene vojne takšnih razsežnosti kot je bila 2. svetovna vojna. V nadaljevanju je pojasnjen nastanek Evropske skupnosti za premog in jeklo in Evropske gospodarske skupnosti. Omenjena je tudi Maastrichtska pogodba, ki je razširila pristojnosti delovanja EU na različna področja (npr. zdravje, znanost). Avtorji naštejejo razloge za članstvo Slovenije v EU (potrditev demokratičnosti države, uvedba evra). Na koncu poglavja je omenjena tudi Pogodba o Ustavi za Evropo ter zavrnitev le-te s strani Francije in Nizozemske. Pod poglavjem »Kako se sporazumevamo in odločamo« so naštetih uradni jeziki EU, Unija pa je predstavljena kot demokratična organizacija, ki spoštuje jezikovno različnost.

- *M. Ule Nastran, V. Potočnik, I. Lukšič, B. Kovač, I. Svetlik in D. Plut. DRŽAVLJANSKA VZGOJA IN ETIKA 8, učbenik za državljsko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja, i2.*

Najprej so poudarjene skupne vrednote EU (demokracija, svoboda, družbena pravičnost). Pojasnjen je status EU (to ni država). Nato so opisane 3 ključne ustanove EU:

- Evropski parlament (volitve potekajo vsakih 5 let, njegova naloga je sprejemanje evropske zakonodaje)
- Evropska komisija (gre za nekakšno "evropsko vlado," katere naloga je nadzor nad porabo denarja in priprava osnutkov evropske zakonodaje; sestoji iz 27 komisarjev, pri čemer vsaka od držav članic prispeva enega.)
- Svet Evropske unije (v njem delujejo ministri držav članic, njegova naloga pa je sprejemanje zakonov)
- Dodan je tudi zemljevid, na katerem je označenih vseh 27 držav članic EU.

- *P. Karba, N. Jesenko. DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA TER ETIKA 8, učbenik za državljansko in domovinsko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovne šole, MKZ.*

Podpoglavje »Slovenija v Evropski uniji« je dolgo 4 strani. Začne se z razlogi zaradi katerih je Slovenija postala članica EU. Pojasnjeno je, da enotni trg zaposlovanja pomeni, da se je mogoče zaposliti tudi v drugih državah članicah EU. EU je omenjena tudi v sodelovanju z organizacijo NATO, in sicer da skupaj skrbita za zagotavljanje miru in reševanje mednarodnih kriz. Izpostavljena je tudi večjezičnost skupnosti (23 uradnih jezikov). Sledijo dosežki, ki jih je Slovenija dosegla v okviru EU (uvedba evra leta 2007, predsedovanje Svetu Evropske unije, vstop v schengenski prostor leta 2008). Navedeno je tudi, da bo Slovenija v obdobju od leta 2007 do 2013 neto prejemnica evropskih sredstev, ki jih bo porabila za različne projekte na področju znanosti, raziskav, razvoja podeželja... Naštete so tudi obveznosti, ki jih ima Slovenija do EU (vplačevanje finančnih sredstev v skupni proračun, upoštevanje sprejete skupne zakonodaje in priporočil EU, izvajanje obveznosti schengenskega sporazuma). Skozi celotno poglavje so učencu ponujene dodatne aktivnosti, s katerimi lahko poglobi svoje znanje. Na koncu poglavja imamo tabelo z naslovom »Izvedel sem«, v kateri so ključni poudarki, in slovarček z razloženima dvema pojmom (NATO in schengenski sporazum).

2.2.2.2. Razvojna pomoč EU

- *P. Karba, N. Jesenko. DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA TER ETIKA 8, učbenik za državljansko in domovinsko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovne šole, MKZ.*

Razvojna pomoč ni omenjena kot pomoč, ki bi jo EU namenjala državam tretjega sveta, ampak kot pomoč (npr. za gradnjo čistilnih naprav, posodobitev izobraževalnih sistemov, izmenjav študentov), ki jo EU dodeli posameznim državam članicam.

2.2.3. Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)

2.2.3.1. Tema kviza

Priročnik EU v šoli.

Kviz o EU na spletni strani Urada vlade Republike Slovenije za informiranje:

<http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/kviz/>.

2.2.3.2. Tema skupinske raziskovalne naloge

1. Interesi Slovenije na področju izbrane skupnostne politike EU.
2. Poznavanje pristojnosti posameznih institucij EU.
3. Volitve v Evropski parlament; analiza tematik in dejavnikov participacije.
4. Mednarodno sodelovanje; demokracija in EU.
5. Priložnosti civilne družbe v EU.

2.2.3.3. Igre na spletu

Spletišče 'Odkrijmo EU'.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

2.3. GEOGRAFIJA

2.3.1. Učni načrt

7. razred: Eden izmed vzgojno–izobraževalnih ciljev je ta, da učenci znajo opisati pomen evropske zveze za sodelovanje evropskih držav. Spoznajo pojme Evropska unija, svoboden pretok ljudi, blaga, delovne sile.

2.3.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

2.3.2.1. Institucije EU

- *Senegačnik, Jurij. 2010. GEOGRAFIJA EVROPE IN AZIJE, Učbenik za geografijo za 7. razred osnovne šole, Modrijan.*

Avtor se EU posveča le v nekaj odstavkih v okviru poglavja o evropski celini. Učenci se seznanijo s tem, da v Evropi obstajajo različne gospodarske, politične in vojaške skupnosti oziroma povezave, med katerimi pa je kot najpomembnejša izpostavljena prav Evropska unija. V besedilu je omenjeno, da je EU nastala iz Skupnosti za premog in jeklo ter da se je število članic povečalo z začetnih 6 na današnjih 27. Avtor omeni tudi veliko širitev iz leta 2004, v okviru katere se je Uniji pridružila tudi Slovenija.

Predstavitev EU avtor zaključí z navajanjem nekaterih prednosti, ki jih prinaša članstvo, kot so: ukinitév obmejnega nadzora, carin, nemotena potovanja ter skupna valuta evro. K sestavku je pridan tudi zemljevid, ki prikazuje EU ter posamezne širitve.

• *J. Senegačnik, D. Drobňjak. 2010. SPOZNAVAMO EVROPO IN AZIJO, Učbenik, Geografija za 7. razred osnovne šole, Modrijan.*

Avtor EU na kratko predstavi kot najpomembnejšo gospodarsko politično skupnost, ki se je razvila iz Skupnosti za premog in jeklo. Navedeno je število ustanovnih članic (6) ter trenutno število članic (27). Poleg tega pa sta omenjeni tudi zadnji širitvi: velika širitev iz leta 2004, ko se je EU pridružila Slovenija in še 9 drugih držav ter širitev iz leta 2007, ko sta se EU pridružili Romunija in Bolgarija. V besedilu so navedene tudi t. i. štiri svoboščine, ki jih želi zagotoviti EU: prost pretok oseb, blaga, storitev in kapitala. Avtor predstavi tudi nekatere druge pozitivne učinke evropskega povezovanja kot sta uvedba skupne valute in ukinitév carin. Ob tem pa avtor omeni tudi velike razlike v razvitosti med državami članicami ter ambicije nekaterih sosednjih držav po nadaljnji širitvi.

- *Verdev. 2010. RAZISKUJEM STARI SVET 7, učbenik za geografijo v 7. razredu osnovne šole, ROKUS KLETT.*

Evropska unija je omenjena le v manjšem poudarjenem okvirčku. V njem je navedeno, da EU tvori 27 držav članic, in da se je razvoj integracije začel leta 1951. Kot glavni namen EU avtor navaja prost pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala. Kot navaja, s pristopom k EU države del svojih pristojnosti prenesejo na evropske institucije (predvsem Evropsko komisijo in parlament). Avtor poudari tudi, da je bila leta 2002 uvedena skupna valuta evro, leta 2004 pa se je dotedanjim 15 članicam pridružilo kar 10 novih članic med njimi tudi Slovenija.

2.3.3. Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)

2.3.3.1. Tema kviza

Priročnik EU v šoli.

Kviz o EU na spletni strani Urada vlade Republike Slovenije za informiranje:

<http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/kviz/>.

2.3.3.2. Tema skupinske raziskovalne naloge

1. Čezmejne naravne in družbene regije.
2. Migracije in trgovina v okviru EU.

3. Slovenija v evropskem gospodarskem prostoru.
4. Povezovanje interesnih skupin v okviru EU; področja šolskih in obšolskih aktivnosti.

2.3.3.3. Igre na spletu

Odkrivajmo Evropo!

<http://europa.eu/europago/explore/init.jsp?language=sl> (27. 2. 2012).

Spletišče 'Odkrijmo EU'.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

2.4. ZGODOVINA

2.4.1. Učni načrt

9. razred: eden temeljnih standardov je opisati osamosvojitve Slovenije. Pod to pa spada tudi prizadevanje za mednarodno priznanje.

2.4.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

Ni specializiranih učbenikov. Konzultirajte priročnik EU v šoli.

2.4.3. Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)

2.4.3.1. Tema kviza

Priročnik EU v šoli.

Kviz o EU na spletni strani Urada vlade Republike Slovenije za informiranje:

<http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/kviz/>.

2.4.3.2. Tema skupinske raziskovalne naloge

1. Vključevanje Slovenije v Evropsko unijo.
2. Odnos med Evropskimi skupnostmi in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo; pomen za Slovenijo.
3. Izvor narodnih manjšin v državah članicah EU.

2.4.3.3. Igre na spletu

Spletišče 'Odkrijmo EU'.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

Odkrivajmo Evropo!

<http://europa.eu/europago/explore/init.jsp?language=sl> (27. 2. 2012).

2.5. DRŽAVLJANSKA KULTURA

2.5.1. Učni načrt

9. razred: Predmet: *zdrružuje spoznavanje temeljnih dokumentov, listin in dogodkov, ki so vezani na pojem človekovih in otrokovih pravic, na civilnodružbeno, medkulturno, politično in splošnocivilizacijsko tematiko ter obravnavo aktualnih dogodkov (tako domačih kot mednarodnih) in njihovih odmevov (medijskih sporočil).* Omogoča pa tudi spoznavanje najpomembnejših državnih in mednarodnih družbenih in političnih institucij. Splošni cilj predmeta je med drugim tudi spoznavanje najpomembnejših mednarodnih organizacij (Svet Evrope, OZN, UNESCO itn.) ter spoznavanje temeljnih dokumentov in listin o človekovih in otrokovih pravicah. Učenci se srečujejo s pojmi kot so: država, nacija, nacionalnost, nacionalizem, volitve, volilna pravica itd.

2.5.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

Ni specializiranih učbenikov. Konzultirajte priročnik EU v šoli.

2.5.3. Predlogi za didaktični material (Ana Bojinović Fenko, Marko Lovec in Jan Kovačič)

2.5.3.1. Tema kviza

Priročnik o EU.

Kviz o EU na spletni strani Urada vlade Republike Slovenije za informiranje:

<http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/kviz/>.

2.5.3.2. Tema skupinske raziskovalne naloge

1. Vloga sodišča pravice EU in Evropskega sodišča za človekove pravice.
2. Vloga človekovih pravic v temeljnih pogodbah EU.
3. Odgovornost EU pri reševanju globalnih izzivov sodobne mednarodni skupnosti.

2.5.3.3. Igre na spletu

Odkrivajmo Evropo!

<http://europa.eu/europago/explore/init.jsp?language=sl> (27. 2. 2012).

Spletišče 'Odkrijmo EU'.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

2.6. DRUGI PREDMETI (Jan Kovačič)

Za pojasnitev relevantnih vsebin pri posameznih predmetih, ki so navedeni spodaj, glejte 5. poglavje (Analiza spletnih didaktičnih materialov na temo (s)poznavanja Evropske unije).

2.6.1. SPOZNAVANJE OKOLJA

2.6.1.1. Igre in gradiva na spletu

Europe's Information Society Thematic Portal. Kotiček za otroke.

http://ec.europa.eu/information_society/activities/112/kids/home/index_sl.htm (27. 2. 2012).

Through the Wild Web Woods – spletna igra na temo otrokovih pravic.

<http://www.wildwebwoods.org/popup.php?lang=si> (27. 2. 2012).

2.6.2. GLASBA

2.6.2.1. Igre in gradiva na spletu

Križanka o evropski himni:

<http://myeurope.eun.org/shared/data/myeurope/2005/los/07/anthem/SL/anthem3.htm> (27. 2. 2012).

2.6.3. MATEMATIKA

2.6.3.1. Igre in gradiva na spletu

Spletišče 'Odkrijmo EU'.

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

3. ANALIZA UČNIH NAČRTOV PREDMETOV SREDNJIH ŠOL in RELEVANTNIH UČBENIKOV (Staša Tkalec)

3.4. ZGODOVINA (splošna gimnazija)

3.4.1. Učni načrt

V sklopu opredelitve predmeta je poleg vloge pouka zgodovine pri oblikovanju narodne zavesti in identitete izpostavljen njen pomen za evropsko identiteto:

Slovenska zgodovina, zgodovinske izkušnje in kulturna dediščina so umeščene v širši srednje-evropski in evropski prostor, kar omogoča boljše razumevanje vplivov na dogajanje in procese in njihovo medsebojno povezanost. Zgodovina ima tudi pomembno vlogo pri oblikovanju slovenske narodne zavesti in narodne identitete, poudarjata pa se tudi evropska in individualna identiteta.

Eden izmed ciljev pouka zgodovine je razvijanje socialne in državljske kompetence. Glede tega učni načrt pravi:

»Socialno in državljsko kompetenco lahko pri pouku zgodovine spodbujamo in razvijamo:

- 1. z osvajanjem znanja o večkulturni evropski družbi ter o njenih glavnih socialnih, ekonomskih in političnih prelomnicah;*
- 2. z umeščanjem nacionalne v evropsko kulturno identiteto;*
- ...*
- 10. s poznavanjem evropske integracije in struktur Evropske unije;«*

Vsebinsko se evropske integracije pojavijo v tematskem sklopu »20. stoletje in začetek 21. stoletja« (Poglavje 3.4 učnega načrta), podpoglavje »Sodelovanje in konflikti v 20. Stoletju« Med cilji širše teme sta cilja, da dijaki:

- analizirajo vpliv gospodarstva na povezovanje v Evropi
- primerjajo različna obdobja evropske integracije in ocenijo njihovo uspešnost

Konkretne, s tem poglavjem povezane, vsebine pri pouku zgodovine v srednji šoli so:

- EGS in začetki evropske integracije
- Evropska unija in njena širitev

Evropske integracije se obravnavajo tudi pri vsebinskem sklopu »Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju«. Med cilji širše teme je cilj, da dijaki:

- raziščejo okoliščine in dejavnike, ki so vodili do rojstva; samostojne države in vključevanja v evropsko integracijo.

Na to se veže konkretna tema »Mednarodno priznanje in povezovanje Slovenije«.

Učni načrt poleg vsebinskih znanj opredeljuje tudi pričakovane dosežke. Dijaki in dijakinje bi naj v sklopu zgoraj omenjenih širših tem bili sposobni:

- utemeljiti/pojasniti pomen gospodarskega povezovanja za Evropo in svet
- oblikovati svoje mnenje o pomenu evropske zveze
- sklepati o vključevanju v evropsko povezavo
- *analizirati spremembe v življenju v obdobju samostojne Slovenije in po vstopu v Evropsko unijo ter oblikujejo mnenje o pozitivnih in negativnih spremembah (v sklopu izbirne teme Spreminjajoči se način življenja na Slovenskem po drugi svetovni vojni).*

Učni načrt predvideva, da se: »/Z/ izbranimi zgodovinskimi primeri in učnim gradivom /.../ prispeva tudi k razumevanju in spoštovanju strpnosti, človekovih pravic, demokratičnih vrednot in kulturne raznolikosti.« Učni načrt spoštovanje človekovih pravic in pravic manjšin omenja na številnih mestih, tako med cilji pouka zgodovine kot vsebinami (predvsem pouku o 20. stoletju), vendar ne izrecno v povezavi z institucijami EU, marveč bolj v okviru povezovanja na svetovni ravni (predvsem v povezavi z OZN).

3.4.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

3.4.2.1. Institucije EU

- *E. Dolenc, A. Gabrič. ZGODOVINA 4, učbenik za zgodovino v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS.*

V 6. poglavju z naslovom »Svet po drugi svetovni vojni« je tematski sklop »Na poti v 'Združene države Evrope'«. Pod naslovom »Obnova omajanega ugleda Evrope« avtorja učbenika razlagata nastanek evropske integracije kot posledico bolj ameriških kot evropskih želja, pri čemer pa so pobudo pri integraciji prevzele celinske države (predvsem države Beneluksa) in ne Velika Britanija. Najprej je omenjen nastanek Sveta Evrope (v učbeniku Evropskega sveta!) leta 1949, ki pa naj ne bi bil aktiven pri uresničevanju idej o evropskih združenih državah. V učbeniku se za začetek evropskega povezovanja šteje gospodarsko povezovanje, »ko so Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Francija, ZR Nemčija in Italija leta 1951 podpisale sporazum o Evropski skupnosti za premog in jeklo«, od tu naprej pa se je povezovanje razširilo tudi na druga področja. Nadalje je omenjen nastanek Evropske gospodarske skupnosti (EGS), ustanovitev katere je po mnenju avtorjev pomenila zavezo k oblikovanju skupnega trga, ki pa ni bila lahka z vidika pojasnjevanja državljanom, zakaj se države morajo odpovedati suverenosti na račun takrat šibke EGS.

Pod naslovom »Povezovanje ali združevanje Evrope?« v istem poglavju je omenjena skeptičnost Velike Britanije do evropskega povezovanja, ki je v odgovor na EGS skupaj z drugimi državami leta 1960 v Stockholmu podpisala sporazum o EFTA. Avtorja omenjata spremenjeno politiko Velike Britanije do Evrope po razpadu kolonialnega imperija in postopno širitev (tako geografsko kot politično) EGS.

Avtorja učbenika se evropske integracije v istem poglavju dotakneta spet pod naslovom »Evropski izziv na prehodu tisočletja«, kjer je padec komunizma identificiran kot povod za novo obdobje evropskega združevanja, pri katerem pa naj bi imele zaradi gospodarske zaostalosti bivše komunistične države velike težave. Učbenik pojasnjuje nastanek Evropske unije leta 1992 in posledično odpravo notranjih in krepitev zunanjih meja, nastanek skupne evropske valute, krepitev vloge evropskega parlamenta in skupnega obrambnega sistema, enotne socialne politike in nadaljnje širitve EU na vzhod.

- *Gabrič, M. Režek. ZGODOVINA 4, učbenik za zgodovino za 4. letnik gimnazije, DZS*

V drugem tematskem sklopu učbenika z naslovom »Sodelovanje in konflikti« je tudi poglavje o povezovanju zahodne Evrope. Avtorja učbenika najprej omenjata krvavo zgodovino, ki jo je imela ideja o evropskem združevanju pred letom 1945. Kot vzrok za povezovanje evropskih držav po letu 1945 avtorja izpostavljata težnjo držav po varnosti pred Sovjetsko zvezo, manjšo odvisnostjo od ZDA in zaščito pred morebitnimi novimi vojnami med njimi. Zaradi prvotno nenaklonjenih okoliščin naj bi bilo najprej mogoče ustanoviti zgolj posvetovalno telo (Svet Evrope), z utrjevanjem zaupanja držav pa je postopoma prišlo tudi do poglobljanja gospodarskega sodelovanja. Avtorja najprej razložita nastanek Evropske skupnosti za premog in jeklo ter postopen razvoj Evropske gospodarske skupnosti. V učniku je izpostavljeno, da je prvotno gospodarsko sodelovanje preraslo v politično povezovanje, do katerega pa je bila sprva zaradi navezanosti na ZDA in bivše kolonije zadržana Velika Britanija. V učbeniku so razdelani še najpomembnejši organi EU in njihova funkcija.

EU je v učbeniku ponovno omenjena v sklopu teme »Konec dveh Evrop?«, kjer je razdelana težnja bivših komunističnih držav po vstopu v EU, saj naj bi v njej videle možnost za oživitev gospodarstva, zagotovilo za nove trge in modernizacijo ter možnost stabilizacije in demokratizacije notranje politike. Na tej točki je posebej izpostavljeno sprejetje Maastrichtske pogodbe kot napovedi širitve EU in nelagodje starih članic EU nad napovedano širitvijo na vzhod Evrope. Avtorja omenjata tudi kriterije za vstop v EU ter pojasnita nastanek evropske denarne unije ter schengenskega območja.

V poglavju o razpadanju Jugoslavije oz. nastajanju samostojne Slovenije je EU zelo malo omenjena. Avtorja namreč izpostavljata predvsem stališča in vloge posameznih držav članic EU. Vnovič je EU posvečeno več pozornosti pri temi mednarodnega priznanja in povezovanja Slovenije. Po priznanju (tudi s strani Evropske skupnosti) je vključitev v evropske integracijske procese v učbeniku identificirana kot glavni slovenski zunanjepolitični cilj. Opisano je sodelovanje z EU od leta 1993 do pridobljenega članstva v EU leta 2004 ter nastajanje nove skupne monetarne politike.

3.4.2.2. Človekove pravice in pravice manjšin v EU

- Gabrič, M. Režek. ZGODOVINA 4, učbenik za zgodovino za 4. letnik gimnazije, DZS

Pri temi »Konec dveh Evrop?« so omenjeni kriteriji za članstvo držav v EU in med njimi pogoj spoštovanja človekovih pravic. Posebno poglavje je namenjeno človekovim pravicam in civilnodružbenim gibanjem, vendar ne v kontekstu EU.

3.4.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.4.3.1. Tema debate

V Evropski uniji bi moralo biti razkazovanje in uporaba vseh simbolov totalitarističnih režimov prepovedana.

Evropska unija bi morala zanikanje holokavsta označiti za kaznivo dejanje.

Evropska unija bi se morala opravičiti za kolonializem svojih držav članic.

Evropska unija naj obsodi imperialistično politiko nekaterih svojih članic v Aziji.

Evropska unija naj obsodi kolonialistične zločine v Afriki.

Evropska unija bi morala povečati sredstva za razvojno pomoč nekdanjih kolonijam držav članic.

Članice Evropske unije naj vrnejo ukradene umetnine izvornim državam.

V Evropski uniji bi moralo rušenje zgodovinskih spomenikov postati kaznivo dejanje.

3.4.3.2. Tema individualnega eseja

1. Individualne in skupnostne pravice v temeljnih dokumentih evropskih institucij (EU Svet Evrope).
2. Varstvo pravic potrošnika v EU.
3. Varstvo državljanskih pravic v EU in vloga Sodišča pravice EU.
4. Varstvo socialnih pravic v EU in pravna praksa Sodišča evropskih skupnosti ter Sodišča pravice EU.

3.4.3.3. Dodatno izobraževanje na spletu

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.5. ZGODOVINA (srednje poklicne in strokovne šole)

3.5.1. Učni načrt

Splošni cilj je, da dijaki spoznavajo korenine sedanje podobe Slovenije (Madžarske in Italije na dvojezičnem območju), EU in sveta in da se dijaki pri obravnavanju tem iz sodobnega sveta in Evrope zavedajo pripadnosti evropski identiteti.

Vsebinsko med obveznimi vsebinami zadeva EU poglavje »Evropa in Republika Slovenija od osamosvojitve do danes«. Tu med drugim najdemo cilje, da dijak:

- opiše pot do vključitve Republike Slovenije v EU,
- spozna politično sliko Evrope po letu 2004 in aktualne probleme evropskih držav,
- po internetu poišče podatke o različnih državah EU in jih primerja,
- določi države EU, ki kot enotno valuto uporabljajo Evro in razloži, kaj pomeni biti »znotraj« schengenskega območja.

Med obvezne izbirne vsebine sodi tema »Evropa in svet v 20. Stoletju«, pri kateri je cilj, da dijak med drugim:

- spozna težnjo po povezovanju evropskih držav in širitev EU in zveze NATO na nove države,
- ob zemljevidu opiše, katere evropske države so članice EU in katere so kandidatke,
- spozna zgodovino ideje o združenji Evropi in kratko kronologijo njenega udejanjanja,
- razmisli, zakaj je za Slovenijo dobro, da je polnopravna članica EU.

3.5.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

3.5.2.1. Institucije EU

- *S. Berzelak. ZGODOVINA 2 ZA TEHNIŠKE IN DRUGE STROKOVNE ŠOLE, Učbenik. Zgodovina za 2. Letnik tehniških in drugih strokovnih šol, MODRIJAN*

V poglavju »Svet po drugi Svetovni vojni« je podpoglavje namenjeno temi gospodarskega povezovanja. Avtor najprej pojasni pomen Marshallovega plana, potem pa se osredotoči na gospodarsko povezovanje med evropskimi državami, katerega začetke identificira v ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti leta 1957, a omeni, da je osnove zanj mogoče najti že v ustanovitvi Sveta Evrope in predhodnih gospodarskih sporazumih. Omenjena je širitev EU, najpomembnejše institucije ter ustanovitev skupne valute. Hkrati avtor učbenika omenja tudi gospodarsko povezovanje vzhodnoevropskih držav (predvsem v okviru Sveta za vzajemno gospodarsko pomoč) ter drugo mednarodno sodelovanje in organizacije na gospodarskem področju (med njimi EFTA, OECD itd.).

3.5.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.5.3.1. Tema debate

V Evropski uniji bi moralo biti razkazovanje in uporaba vseh simbolov totalitarističnih režimov prepovedana.

Evropska unija bi morala zanikanje holokavsta označiti za kaznivo dejanje.

Evropska unija bi se morala opravičiti za kolonializem svojih držav članic.

Evropska unija naj obsodi imperialistično politiko nekaterih svojih članic v Aziji.

Evropska unija naj obsodi kolonialistične zločine v Afriki.

Evropska unija bi morala povečati sredstva za razvojno pomoč nekdanjih kolonijam držav članic.

Članice Evropske unije naj vrnejo ukradene umetnine izvornim državam.

V Evropski uniji bi moralo rušenje zgodovinskih spomenikov postati kaznivo dejanje.

3.5.3.2. Tema individualnega eseja

1. Vključevanje Slovenije v Evropsko unijo.
2. Odnos med Evropskimi skupnostmi in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo; pomen za Slovenijo.
3. Pravice narodnih manjšin v evropskem režimu varstva človekovih pravic.

3.5.3.3. Dodatno izobraževanje na spletu

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.6. EKONOMSKA ZGODOVINA (izbirni predmet strokovnih gimnazijah)

3.6.1. Učni načrt

Predmet ekonomska zgodovina je izbirni predmet, ki ga lahko izberejo dijaki v tretjem ali četrtem letniku ekonomske gimnazije. Obsega 35 ur. Namen je poglobiti znanja o zgodovinskem razvoju gospodarstva, razviti spretnosti za uporabo IKT ter poglobiti knjižnično informacijska znanja.

Pri temi Gospodarska središča in gospodarsko povezovanje sveta v različnih zgodovinskih obdobjih je ena izmed vsebin Evropska unija in evropsko gospodarsko povezovanje. Dijak pri tej temi pojasni pomen delovanja Evropske unije za evropsko gospodarstvo.

Učni načrt se zgolj posredno navezuje tudi na temi človekovih pravic in pravic manjšin v EU ter razvojne pomoči EU.

Med pričakovani dosežki na področju razvijanja odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč so pričakovanja, da dijak:

- oblikuje pogled na svet, ki temelji na spoštovanju človekovih pravic, enakosti, demokracije in odgovornega in kritičnega državljanstva,
- razvije sposobnost razumevanja in spoštovanja različnih ver, kultur in skupnosti,
- pozna pomen medkulturnega dialoga in tolerance ter premagovanja predsodkov in stereotipov,
- razvije odprtost do novih idej, raznolikosti in večkulturnosti.

V sklopu obvezne teme »Gospodarska središča in gospodarsko povezovanje sveta v različnih zgodovinskih obdobjih«, so širši cilji teme, da dijak:

- ponazori pozitivne in negativne prispevke gospodarskih združenj k razvoju gospodarstva,
- sklepa o pozitivnih in negativnih medsebojnih gospodarskih vplivih med deželami, regijami in celinami,
- pojasni pomen mednarodnih povezav v sodobni zgodovini,
- primerja cilje in rezultate mednarodnih povezav v 20. in 21. stoletju,
- pojasni pomen delovanja Evropske unije za evropsko gospodarstvo.

3.6.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

3.6.2.1. Institucije EU

- *K. Cunder. DRUŽBOSLOVJE, GEOGRAFIJA, učbenik za družboslovje v 1. oz. 2. letniku nižjega poklicnega, srednje poklicnega, srednje tehniškega oz. strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja, MKZ.*

Učbenik eno poglavje namenja tudi Sloveniji v Evropi, od tega EU kar štiri strani. Avtorica najprej opiše zgodovino evropske integracije, ideja za katero naj bi bila predvsem posledica propada kolonializma in spoznanja držav, da same ne bodo dosegle enake vloge v svetu, kot so jo imele pred 2. svetovno vojno. Kot pobudnika ideje o usklajevanju obnavljanja premogovništva in jeklarske industrije med evropskimi državami izpostavlja Jean Monnet-a. Avtorica nato opravi kratek pregled zgodovine evropske integracije, od Evropske skupnosti za premog in jeklo, preko Evropske gospodarske skupnosti in Evropske skupnosti. Izpostavlja pomen vzpostavitve skupnega prostega trga in s tem zaščite lastne proizvodnje. Poleg tega so omenjeni poskusi zmanjševanja neenakosti v gospodarskem razvoju posameznih držav ter strah posameznih držav pred izgubo nacionalne identitete in suverenosti pri odločanju, zaradi česar naj Evropski parlament ne bi dobil pravih političnih in zakonodajnih pooblastil. Avtorica našteje tudi simbole EU, osnovne cilje EU pol letu 1992 in omeni vzpostavljanje

skupne valute (op. učbenik je bil napisan še pred sprejetjem skupne valute). Nadalje kratko oriše pomen in vlogo treh organov EU; Evropskega sveta, Sveta Ministrov in Evropskega parlamenta. Omenjen je tudi prosti pretok prebivalstva, več kot ena stran učbenika pa je dodeljena temi Kaj Slovenija pričakuje od vključevanja v Evropsko unijo (učbenik napisan pred vstopom Slovenije v EU). Med pričakovani so naštet: pozitivni in negativni vidiki odprtega trga delovne sile, odprtost trga za slovenske izdelke, vpliv članstva v EU na kmetijstvo ter slovensko industrijo. Avtorica slednje opisuje kot priložnost in hkrati kot potencialno grožnjo.

V istem poglavju pri temi Delitev Evrope, avtorica izpostavlja Veliko Britanijo in Francijo kot nekdanji kolonialni velesili in hkrati državi z vodilo vlogo v EU.

3.6.1. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.6.1.1. Tema debate

Evropska unija bi se morala opravičiti za ekonomsko izkoriščanje bivših kolonij s strani držav članic.

Evropska unija naj obsodi imperialistično politiko nekaterih svojih članic v Aziji/Afriki.

Evropska unija naj obsodi neokolonializem svojih držav članic v Afriki.

Evropska unija bi morala povečati sredstva za razvojno pomoč nekdanjih kolonijam držav članic.

Članice Evropske unije naj vrnejo ukradene umetnine izvornim državam.

Schengenski sporazum postaja novi berlinski zid.

3.6.1.2. Tema individualnega eseja

1. Faze evropske ekonomske integracije.
2. Prednosti in slabosti evropske monetarne unije in skupne valute.

3.7. GEOGRAFIJA (splošna, klasična, ekonomska gimnazija)

3.7.1. Učni načrt

Dodatne kompetence, ki naj bi jih dijaki razvili pri pouku geografije:

- osebnostno-socialne zmožnosti: zavedanje in razumevanje narodne kulturne identitete v sovplivanju z evropsko in svetovno identiteto; zmožnost videti in razumeti različne poglede na identiteto drugih
- državljanske zmožnosti: dijaki (med drugim) razvijajo 1) zmožnost sodelovanja v skupinskem delu in razredu s ciljem delovanja v domačem okolju kakor tudi

poznejšega odločanja na nacionalni ali evropski ravni (sodelovanje na različnih ravneh); 2) zavedanje o smislu pripadnosti lokalni skupnosti, državi, EU, Evropi ali svetu oziroma iskanje ravnotežja med individualizacijo in skupnostjo; 3) zmožnosti za izkoriščanje prednosti, ki jih omogoča EU.

Vsebinsko gledano dijaki pri »Geografiji sveta – tematski sklop Evropa«:

- se učijo o pomenu skupne kmetijske politike v Evropski uniji (EU);
- razložijo cilje povezovanja evropskih držav v različne skupnosti na državni in regionalni ravni
- spoznajo nastanek, razvoj, širitev in delovanje EU
- *(izbirno) opišejo probleme novonastalih multikulturnih okolij (šolstvo, zaposlovanje, verski obredi);*
- *(izbirno) razložijo stopnjo in obseg degradacije geografskega okolja v Evropi*
- *(izbirno) na podlagi podatkov prepoznajo in razložijo razlike med državami EU.*

Pri pouku o Južni Evropi dijaki ovrednotijo pomen njihovih kmetijskih pridelkov na evropskem trgu.

Didaktična priporočila v tematskem sklopu Evropa:

- učni načrt priporoča *kviz* kot metodo npr. učni kviz: milijonska mesta Zahodne Evrope in njihove značilnosti
- *debatni klub* o množičnem turizmu, ki vedno bolj obremenjuje okolje in domačine v južni Evropi.

Pri tematskem sklopu Slovenija (podtema Lega Slovenije in njen pomen za naravno in družbeno okolje) dijaki vrednotijo pomen naravnogeografskega in družbenogeografskega položaja Slovenije v Evropi in EU. Učni načrt priporoča, da dijaki na podlagi poljubne predloge izdelajo zemljevid Evropske unije (primerjava po različnih letih) – spremljajo in zapisujejo dnevno dogajanje, povezano z Evropsko unijo in Slovenijo, o katerem poročajo različni mediji. Pri obravnavi kmetijstva in podeželja v Sloveniji učni načrt daje na izbiro, da dijaki primerjajo najpomembnejše značilnosti kmetijstva v Sloveniji in v primerljivih državah v Evropski uniji.

Med predlaganimi dodatnimi vsebinami učni načrt pri tematskem sklopu Evropa predlaga obravnavo teme delovanje ustanov Evropske unije.

Med pričakovanimi dosežki in rezultati pouka geografiji učni načrt omenja evropske integracije v zvezi z državljanskimi zmožnostmi. Pričakuje se, da dijak 1) razume narodno kulturno identiteto, vplive evropske in svetovne identitete ter različne poglede na identiteto drugih 2) se zaveda smisla pripadnosti lokalni skupnosti, državi, EU, Evropi ali svetu 3) pozna prednosti, ki jih omogoča EU.

Učni načrt ne vključuje neposredno tematike človekovih pravic in pravic manjšin v EU, vendar daje nastavke za njuno obravnavo. Pri pouku o Evropi učni načrt npr.

predvideva izbirno vsebino reševanje narodnostnih vprašanj v Evropi. Pri programih, ki izvajajo maturo iz geografije je kot dodatni tematski sklop predviden sklop »Geografske značilnosti slovenskih pokrajin – regij« in znotraj njega tema »Slovenci v zamejstvu«. Cilj je, da dijaki:

- pokažejo in omejijo območja v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, na katerih žive Slovenci;
- analizirajo neenake narodnostne pravice na različnih območjih in glavne razloge za večjo ali manjšo asimilacijo posameznih območij;
- razložijo manjšanje velikosti narodnostno mešanega območja oziroma deleža Slovencev na Koroškem ter nastajanje novih jeder naseljevanja zunaj nekdanje etnične meje.

Podobno je z razvojno pomočjo EU. Med vzgojnimi cilji (povezava z državljsko vzgojo, vzgojo za sožitje, multikulturno in medkulturno vzgojo, okoljsko vzgojo ipd.) pri poučevanju geografije je posredno povezani cilj, da dijaki:

- razvijajo zavest o reševanju lokalnih, regionalnih in svetovnih problemov po načelih trajnostnega razvoja in načelih Svetovne deklaracije o človekovih pravicah
- Posredno je s to temo povezana tudi vsebina pri pouku o Afriki, kjer je cilj, da dijaki:
- pojav lakote in revščine v posameznih predelih Afrike razumejo ne le kot posledico naravnih katastrof in razvojne nemoči, temveč tudi kot posledico nepravilne svetovne kmetijske politike do pridelkov afriškega trga;
- ugotavljajo razvojne možnosti celine in pozitivne primere gospodarske rasti.

3.7.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

3.7.2.1. Institucije EU

- *J. Senegačnik, I. Lipovšek, M. Pak. EVROPA, Učbenik, Geografija za 2. in 3. letnik gimnazij in srednjih tehniških oz. strokovnih šol, izobraževanje turistični tehnik, MODRIJAN*

EU je omenjena že v uvodu učbenika. Evropa je po mnenju avtorjev velikokrat uporabljena ne le kot ime kontinenta, ampak tudi kot oznaka za enega izmed najrazvitejših delov sveta, ki jih povezuje ideja o evropskem združevanju. Pri tem opozarjajo, da se pogosto pozablja, da Evropa ni isto kot EU. Že v uvodnih straneh učbenika so razloženi začetki miroljubnega povezovanja evropskih držav po drugi svetovni vojni, ki jo je zajela globalizacija, da je postala to, kar danes imenujemo Evropska unija. Učbenik omenja tudi širitev EU izven evropskega kontinenta, s tem ko tečejo pogajanja za vstop v EU s Turčijo.

Pri temi »Selitve prebivalstva so močno spremenile podobo Evrope« avtorji učbenika omenjajo Schengenski sporazum, ki so ga leta 1985 sprejele nekatere države EU (po

besedah avtorjev, z namenom vzpostavitve restriktivnejše in enotnejše politike do ilegalnega priseljevanja).

Posebna tema v učbeniku nosi naslov »Do kod je prišlo združevanje v okviru Evropske unije«, ki obsega kar 5 strani. Najprej je razložen zgodovinski razvoj evropske integracije od Evropske skupnosti za premog in jeklo do EU, vključno s posameznimi pogodbami in njihovo dodano vrednostjo integraciji. Izpostavljena je tudi pridružitve 10 novih članic leta 2004 in negativne posledice tako velike širitve EU z gospodarsko manj razvitimi članicami. Poseben poudarek je namenjen razlagi institucionalne ureditve EU, ki jo avtorji označujejo kot nekaj povsem novega in enkratnega v zgodovini. Poleg poglobitvenih skupnih institucij EU avtorji učbenika pojasnijo tudi pomen regionalne politike, strukturnih skladov EU in kohezijskega sklada. Na ravni politik je ena stran učbenika namenjena razlagi učinkov skupne kmetijske politike v »starih članicah« EU, pri čemer je še posebej poudarjena razlika med skupno kmetijsko politiko v začetni fazi evropske integracije in spremembami, ki so bile uvedene po l. 1980, še posebej pa s kmetijsko reformo leta 1992. Poleg kmetijske politike avtorji učbenika dajejo poseben poudarek Evropi regij in regionalnemu povezovanju, pri čemer kot primer navajajo Delovna skupnost Alpe-Jadran.

EU je omenjena v poglavju o srednji Evropi, v katerem avtorji opozarjajo na posledice pretekle blokvske delitve, ki kljub temu, da je večina držav izpeljala tranzicijo in se pridružila EU, ohranjajo v rabi delitev na zahodno in vzhodno Srednjo Evropo. V povezavi s to geografsko regijo je omenjen tudi regionalni program črnega trikotnika, ki so ga Vzhodni Nemčiji, Češki in Poljski pomagali načrtovati predstavniki EU.

Avtorji na več mestih v učbeniku izpostavljajo prednosti vključitve posameznih držav v EU. V poglavju o Severni Evropi avtorji tako pišejo, da so se z vstopom nordijskih držav v EU močno okrepile gospodarske in prometne povezave z drugimi deli Evrope. Pojasnjeni pa so tudi razlogi in okoliščine, zaradi katerih se določene države, npr. Norveška, niso odločile za pridružitve EU in odnos, ki ga z njo imajo kot nečlanice.

Poglavje o Zahodni Evropi opominja, da so države iz te geografske regije začetnice povezovanja v okviru današnje EU. Kot primer zgodbe o uspehu, tudi ali predvsem zaradi članstva v EU, je izpostavljena Irska.

V učbeniku je pri poglavju o Jugovzhodni Evropi poudarjeno, da je takšno poimenovanje predvsem dediščina nekdanje socialistične ureditve in še posebej njenih gospodarskih posledic. S pridružitvijo Romunije in Bolgarije EU ter kandidaturo Hrvaške doživlja ta regija, po mnenju avtorjev učbenika, velikanske geopolitične spremembe. Zato naj bi v prihodnosti to poimenovanje postalo še bolj neumestno.

- *K. Cunder et al. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI EVROPE, učbenik za geografijo v 2. in 3. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja, MKZ.*

Avtorji učbenika najprej razpravljajo o Evropi kot celini in pišejo, da proces določanja meja Evrope še ni končan oz. se verjetno ne bo nikoli končal, ker spreminjajoče se politične razmere (npr. širjenje EU na vzhod) spreminjajo tudi kriterije in pogled na obseg Evrope. Znotraj Evrope naj bi bila na drugi strani ključna klasifikacija držav delitev med državami članicami EU in nečlanicami EU.

Pri temi Selitve v Evropi avtorji učbenika izpostavljajo finančno pomoč gospodarsko nerazvitim območjem kot ukrep za preprečitev izseljevanja, nezaposlenosti in drugih socialnih problemov. Opozarjajo namreč na problem priseljevanja iz manj v razvitih evropskih držav in kolonij v razvite evropske države. Pri tem je poseben poudarek namenjen odprtju meja nekdanjih socialističnih držav. Avtorji učbenika trdijo, da se bo priseljevanje v EU še povečalo in navajajo najpomembnejše vzroke za to. V tem kontekstu je omenjen tudi Schengenski sporazum in njegova funkcija ter drugi ukrepi, ki bi pomagali preprečiti prekomerno (ilegalno) priseljevanje v Evropo.

Evropski uniji sta v učbeniku namenjeni dve celi strani. Poleg zgodovine evropske integracije so razložena temeljna izhodišča in cilji EU, med katere avtorji učbenika uvrščajo notranji trg in skupno politiko na posameznih področjih, skupno zunanjo in varnostno politiko ter notranje zadeve in pravosodje. Hkrati je poudarjeno, da ima EU ob navidezni enotnosti številne probleme, med katerimi so kmetijstvo, pomanjkanje delovne sile (tudi zaradi staranja prebivalstva, neurejena problematika do narodnih manjšin, neenotna politika do širitve EU in različni pogledi držav glede njihove zastopanosti v organih EU.

V učbeniku je razdelana tudi institucionalna ureditev EU in pogoji, ki jih morajo izpolnjevati kandidatke za članstvo v EU.

Kot slabosti pridružitve Slovenije EU so v učbeniku identificirane delna izguba suverenosti, prispevanje dela domačega BNP v evropsko blagajno in negativni učinki za slovensko kmetijstvo.

Ena stran učbenika je namenjena kmetijski politiki EU, pri čemer je poseben poudarek na razliki med kmetijstvom v bivših socialističnih državah in v državah EU. Opisane so temeljne značilnosti skupne kmetijske politike, kakor je bila zastavljena leta 1975. V kontekstu vključevanja Slovenije v EU so našteje smernice na področju kmetijstva, sprejete leta 1993.

Gospodarsko sodelovanje v kontekstu EU je v učbeniku omenjeno tudi kot razlog za gostejši promet v Evropi, tudi na območju Alp. Vsakodnevno in intenzivno trgovanje zahteva izboljšanje prometnih povezav, zaradi česar naj bi bila uvedena denarna

nadomestila s strani EU, s katerimi posamezne države poskrbijo za izboljšanje prometnih povezav, hitrejši in cenejši prevoz.

V poglavju o delitvi na regije znotraj Evrope, je članstvo v EU navedeno kot eden izmed kriterijev grobega razlikovanja med vzhodno in zahodno Evropo.

- *M. Likar, S. Popit, S. Šturm. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE, učbenik za geografijo za 3. letnik gimnazij in za 2. letnik srednjih tehniških in strokovnih šol, MKZ.*

EU je omenjena že v uvodu učbenika v kontekstu ugodnega gospodarskega položaja Slovenije, ki naj bi ugodno vplival na tvorbo političnih in gospodarskih vezi, pomembnih tudi za članstvo Slovenije v EU.

V poglavju o prebivalstvu in gospodarstvu avtorji pišejo, da se je z vstopom v EU Slovenija vključila v prost pretok delovne sile, s katerim je povezano preseljevanje prebivalcev znotraj EU z namenom iskanja delovnih priložnosti. V tem poglavju je obravnavano tudi kmetijstvo in projekcije glede prihodnosti kmetijstva v Slovenija, ki so še posebej pomembne od vstopa Slovenije v EU. Pri temi energetika v istem poglavju je omenjena energetska politika EU in njena težnja k obnovljivim virom energije. EU je ponovno obravnavana v povezavi s prometom oz. čezevropskimi prometnicami, katerih izgradnja je bila dogovorjena že pred vstopom Slovenije v EU in katerih funkcija je v olajšanem pretoku blaga.

Med izbranimi procesi je omenjen skladen regionalni razvoj in zmanjševanje regionalnih razlik kot prednostna naloga EU in Slovenije. Razloženo je črpanje sredstev iz strukturnih in kohezijskih skladov in način njihove porabe v Sloveniji.

- *J. Senegačnik. SLOVENIJA 1, Geografija za 3. letnik gimnazij, MODRIJAN*

Avtor učbenika v uvodu izpostavlja Slovenijo kot drugo najuspešnejšo novo članico EU po BDP na prebivalca. Razen tega pa je EU obravnavana v poglavju o sodobnih družbeno-geografskih procesih in problemih. Vstop v EU naj bi vplival na izobrazbeno in zaposlitveno sestavo prebivalstva s povečevanjem dela zaposlenih v storitvenih dejavnostih. V učbeniku je omenjena tudi finančna podpora EU, ki jo v okviru skupne evropske kmetijske politike dobiva Slovenija. V primerjavi z ostalimi članicami EU naj bi se slovensko podeželje preobrazilo bistveno hitreje, kot največji problem pa avtor izpostavlja slabo konkurenčno in težje prilagodljivo kmetijsko pridelavo tržnim razmeram EU. Slovenija naj bi za državami EU zaostajala tudi v industrijski produktivnosti in izvozni konkurenčnosti.

V poglavju o prometu in turizmu avtor pojasnjuje izgradnjo panevropskih koridorjev, tudi kot ukrepa za povezovanje perifernih območij s centralnim območjem EU.

Pri temi regionalne razlike in regionalni razvoj avtor učenika navaja, da so regionalne razlike v Sloveniji med najmanjšimi v EU. Hkrati pa naj bi z vstopom v EU obstajala možnost za večanje teh razlik, še posebej, ker smernice, ki si jih je na tem področju zastavila Slovenija konec 90. let prejšnjega stoletja, naj ne bi bile učinkovite. Izpostavljen je tudi vpliv včlanitve v EU za okoljsko politiko Slovenije oz. to, da je zaradi vstopa v EU morala Slovenija leta 2004 določiti območja Natura 2000 (ta mreža je omenjena kot steber varstva narave v EU).

- *M. Petek, S. Popit, M. Arnuš. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE, PRIPRAVA NA MATURO, učbenik za geografijo v. 4. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja, MKZ.*

V okviru teme Predalpske pokrajine je tudi študija primera Ljubljane. Avtorji učbenika izpostavljajo, da se je pomen Ljubljane, zlasti njegova mednarodna komponenta, povečal zlasti z vstopom v EU in ostale transevropske povezave, ne razložijo pa zakaj.

EU lahko ponovno zasledimo v poglavju o Subpanonskih pokrajinah. V tem poglavju avtorji opozarjajo, da majhnost kmetij, razdrobljenost posesti in nizka stopnja izobrazbe kmetov skupaj z drugimi dejavniki kmetijstva v okviru tržnih usmeritev EU močno omejujejo kmetijsko dejavnost. V istem poglavju, pri temi Dravsko-Ptujsko polje, avtorji izpostavljajo povečan pomen železniškega kraka proti Madžarski (odcep od južne železnice) od vstopa Slovenije v EU. Avtorji hkrati predvidevajo, da bo cestna povezava mimo Ptuja in do Zagreba verjetno ostala zapostavljena do vstopa Hrvaške v EU. Pri temi Pomurje, avtorji učbenika opozarjajo, da se je po vstopu v Slovenije v EU močno povečal tranzitni pomen pokrajine, ki je postala del 5. koridorja.

3.7.2.2. Človekove pravice in pravice manjšin v EU

- *J. Senegačnik, I. Lipovšek, M. Pak. EVROPA, Učbenik, Geografija za 2. in 3. letnik gimnazij in srednjih tehniških oz. strokovnih šol, izobraževanje turistični tehnik, MODRIJAN.*

Avtorji učbenika pišejo, da je Evropa kontinent številnih manjšin, vendar pri tem ne omenjajo pravic manjšin v kontekstu EU, marveč v kontekstu posameznih držav.

V učbeniku je izpostavljena politika Francije do manjšin, pripadnikom katerih je priznanih veliko manj pravic kot je to v primeru Slovenije ali drugih držav EU. Neenakost v obravnavi pripadnikov manjšin oz. neenakost v njihovih pravicah je izpostavljena tudi v primeru Italije (v učbeniku je še posebej poudarjen slab položaj Slovencev v Furlaniji-Juljski krajini).

Pri obravnavi etnične in verske pestrosti v Jugovzhodni Evropi avtorji učbenika poudarjajo, da v tem delu Evrope pripadniki manjšin ne uživajo pravic, kakršne imajo pripadniki manjšin v najbolj demokratičnih evropskih državah.

- *K. Cunder et al. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI EVROPE, učbenik za geografijo v 2. in 3. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja, MKZ.*

V učbeniku sta kar dve strani namenjeni vprašanju narodnih manjšin v Evropi in sem tudi v EU. Avtorji učbenika opozarjajo, da je »urejanje odnosov v razvitejšem deli Evrope pospešilo združevanje v Evropsko unijo«, saj je cilj EU, da nekdanje meje (kjer se običajno nahaja manjšinsko prebivalstvo) ne bi predstavljale omejitve, ampak vez s sosednjimi območji, v korist pripadnikov manjšine in večine držav.

Avtorji učbenika med temeljnimi problemi pri doseganju zastavljenih ciljev EU identificirajo tudi neurejeno problematiko do narodnih manjšin v posameznih državah članicah EU.

Človekove pravice ter spoštovanje in zaščita manjšin sta izpostavljena kot dva izmed temeljnih kriterijev za članstvo v EU.

3.7.2.3. Razvojna pomoč EU

- *J. Kunaver et al. OBČA GEOGRAFIJA za prvi letnik srednjih šol, DZS.*

Razvojna pomoč ni neposredno omenjena, je pa govora bolj o h neke vrste humanitarni pomoči. Avtorji učbenika izpostavljajo subvencije, ki jih razvite države namenjajo kmetijstvu in pišejo, da »veliki presežki krepko subvencionirane hran, ki jih ustvarja visoko razvito kmetijstvo v deželah EU, najdejo tudi pot na tržišča manj razvitih držav.« Hkrati je izpostavljeno, da so tovrstni izdelki pogosto namenjeni pomoči prizadetim, čeprav velikokrat služijo tudi strateškemu namenom (oblikovanje cen in carine kot mehanizem za strateški boj pred uvozom blaga iz tujih, predvsem manj razvitih držav).

- *K. Cunder et al. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI EVROPE, učbenik za geografijo v 2. in 3. letniku gimnazijskega in srednjega tehniškega oz. strokovnega izobraževanja, MKZ.*

Pri temi selitve v Evropi avtorji učbenika izpostavljajo finančno pomoč gospodarsko nerazvitim območjem kot ukrep za preprečitev izseljevanja, nezaposlenosti in drugih socialnih problemov. Opozarjajo namreč na problem priseljevanja iz manj v razvitih evropskih držav in kolonij v razvite evropske države. V kontekstu razlage Schengenskega sporazuma je v učbeniku navedeno, da nadzor nad priseljevanjem zahteva tudi dodatne nujne ukrepe. Med slednjimi je navedena tudi »učinkovitejša

pomoč nerazvitim državam pri premagovanju gospodarsko-političnih problemov, naravnih nesreč in vojn, saj bo le tako prebivalstvo nerazvitih držav ostalo doma.«

3.7.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.7.3.1. Tema debate

Rusija bi morala postati država članica Evropske unije.
Turčija bi morala postati država članica Evropske unije.
Belorusija bi morala postati država članica Evropske unije.
Ukrajina bi morala postati država članica Evropske unije.
Države Severne Afrike bi morale postati države članice Evropske unije.
Države nekdanje Jugoslavije bi morale postati države članice Evropske unije.
Evropska unija bi morala podpreti popolno neodvisnost Kosova.
Evropska unija bi morala imeti svojo vojsko.
Evropska unija potrebuje močnejšo skupno zunanjo in varnostno politiko.
Vizume za vstop v Evropsko unijo bi morali ukiniti za vse države.
Politika priseljevanja Evropske unije bi morala postati manj stroga.
Evropska unija bi morala prekiniti vse omejitve za prosti pretok delovne sile.
Evropska unija bi morala zagotavljati tudi prosti pretok znanja.
V Evropski uniji bi morali občutno zvišati kazni za organizirani kriminal.
V Evropski uniji bi morali občutno zvišati kazni za trgovino z belim blagom.
Evropska unija bi morala ukiniti Skupno kmetijsko politiko.
Evropska unija bi morala zmanjšati kmetijske subvencije za države članice.
Evropska unija bi morala uvesti prosti pretok blaga in storitev za najmanj razvite države.
Evropska unija bi morala več sredstev nameniti odpravi revščine v Afriki.
Model regionalnega povezovanja je bolj učinkovit v Aziji/Afriki/Južni Ameriki kot v EU.
Ameriški koncept 'talilnega lonca' je učinkovitejši kot evropski.
Evropska unija bi morala povečati sredstva za razvojno pomoč nekdanjim kolonijam držav članic.

3.7.3.2. Tema individualnega eseja

Geografske in politične meje Evrope.
Širitev Evropske unije.
Evropska unija kot globalni akter.
Razvojna pomoč Evropske unije.
Koncept trajnostnega razvoja v globalnem merilu.
Transatlantski odnosi.
Evropska unija kot okoljski hegemon.
Migracije in državljanske pravice – Evropska unija kot trdnjava?

3.7.3.3. Dodatno izobraževanje na spletu

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.8. GEOGRAFIJA (srednje strokovne in poklicne šole)

3.8.3. Učni načrt

Učni načrt pravi, da geografsko znanje vsebuje vedenja o državi in domovini Sloveniji, Evropski uniji in svetu ter o varovanju okolja in smotrnem gospodarjenju z njim ter usposablja za trajnostni in sonaravni razvoj, zato je nujni sestavni del temeljne izobrazbe.

V sklopu teme Slovenija v Evropi in svetu so med učnimi cilji in priporočenimi dejavnosti, da dijaki iz statističnih podatkov napravijo analizo umeščenosti Slovenije v Evropski uniji na podlagi 10 gospodarskih in socialnih meril (kriterijev). Minimalni standard znanja pri tej temi je, da dijak iz podatkov v preglednici ali na grafu razbere mesto Slovenije po izbranem merilu v Evropski uniji.

Med izbirnimi temami je tudi tema »Geografski procesi v Sloveniji in v EU«, kjer dijaki:

- členijo Evropsko unijo po naravnih in družbenih merilih na različne tipe pokrajin,
- prepoznavajo in razumejo prevladujoče gospodarske, politične in socialne procese v Evropi ter ugotovijo njihove pokrajinske učinke,
- sklepajo o razvojnih trendih v Evropski uniji,
- napravijo kartogram z deleži avtohtonega in alohtonega prebivalstva držav EU.

Cilj pouka geografije pri tem tematskem sklopu je tudi, da dijaki spoznavajo državljanske pravice in dolžnosti na nacionalni ravni in ravni EU.

Učni načrt obravnava pravice manjšin v sklopu pouka o posameznih geografskih delih EU in predvsem v Sloveniji. Cilj, vezan na tematski sklop »Slovenija v Evropi in svetu« je, da dijaki razvijajo sposobnosti razumevanja pomena narodnostnih manjšin za sodelovanje držav.

Cilj pouka geografije pri tem tematskem sklopu »Geografski procesi v Sloveniji in v EU« je, da dijaki:

- razvijajo spoštovanje drugačnosti, raznovrstnosti, različnosti in enakopravnosti,
- se vživljajo v položaj nacionalne, etnične, rasne, verske, socialne, politične ali druge manjšine,
- skrbijo za ohranjanje strpnosti in sprejemanja drugih in drugačnih.

Minimalni standard pri tej temi je, da dijak:

- s konkretnimi primeri opiše in razloži procese asimilacije, integracije in segregacije v Evropi,

- na zemljevidu pokaže in imenuje najmanj tri etnične skupnosti v EU, ki nimajo svoje lastne države,
- izdela kartogram, na katerem s strukturnimi krogi ponazori delež avtohtonega in alohtonega prebivalstva držav EU,
- napiše esej o odpravljanju medetničnih trenj v državah EU.

3.8.2. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

3.8.2.1. Institucije EU

- *K. Cunder. DRUŽBOSLOVJE, GEOGRAFIJA, učbenik za družboslovje v 1. oz. 2. letniku nižjega poklicnega, srednje poklicnega, srednje tehniškega oz. strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja, MKZ.*

Učbenik eno poglavje namenja tudi Sloveniji v Evropi, od tega EU kar štiri strani. Avtorica najprej opiše zgodovino evropske integracije, ideja za katero naj bi bila predvsem posledica propada kolonializma in spoznanja držav, da same ne bodo dosegle enake vloge v svetu, kot so jo imele pred 2. svetovno vojno. Kot pobudnika ideje o usklajevanju obnavljanja premogovništva in jeklarske industrije med evropskimi državami izpostavlja Jean Monnet-a. Avtorica nato opravi kratek pregled zgodovine evropske integracije, od Evropske skupnosti za premog in jeklo, preko Evropske gospodarske skupnosti in Evropske skupnosti. Izpostavlja pomen vzpostavitve skupnega prostega trga in s tem zaščite lastne proizvodnje. Poleg tega so omenjeni poskusi zmanjševanja neenakosti v gospodarskem razvoju posameznih držav ter strah posameznih držav pred izgubo nacionalne identitete in suverenosti pri odločanju, zaradi česar naj Evropski parlament ne bi dobil pravih političnih in zakonodajnih pooblastil. Avtorica našteje tudi simbole EU, osnovne cilje EU pol letu 1992 in omeni vzpostavljanje skupne valute (op. učbenik je bil napisan še pred sprejetjem skupne valute). Nadalje kratko oriše pomen in vlogo treh organov EU; Evropskega sveta, Sveta Ministrov in Evropskega parlamenta. Omenjen je tudi prosti pretok prebivalstva, več kot ena stran učbenika pa je dodeljena temi Kaj Slovenija pričakuje od vključevanja v Evropsko unijo (učbenik napisan pred vstopom Slovenije v EU). Med pričakovani so naštet: pozitivni in negativni vidiki odprtega trga delovne sile, odprtost trga za slovenske izdelke, vpliv članstva v EU na kmetijstvo ter slovensko industrijo. Avtorica slednje opisuje kot priložnost in hkrati kot potencialno grožnjo.

V istem poglavju pri temi Delitev Evrope, avtorica izpostavlja Veliko Britanijo in Francijo kot nekdanji kolonialni velesili in hkrati državi z vodilo vlogo v EU.

- *J. Kunaver et al. GEOGRAFIJA ZA SREDNJE ŠOLE, učbenik za geografijo v programih z več kot 70. urami, DZS.*

Avtorji učbenika v poglavju Kmetijstvo pišejo, da tudi kmetijska politika lahko močno vpliva na deagrarizacijo v državah EU in v nekdanjih socialističnih evropskih državah. Hkrati opozarjajo, da se samo v okviru EU zaradi številnih naravnih in družbenih razlogov donosi kmetijske pridelave močno razlikujejo (pospremljeno z grafikonom o donosih pšenice in krompirja v državah EU l. 1991). Podobno kot v drugem učbeniku za občo geografijo je izpostavljeno, da veliki presežki subvencionirane hrane, ki jo ustvarja visoko razvito kmetijstvo držav EU, najdejo pot tudi na tržišča manj razvitih držav (iz humanitarnih ali pa zgolj iz strateških razlogov). Ker je učbenik napisan pred vstopom Slovenije v EU, avtorji razdelajo možne vplive slovenske včlanitve v EU na kmetijstvo v Sloveniji.

EU je v poglavju o prometu, turizmu in trgovini navedena kot referenčna točka za statistične podatke (npr. količina tovara prepeljana po cesti ali po železnici v EU). EU je tu omenjena tudi kot eno izmed gospodarskih in trgovinskih združenj, s snovanjem katerih želijo predvsem razvite države ohranjati svoje koristi. Avtorji izpostavljajo nujnost slovenskega vključevanja v tovrstne povezave, predvsem v EU (kot najpomembnejše gospodarsko in politično združenje v Evropi). Med prednostmi in zahtevami vključitve v EU omenjajo: prost pretok prebivalstva in prometa, kapitala, delovne sile, skupna merila in pravila. Avtorji pišejo, da EU uresničuje svoje cilje na treh področjih: gospodarsko in ostalo povezovanje, načrtovanje skupne politike varnosti in sodelovanja v Evropi ter zagotavljanje pravic posameznika pri nadzoru zunanjih meja EU.

Zgodovina evropske integracije je opisana v poglavju Človek v sodobnem svetu. Poleg kratkega orisa razvoja povezovanja od skupnega tržišča za premog jeklo in železo, preko Evropske gospodarske skupnosti in do Evropske unije, so ponovno omenjeni trije temelji povezovanja držav, začetki slovenskega pridruževanja EU ter utemeljena njegova smiselnost. V tem poglavju je EU omenjena tudi kot svetovna velesila, ob boku Japonske, ZDA in Rusije.

- *M. Likar SVET OKOLI NAS 2, učbenik za geografijo v 2. letniku srednjega tehniškega oz. strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja, MKZ.*

V prvem poglavju Prebivalstvo avtorica izpostavlja nezadostno rešen problem EU, kakšen status dodeliti beguncem in piše, da se v EU zakonodaja dnevno prilaga in spreminja ter da nastajajo novi predpisi, s katerimi države EU omejujejo gibanje in prihod tujcev.

V poglavju Gospodarstvo je EU omenjena v zvezi z učinki vstopa Slovenije v EU na slovensko kmetijstvo. Avtorica piše, da ima kmetijstvo veliko vlogo pri ohranjanju kulturne pokrajine in bi mu zato morala tako Slovenija kot EU nameniti veliko pomoči. EU je v istem poglavju omenjena tudi pri temi Energetika, v zvezi z alternativnimi viri

energije, kjer so izpostavljeni standardi EU glede doseganja deleža energije pridobljene iz alternativnih virov in slovenske težave pri njihovem izpolnjevanju.

V poglavju Izbrani procesi sodobnega sveta so štiri strani učbenika namenjene tudi EU. Avtorica najprej pojasni, da gre pri EU za zvezo držav, ki si prizadeva za gospodarski napredek in za večji ekonomsko ter politično stabilnost. Našteje administrativna središča EU in njene simbole. Na eni strani učbenika je narejen tudi poenostavljen shematski pregled delovanja teles EU (Evropske komisije, Evropskega parlamenta in Sveta EU). Avtorica piše, da si je EU najlažje predstavljati kot zgradbo, ki temelji na treh stebrih. Potem se posveti vlogi Slovenije v EU. Slovenija naj bi bila namreč geografsko, zgodovinsko, politično, pravno, gospodarsko in kulturno del evropskega prostora. Omenjeno je število predstavnikov, ki jih ima Slovenija v institucijah EU ter dano mnenje, da je bilo z vstopom v EU povezanih veliko pozitivnih in tudi nekaj negativnih pričakovanj. Avtorica nato v dveh stolpcih razdela omenjena pozitivna (npr. večja gospodarska stabilnost, posodobitev podjetij, večja izbira proizvodov, kulturna obogatitev, večja prepoznavnost Slovenije, možnost odločanja v evropski politiki) in negativna pričakovanja (propad nekaterih podjetij, podrejanje direktivam EU, težave v kmetijstvu, težave z novo priseljenimi tujci).

3.8.2.2. Človekove pravice in pravice manjšin v EU

- *J. Kunaver et al. GEOGRAFIJA ZA SREDNJE ŠOLE, učbenik za geografijo v programih z več kot 70. urami, DZS.*

Razvojna pomoč ni neposredno omenjena, je pa govora bolj o h neke vrste humanitarni pomoči. Podobno kot v drugem učbeniku za občo geografijo je izpostavljeno, da veliki presežki subvencionirane hrane, ki jo ustvarja visoko razvito kmetijstvo držav EU, najdejo pot tudi na tržišča manj razvitih držav (iz humanitarnih ali pa zgolj iz strateških razlogov).

3.8.3. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.8.3.1. Tema debate

Evropska unija bi morala povečati sredstva za razvojno pomoč nekdanjim kolonijam držav članic.

Evropska unija bi morala odpreti trg delovne sile za državljane tretjih držav.

Evropska unija potrebuje migrante.

Vizume za vstop v Evropsko unijo bi morali ukiniti za vse države.

Politika priseljevanja Evropske unije bi morala postati manj stroga.

Evropska unija bi morala prekiniti vse omejitve za prosti pretok delovne sile.

Evropska unija bi morala ukiniti Skupno kmetijsko politiko.
Evropska unija bi morala zmanjšati kmetijske subvencije za države članice.
Evropska unija bi morala uvesti prosti pretok blaga in storitev za najmanj razvite države.
Evropska unija bi morala več sredstev nameniti odpravi revščine v Afriki.
Model regionalnega povezovanja je bolj učinkovit v Aziji/Afriki/Južni Ameriki kot v EU.
Ameriški koncept 'talilnega lonca' je učinkovitejši kot evropski. Turčija bi morala postati država članica Evropske unije.
Rusija bi morala postati država članica Evropske unije.
Države nekdanje Jugoslavije bi morale postati države članice Evropske unije.
Evropska unija bi morala podpreti popolno neodvisnost Kosova.

3.8.3.2. Tema individualnega eseja

Geografske in politične meje Evrope.
Širitev Evropske unije.
Evropska unija kot globalni akter.
Razvojna pomoč Evropske unije.
Koncept trajnostnega razvoja v globalnem merilu.
Transatlantski odnosi.
Evropska unija kot okoljski hegemon.
Migracije in državljske pravice – Evropska unija kot trdnjava?

3.8.3.3. Dodatno izobraževanje na spletu

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.9. SOCIOLOGIJA (splošna, klasična, strokovna gimnazija)

3.9.3. Učni načrt

Posebno poglavje pri pouku sociologije je »Odločanje v skupnosti«. Poglavje obravnava povezanost odločanja z močjo, vpliv sistema oblasti na način razporejanja moči znotraj države, različne oblike možnosti odločanja in spremembe v teh procesih. V poglavju se analizirajo načini in pomembnost različnih subjektov pri sprejemanju odločitev, ki so pomembni za skupnosti, ter spremenjeno vlogo nacionalne države v sodobni družbi in njeno vlogo v mednarodnih skupnostih. Eden izmed ciljev poglavja je, da dijaki razumejo spreminjanje pomena nacionalne države in načine odločanja v mednarodnih skupnostih (Evropska unija).

V sklopu poglavja »Izzivi sodobnega sveta« učitelji dijake usmerjajo k razumevanju in analiziranju vzrokov in značilnosti spreminjanja sodobnega sveta, vrednotenju procesov

povezovanja sveta in hkrati povečevanja pomena lokalnih skupnosti ter k razumevanju, da spremembe ne zadevajo samo gospodarskih dejavnikov, ampak tudi druga področja družbenega in individualnega življenja. Eden izmed ciljev poglavja je, da dijaki razumejo dejavnike, ki vplivajo na povezovanje sveta: od gospodarskih dejavnikov do mednarodnih organizacij (Evropska unija), ter ovrednotijo njihov vpliv in pomen. Med posebnimi znanji pri tej temi učni načrt navaja temo »Evropska integracija in globalizacija«.

Učni načrt razvojne pomoči EU ne omenja, so pa vključeni koncepti kot je trajnostni razvoj, protislovni učinki procesa globalizacije (npr. v sklopu obveznega tematskega sklopa Izzivi sodobnega sveta: med cilji te teme je tudi, da dijaki razumejo dejavnike, ki vplivajo na povezovanje sveta: od gospodarskih dejavnikov do mednarodnih organizacij (Evropska unija), ter ovrednotijo njihov vpliv in pomen).

3.9.4. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

3.9.4.2. Institucije EU

Za uvod v temo:

- *Barle Lakota et al. SOCIOLOGIJA, učbenik za sociologijo v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja z 280 ur, DZS.*

Evropska unija je omenjena v poglavju 4 (Skupine, institucije, polja) v sklopu teme Prostorske skupnosti. V sklopu te teme je govora o procesu globalizacije, ki večja medsebojno povezanost ljudi in dela teritorialne, državne in politične meje vedno manj pomembne – v državah članicah Evropske unije jih po mnenju avtorjev tako rekoč ni več. Sveta si naj ne bi mogli več predstavljati brez gospodarskega, znanstvenega, kulturnega in političnega sodelovanja.

Evropska unija je v istem poglavju in v istem tematskem sklopu omenjena tudi v zvezi z regionalnimi skupnostmi. Učbenik navaja, da je v posameznih državah kot tudi večjih skupnostih (npr. v Evropski uniji) postal aktualen koncept regionalizacije (delitve ozemlja na upravno-politične enote na podlagi zgodovinskih regij).

Evropska unija je predstavljena kot »dokaj uspešen primer« mednarodne skupnosti, ki združuje najbolj razvite evropske države, ki so se začele gospodarsko povezovati po drugi svetovni vojni. Razlog povezovanja naj bi bil trojen: 1) preprečevanje konflikta med njimi 2) opomoči si od vojne 3) otresti se (pre)velikega vpliva ZDA nanje. Zapisano je, da je začetna gospodarska skupnost sčasoma prerasla gospodarske okvirje in se preoblikovala v upravno-politično skupnost, ki si prizadeva poenotiti številne vidike družbenega življenja (omenjena je skupna zakonodaja, skupna valuta, gospodarski in drugi standardi, skupni trg, vojaške zadeve). Avtorji hkrati izpostavljajo, da tako v

starejših kot novejših članicah (pridruženih 2004) obstaja odpor do integracije, nadaljnjega povezovanja in širitve.

3.9.5. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.9.5.1. Tema debate

Ukrepi za enakopravno zastopnost žensk in moških na volitvah v evropski parlament so upravičeni.

Evropska unija se bi morala zavzemati za enakopravno zastopnost žensk na vodilnih položajih v svojih institucijah.

Evropska unija bi morala oblikovati evropskega varuha pravic Romov.

Romska skupnost bi morala imeti svojega predstavnika v Evropskem parlamentu.

Zahteve po predstavniku mladih v Evropskem parlamentu so upravičene.

Evropska unija naj se bolj učinkovito zavzema za odpravo smrtne kazni po svetu.

Prostitucija bi morala biti legalizirana na celotnem ozemlju EU.

Mehke doge bi se morale dekriminlizirati v vseh državah članicah Evropske unije.

V Evropski uniji bi morali uvesti strožje kazni za sovražni govor.

Uvedba posebnega varuha za pravice potrošnikov na območju Evropske unije je upravičljiva.

Uvedba posebnega varuha za pravice pacientov na območju Evropske unije je upravičljiva.

V Evropski uniji bi moralo biti spoštovanje človekovih pravic pomembnejše kot boj proti terorizmu.

Evropska unija bi se morala bolj učinkovito spopadati z vprašanjem naraščajoče družbene neenakosti.

Evropska unija bi morala uvesti enotni kadilski zakon v vseh državah članicah.

Evropska unija bi morala postati bolj neposredna demokracija.

Evropska unija naj ima zgolj en parlament.

Delovanje Evropske unije bi moralo biti bolj enostavno.

Evropska unija ima demokratični deficit.

Evropski parlament bi moral imeti večje pristojnosti.

Evropski parlament bi morali ukiniti.

3.9.5.2. Tema individualnega eseja

1. Geografske in politične meje Evrope.
2. Širitev Evropske unije.
3. Evropska unija kot globalni akter.
4. Razvojna pomoč Evropske unije.

5. Koncept trajnostnega razvoja v globalnem merilu.
6. Transatlantski odnosi.
7. Evropska unija kot okoljski hegemon.
8. Migracije in državljske pravice – Evropska unija kot trdnjava?

3.9.5.3. Dodatno izobraževanje na spletu

EuroparlTV.

<http://www.europarltv.europa.eu/sl/young-parliament/a-z.aspx> (27. 2. 2012).

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.10. SOCIOLOGIJA (srednje strokovne in poklicne šole)

3.10.3. Učni načrt

Učni načrt ne vključuje vsebin, povezanih z EU.

3.10.4. Uporabni učbeniki z vsebino o EU

Niso na voljo.

3.10.5. Predlogi za didaktični material (Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko in Jan Kovačič)

3.10.5.1. Tema debate

Ukrepi za enakopravno zastopnost žensk in moških na volitvah v Evropski parlament so upravičeni.

Evropska unija se bi morala zavzemati za enakopravno zastopnost žensk na vodilnih položajih v svojih institucijah.

Evropska unija bi morala oblikovati evropskega varuha pravic Romov.

Romska skupnost bi morala imeti svojega predstavnika v Evropskem parlamentu.

Zahteve po predstavniku mladih v Evropskem parlamentu so upravičene.

Evropska unija naj se bolj učinkovito zavzema za odpravo smrtne kazni po svetu.

Prostitucija bi morala biti legalizirana na celotnem ozemlju EU.

Mehke doge bi se morale dekriminlizirati v vseh državah članicah Evropske unije.

Uvedba posebnega varuha za pravice potrošnikov na območju Evropske unije je upravičljiva.

Uvedba posebnega varuha za pravice pacientov na območju Evropske unije je upravičljiva.

Evropska unija bi se morala bolj učinkovito spopadati z vprašanjem naraščajoče družbene neenakosti.

Evropska unija bi morala uvesti enotni kadilski zakon v vseh državah članicah.

3.10.5.2. Tema individualnega eseja

Demokratski deficit v Evropski uniji.

Družbene teorije o evropski družbi.

Zastopanost žensk v evropski politiki.

Možnosti mladih za povezovanje v EU.

Nacionalna identiteta državljanov v okviru njihove evropske identitete.

Nacionalna identiteta držav v okviru njihove evropske identitete.

Družbena neenakost v EU.

3.10.5.3. Dodatno izobraževanje na spletu

EuroparlTV.

<http://www.europarlTV.europa.eu/sl/young-parliament/a-z.aspx> (27. 2. 2012).

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.7. EVROPSKE ŠTUDIJE (izbirni predmet gimnazij z evropskimi oddelki) (Jan Kovačič, Ana Bojinović Fenko in Jure Požgan)

Evropske študije (EŠ) je izbirni predmet, predstavljen na gimnazijah z evropskimi oddelki in namenjen predvsem “/.../ spoznavanju vloge in delovanja Evropske unije / (EU) /, Sveta Evrope in mednarodnih organizacij ter razvijanje zavesti o človekovih in državljanskih pravicah /.../”.¹ Uradnega učnega načrta za predmet EŠ ni – še preden naj bi ga na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo pripravili, se bo projekt Evropski oddelki zaključil. V letu 2011 naj bi bila oblikovana delovna skupina za izdelavo učnega načrta, vendar se slednji še ni izoblikoval. Projekt se zaključuje, ker je s strani EU končano financiranje, a ga šole lahko še naprej izvajajo prek evropskih oddelkov z lastnimi sredstvi. Po mnenju ene od izvajalk programa je predmet “izredno koristen in tudi dobrodošel zaradi razbijanja klasične šolsko-poučevalne monotonije.”² Zato je naslednjo vsebino smiselno upoštevati kot zanimivo za učence in dijake ter jo vključiti v snov drugih relevantnih predmetov.

Podajamo analizo izkušnje izvajanja predmeta na Šolskem centru Rudolfa Maistra Kamnik pod mentorstvom prof. Mojce Krevs za dijake 3. letnika evropskega oddelka. Vsebina predmeta obsega: predstavitev zgodovinskega razvoja EU kot mednarodne

¹ Vir: <http://www.zrss.si/Default.asp?a=1&id=216> (20. 2. 2012).

² Vir: Kres, Mojca. 2012. Intervju s profesorico. Kamnik, 15. 2.

organizacije, njenih simbolov in institucij (po Lizbonski pogodbi). Didaktični poudarek je na vzgoji dijakinj in dijakov v smislu učenja sposobnosti izražanja lastnega mnenja na podlagi kritičnega vrednotenja problematike (povezane predvsem z družbenimi procesi in odnosi).

3.7.3. Primer učne ure

Učna ura je bila izvedena 15. 2. 2012.

a) uvodni del

Predstavljeno je aktualno dogajanje v prostoru, ki ga zavzema EU, pri čemer aktivno sodelujejo dijaki, od katerih se pričakuje, da bodo vsaj v grobem poznali problematiko trenutnih (svetovnih in) evropskih razmer, jo znali približno pojasniti in umestiti v širši kontekst. Dijaki so velikokrat spodbujeni k podaji lastnega mnenja glede na informacije, ki jih najdejo v medijih.

Dijaki so obravnavali združitev ministrstev, ki je vključevala pojasnitev problematike in mnenje dijakov, družinski zakonik in problematiko, ki se navezuje na člen, ki bi dovoljeval istospolnim parom posvojitev otroka (dijaki so pri tem kritično presodili, da se v medijih pri poročanju v veliko primerih pojavlja pristranskost); nadalje so se dotaknili tudi Trgovinskega sporazuma za boj proti ponarejanju (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement* – ACTA), ki go ga umestili v širši kontekst in ga pojasnili; pri tem so poskušali pojasniti tudi vlogo skupine *Anonymous*, kaj le-to pomeni za ACTO, kako in kje je skupina do takrat že delovala (Nova ljubljanska banka); pri tem so prišli do zaključka, da pri delovanju skupine ne gre le za destruktivnost, temveč tudi za neke vrste (globalno) sodelovanje, pri čemer pa je vseeno velikokrat omenjena spornost somišljenikov. Prav tako so v okviru širšega konteksta omenili revolucije, ki so se začele prek spletnega omrežja *Facebook* in zaradi katerih se marsikatera vlada boji podobnih razmer (oz. lastnega strmoglavljenja).

b) osrednji del

Dijaki so ponovili institucionalni okvir EU po Lizbonski pogodbi (2007/09), pri čemer so omenili:

- Evropski svet (osnovne naloge in pristojnosti; navezava na predsedovanje EU, ki ga je vodila Slovenija v prvi polovici leta 2008),
- Evropsko komisijo (sestava, kdo je komisar iz Slovenije in za katero področje je bil zadolžen nekdanji in za katero danes; kdo je predsednik Evropske komisije (tudi iz katere države prihaja); kakšen organ je Komisija in njena glavna funkcija; v zvezi s tem je bila omenjena tudi prevlada evropskega prava nad pravom države članice),
- Svet EU (sestava, kdo izmed slovenskih ministrov se udeležuje sestankov na področju šolstva; funkcija),

- Evropski parlament (funkcija; sestava (omenjene so poslanske skupine); vloga v sprejemanju zakonodaje (zelo poenostavljena ponazoritev brez uporabe terminologije) in omemba kvalificirane večine; nadalje so se dotaknili tudi razliko med uredbami in direktivami ter poskušali ponazoriti, katere uredbe in katere direktive smo s strani EU že dobili in sankcije v primeru kršitve),
- Sodišče pravice EU (imenovano zgolj Sodišče; funkcija: sankcije v primeru, da država članica ne izvaja zakonodaje tako, kot to narekuje EU),
- Evropsko centralno banko (zelo poenostavljena funkcija: skrbi za monetarno politiko in rezerve evra) in
- Računsko sodišče (funkcija: sankcije v primeru, da se monetarna politika ne izvaja pravilno). Pri institucijah institucionalnega trikotnika so povedali tudi sedež le-teh.
- Omenjeni so bili tudi odbori in pododbori, vendar le kot ponazoritev kompleksne strukture EU.

c) dodatni del

V pouk so pogosto vključena tudi različne dodatne metode, ki dijake spodbujajo k aktivni uporabi znanja. Izvajalka tako uporablja simulacije, ogled različnih filmov, povezanih s problematiko človekovih pravic ipd.

Kot dodatni del pouka so v predvolilnem času organizirali simulacijo volitev, v kateri so spoznali, da kot del volilnega telesa *de facto* sploh ne poznajo program različnih strank, temveč se odločajo le na podlagi medijev in mnenja ljudi, ki jim zaupajo. Kot del učne ure je bil izveden tudi ogled filma Parada, ki se dotika pravic istospolno usmerjenih in problematike izvajanja in spoštovanja le-teh. Na tematiko filma se kasneje dijaki navezujejo v različnih debatah, hkrati pa lahko na obravnavano (predstavljeno) temo napišejo kratek sestavek ((subjektivni) esej) ali krajšo seminarsko nalogo.

Osnovni cilj, ki ga je izvajalka zastavila, je, da bi dijaki postali aktivni državljani Slovenije in EU. Vsebinskemu sklopu EU je namenjeno 30 ur, pri čemer profesorica predstavi osnovna znanja o delovanju EU (osnovna ideja, nastanek in zgodovina, temeljne institucije, delovanje, cilji, države članice in njih pravice in dolžnosti). V načrtu je tudi obisk predstavništva Evropske komisije v Ljubljani, kjer je v okviru obiska med drugim vključeno tudi predavanje o pravicah potrošnika v okviru EU. Vključeno je tudi spremljanje aktualnega dogajanja v Sloveniji in EU. V smislu človekovih pravic so vključeni tudi ogledi različnih filmov, ki se navezujejo predvsem na tematiko nestrpnosti (predvsem do istospolno usmerjenih).

Izvajalka za predmet EVŠ ni razpisala učbenika, ki bi ga dijaki uporabljali pri učenju, saj jim vso učno snov poda prek priročnika Krajc in drugi (2010) (glej 4. poglavje). Občasno pa za zanimivosti dodatna gradiva zajema iz naslednjih priročnikov, publikacij ipd.:

- Boden, Martina, Dušan Vlacović, Uroš Vajgl, Martina Ivanič, Maja Kezunovič Krašek, Katja Rejec Longar, Igor Mally in Vida Keržan. 2004. *Evropa: naša preteklost in sedanost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Brander, Patricia in Alenka Elena Begant. 2005. *Kompas: Priporčnik za učenje mladih o človekovih pravicah*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Human Rights Education Team. 2009. *Prvi koraki – metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic*. Ljubljana: Amnesty International Slovenije. Dostopno prek: <http://arhiv.amnesty.si/files/Prvi%20koraki%20druga%20izdaja%20-%20int.pdf> (20. 2. 2012).
- Urad Vlade RS za komuniciranje. 2009. *Slovenija v Evropski uniji – 152 vprašanj in odgovorov o članstvu Slovenije v EU*. Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje. Dostopno prek: http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/ukom/SLOvEU_134x198_2.pdf (20. 2. 2012).

3.7.3.1. Tema debate

V Evropskem parlamentu bi morale sodelovati samo vseevropske stranke.

Sedež vseh institucij Evropske unije bi moral biti v Bruslju.

Evropska unija bi morala postati bolj neposredna demokracija.

Evropska unija naj ima zgolj en parlament.

Evropski parlament bi moral imeti največjo moč odločanja.

Delovanje Evropske unije bi moralo biti bolj enostavno.

Evropska unija ima demokratični deficit.

Evropska unija bi morala uvesti e-demokracijo.

Evropski parlament bi moral imeti večje pristojnosti.

Evropski parlament bi morali ukiniti.

Na volitvah v Evropski parlament bi se volilna pravica morala znižati na 16 let.

Prostitucija bi morala biti legalizirana na celotnem ozemlju EU.

Mehke doge bi se morale dekriminalizirati v vseh državah članicah Evropske unije.

V Evropski uniji bi morali uvesti strožje kazni za sovražni govor.

Uvedba posebnega varuha za pravice potrošnikov na območju Evropske unije je upravičljiva.

Uvedba posebnega varuha za pravice pacientov na območju Evropske unije je upravičljiva.

V Evropski uniji bi moralo biti spoštovanje človekovih pravic pomembnejše kot boj proti terorizmu.

3.7.3.2. Tema individualnega eseja

Razmerja pristojnosti med institucijami EU.

Demokratičnost postopkov odločanja v EU.

EU kot entiteta *sui generis* in kot mednarodna vladna organizacija.

Posebnosti pravnega reda EU.

Odnos med EU in drugimi evropskimi institucijami.

Vloga EU v mednarodni skupnosti.

Odnos med širitvijo in poglobljanjem EU.

Predsedovanje EU in vloga voditeljstva.
Vse teme o posameznih politikah EU.

3.8. DRUGI PREDMETI (Jan Kovačič in Jure Požgan)

Za pojasnitev relevantnih vsebin pri posameznih predmetih, ki so navedeni spodaj, glejte 5. poglavje (Analiza spletnih didaktičnih materialov na temo (s)poznavanja Evropske unije).

3.8.1. SLOVENŠČINA

3.8.1.2. Gradiva na spletu:

Mi smo bajni, mar ne?

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

3.8.1.3. Tema debate (tudi za ostale jezike)

Evropska unija bi morala spodbujati dvojezičnost.

Angleški/Nemški/Francoski jezik naj postane edini delovni jezik Evropske unije.

Evropska unija bi morala spodbujati rabo vseh uradnih jezikov v svojih institucijah.

Evropska unija bi morala pripraviti program varstva evropske kulture.

Evropska unija bi morala nameniti več sredstev za mobilnost učencev/ dijakov/ študentov.

Evropska unija bi morala spodbujati kulturno produkcijo v nacionalnih jezikih držav članic.

Evropska unija bi morala uvesti visoke davke za predvajanje ameriških zabavnih in kulturnih programov v svojih državah članicah.

4. ANALIZA GRADIVA: EU v šoli – priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi (Primož Šturm in Jan Kovačič)

Krajc, Gregor, Vladimir Prebilič, Dejan Rebernik, Jernej Zupančič, Jelka Razpotnik, Dora Najrajter in Vila Nečimer. 2010. *EU v šoli – Priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi*. Ljubljana: Rokus Klett. Dostopno prek: http://arhiv.mm.gov.si/vlada/temp/EU/EUvSOLI_72.pdf (20. 2. 2012).

4.1. INFORMACIJA O PRIROČNIKU

Konec septembra 2010 je Urad Vlade RS za komuniciranje (UKOM) v okviru t. i. upravljalvskega partnerstva na področju komuniciranja evropskih vsebin med Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom in Vlado Republike Slovenije s strokovno pomočjo Zavoda Republike Slovenije za šolstvo izdal priročnik za učitelje o Evropski uniji »EU v šoli«. Z njim je UKOM odgovoril na potrebe učiteljev, da bi bile informacije o EU združene na enem mestu in ponujene v obliki, prilagojeni različnim stopnjam in predmetniku. Priročnik služi kot učni pripomoček, ki lahko olajša podajanje evropskih vsebin v programih izobraževanja in učitelje opremi s temeljnim znanjem o Evropski uniji, z razumevanjem, kako vpliva na življenje ljudi, ter z zavedanjem, da njen razvoj ustvarjamo skupaj. Zasnovan je tako, da omogoča uporabo učiteljem različnih izobraževalnih programov, predmetov in stopenj. Priročnik vsebuje tudi različne učne metode in delovne liste, ki so prilagojeni posameznim stopnjam v izobraževanju. V več izvodih so priročnik prejele vse osnovne in srednje šole v Sloveniji. Priročnik je dostopen tudi na spletnem mestu <http://evropa.gov.si> in <http://europa.eu/teachers-corner/>. Če želite dodatne izvode, se lahko obrnete na Špelo Simšič na UKOM (spela.simsic@gov.si).

4.2. STRUKTURA PRIROČNIKA

1. Zgodovina EU:

- 1.1 Zakaj se narodi in države združujejo?
- 1.2 Prve pobude za evropsko povezovanje
- 1.3 ESPJ
- 1.4 EGS
- 1.5 Evropsko združenje za prosto trgovino
- 1.6 Institucionalna krepitev ES
- 1.7 EU

+ delovni listi

2. Simboli in institucije EU:

- 2.1 Simboli EU

- 2.2 Institucije in organi EU
- 2.3 Pravila in postopki odločanja
- 2.4 Ustanovne (institucije), ki jih določa Pogodba
- 2.5 Drugi organi, ki delujejo v EU

+ delovni listi

3. Politike EU:

- 3.1 SKP
- 3.2 Notranji trg
- 3.3 EMU (evro)
- 3.4 Regionalna politika – finančna pomoč za razvoj
- 3.5 Podnebno-energetska politika
- 3.6 Območje SPV
- 3.7 Širitev
- 3.8 Trgovinska politika in razvojna pomoč
- 3.9 Promet
- 3.10 Socialna politika in zaposlovanje
- 3.11 SZVOP
- 3.12 Strategija Evropa 2020 – nadgradnja Lizbonske strategije
- 3.13 Proračun

+ delovni listi

4. Katere možnosti ponuja EU mladim

- 4.1 Kako se je razvijala mladinska politika EU: kratek pogled v zgodovino
- 4.2 Kako poteka strukturirani dialog z mladimi: vključevanje mladih v odločanje o EU
- 4.3 Mladi v akciji je program za vse!: kratka predstavitev programa
- 4.4 Kako EU širi možnosti izobraževanja za mlade
- 4.5 Kako EU spodbuja zaposljivost mladih

+ delovni listi

5. Živeti v EU

- 5.1 EU – združena v raznolikosti
  - 5.1.1 Nacionalna raznolikost in evropska identiteta
  - 5.1.2 Jezikovna raznolikost
  - 5.1.3 Manjšine – bogastvo EU
- 5.2 Moje življenje v EU
  - 5.2.1 Državljanstvo EU
  - 5.2.2 Študij in delo
  - 5.2.3 Zdravstveno varstvo
  - 5.2.4 Pravice potrošnikov
  - 5.2.5 Potovanja
  - 5.2.6 Kultura

+ delovni listi

6. Članice EU

+ delovni listi

- 7. Vključevanje tematike v učne teme
  - 7.1 Učne teme različnih predmetov
  - 7.2 Medpredmetno povezovanje
  - 7.3 Predlogi za različne učne metode in oblike

4.3. VSEBINA PRIROČNIKA

Ker gre v prvi vrsti za priročnik za učitelje, je slednji strukturiran zelo sistematično – prva tri poglavja se namreč navezujejo predvsem na temeljno znanje o EU (o zgodovinskih okoliščin nastanka ES do nastanka EU, simbolih in institucijah EU ter o glavnih politikah, ki jih izvaja EU), naslednji dve pa predvsem na aktivno udeležbo mladih kot državljanov EU. Kot zadnje poglavje je dodano tudi Vključevanje tematike (o EU) v učne teme.

Poglavje 1: Poglavje o zgodovini EU se relativno podrobno dotika zgodovine evropske integracije. Ključni dogodki si sledijo v kronološkem zaporedju, hkrati pa so pospremljeni z najrazličnejšimi ponazoritvami (kot so npr. sheme, časovni trakovi, zemljevidi ipd.). Predstavljene so ideje evropskega povezovanja (vojvoda de Sully, grof Henri de Saint Simon, Aristide Briand) in vse, za današnjo EU, ključne pogodbe (Bruseljska pogodba, Pogodba o ESPJ, Pogodba o EGS, EURATOM, Spojitvena pogodba, Enotni evropski akt, Maastrichtska pogodba, Amsterdamska pogodba, Pogodba iz Nice, Pogodba o Ustavi za Evropo, Lizbonska pogodba). Pri tem so za vsako od pogodb zapisani: vzroki za sprejetje le-te, cilji in novosti, ki jih je pogodba uvedla. Dodan je tudi opis pomembnih posameznikov oz. njihov prispevek k evropski integraciji in fotografija le-teh.

Poglavje 2: Poglavje o simbolih in glavnih institucijah EU je razdeljeno na dva dela. Prvi del govori o simbolih EU in vsega skupaj obsega le dve strani. V njem so predstavljeni simboli EU (zastava, himna, dan Evrope, skupno geslo in enotna valuta) in dodatne spletne strani, kjer o njih lahko izvemo več. V drugem delu je podrobno predstavljen osrednji institucionalni okvir EU, sestavljen iz 7 institucij (Evropski parlament, Evropska komisija, Evropski svet, Svet Evropske unije, Evropsko sodišče, Evropsko računsko sodišče, Evropska centralna banka) in druge institucije, ki delujejo v EU (Ekonomsko-socialni odbor, Odbor regij, Evropska investicijska banka, Evropski varuh človekovih pravic, Evropski nadzornik za varstvo podatkov, Urad za publikacije EU in Evropski urad za izbor osebja). Za vsako od teh institucij so navedene okoliščine nastanka, glavne naloge, zakonodajne pristojnosti in načini ter pravila sprejemanja odločitev. Predstavljeni so tudi pomembni akterji, kot so npr. predsednik Evropskega sveta, Visoka predstavnica Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko.

Poglavje 3: Poglavje o politikah EU zajema tiste politike, ki so najpogosteje omenjane v javnosti in tudi najbolj pomembne za razumevanje nadaljnjega delovanja EU. Pojasnjene so skupna kmetijska politika, delovanje notranjega trga EU, ekonomska in monetarna

unija, regionalne politike (finančna pomoč za razvoj), podnebno-energetska politika, območje svobode, pravice in varnosti, širitev, trgovinska politika in razvojna pomoč, prometna politika, socialna politika in zaposlovanje, zunanja in varnostna politika, strategija Evropa 2020 (nadgradnja evropske strategije), evropska varnostna in obrambna politika in proračun EU. Opis vsake od politik vsebuje njen nastanek, razvoj, cilje in instrumente njenega izvajanja. Dodanih je veliko slik, ki ponazarjajo vsebino napisanega, slovarčkov, ki dopolnjujejo že tako precej nazorno opisano snov in tabel s poudarjenimi ključnimi pojmi.

Podpoglavje Regionalna politika – finančna pomoč za razvoj obravnava delovanje instrumentov regionalne politike, ki razporejajo sredstva od bogatih državah k revnim. Pojasnjuje delovanje Evropskega sklada za regionalni razvoj (“/.../ zajema programe za splošno infrastrukturo, inovacije in investicije. Sredstva sklada so na voljo za najrevnejše regije v EU, v katerih BDP ne dosega 75 odstotkov povprečja EU.”(str. 103–106)), Evropski socialni sklad (“/.../ namenja sredstva za projekte poklicnega usposabljanja in druge vrste pomoči za zaposlovanje in odpiranje novih delovnih mest. Do /njegovih/ sredstev /.../ so upravičene vse države EU.”), kohezijski sklad “/.../ zajema projekte okoljske in prometne infrastrukture ter razvoj obnovljive energije. Sredstva so namenjena državam, /kjer/ /.../ je življenjski standard nižji od 90 /odstotkov/ povprečja EU, tj. 12 novim državam članicam ter Portugalski in Grčiji. Za Španijo, ki je bila upravičena do sredstev iz prejšnjih dejavnosti Kohezijskega sklada, se sredstva postopno ukinjajo.” (prav tam) in Evropsko teritorialno sodelovanje (Gre za sofinanciranje politike čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja). Zraven so dodani tudi primeri dobre prakse iz Slovenije.

Podpoglavje Trgovinska politika in razvojna pomoč je krajše in razdeljeno na dva dela – Trgovinski sporazumi in Razvojna pomoč. Pri slednji je v uvodu pojasnjeno: “/s/podbujanje trgovine in odpiranje svojega trga je le en cilj mednarodne razvojne strategije EU. Drugi je odpravljanje revščine v revni državah z neposredno tehnično in finančno pomočjo.” V poglavju je omenjena le razvojna pomoč državam v podsaharski Afriki – del tega poglavja je izjemno kratek (le 12 vrstic).

Poglavje 4: Poglavje Katere možnosti ponuja EU mladim je namenjeno predvsem predstavitvi številnih možnosti in priložnosti, ki jih mladi kot državljani EU lahko izkoristijo. Kratkemu pregledu zgodovine mladinske politike EU sledi odgovor na vprašanje, kako poteka strukturirani dialog z mladimi oz. kako so mladi vključeni v odločanje v EU. Poleg podrobno predstavljenega programa Mladi v akciji, so opisani tudi naslednji programi: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig in Cmepius. Pri vseh so zapisani cilji, aktivnosti, kdo lahko sodeluje in komu je namenjen. Za dodatne informacije je navedenih veliko uporabnih spletnih strani. Za večino od naštetih projektov je naveden tudi po en slovenski primer dobre prakse. Poglavje se zaključi z ukrepi EU za spodbujanje zaposljivosti mladih (Euraxess, Eures, European Job Days, Cedefop).

Poglavje 5: Poglavje Živeti v EU se dotika predvsem prebivalstva EU, njihove identitete, jezikov (našteti so vsi uradni jeziki EU ter v tabeli zajet kratek pregled jezikovne pestrosti držav članice EU), delovnih jezikov institucij EU in pravice državljanov EU. V enem izmed podpoglavij so omenjene tudi manjšine, in sicer kot 'bogastvo EU'. Manjšine vseh držav so podobno kot jeziki naštetе in opisane v tabeli. V zvezi s pravicami manjšin je omenjena Helsinška listina iz leta 1974, nadalje pa je le omenjeno, da so morale države v zakonodaje vključiti določbe o zaščiti narodnih manjšin, hkrati pa so le omenjeni pravni akti, ki se nanašajo na zaščito manjšin (Okvirna konvencija za zaščito manjšin, Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih). Dodani so tudi primeri dobre prakse v Sloveniji in seznam manjšin po državah članicah EU ter medkulturni dialogi in akcije, ki jih spodbujajo. V nadaljevanju so v enem izmed podpoglavij omenjene tudi pravice potrošnikov. Na koncu poglavja pa so predstavljene posledice sprejetih ukrepov institucij EU, ki jih lahko občuti vsak državljan (uvedba državljanstva, bolonjska reforma, uvedba evropske kartice zavarovanja), prav tako je predstavljen pojem Schengenski sporazum.

Poglavje 6: Poglavje o članicah EU je namenjeno predvsem kratki predstavitvi na dveh straneh vsake posamezne države članice EU (zgodovina države, njene geografske, gospodarske in kulturne značilnosti). Vsakemu opisu države je dodana slika njene zastave in 3 slike, po katerih je le-ta razpoznavna.

Poglavje 7: Vključevanje tematike v učne teme je namenjeno predvsem pedagogom, ki želijo tematiko o EU povezati z različnimi vsebinami pri predmetih, ki jih poučujejo v osnovnih in srednjih šolah. Teme o EU so razdeljene glede na osnovno in srednjo:

- a) teme, ki so primerne za prvo triado (pri predmetu Spoznavanje okolja)
- b) teme, ki so primerne za drugo triado (pri predmetu Družba)
- c) teme, ki so primerne za tretjo triado (pri predmetih Zgodovina, Geografija, Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika)
- d) teme, ki so primerne za srednje tehnične in poklicne šole (pri predmetih Družboslovje, Zgodovina in Ekonomska zgodovina)
- e) teme, ki so primerne za gimnazijo (pri predmetih Zgodovina, Geografija in Sociologija).

Pri tem pregledu so človekove pravice, pravice manjšin ter razvojna pomoč EU omenjeni le posredno. Nadalje so dodani tudi predlogi za medpredmetno povezovanje in različne učne metode in oblike.

Delovni listi, ki so dodani na koncu vsakega poglavja, so razdeljeni glede na osnovno (nadalje na triade – prvo, drugo in tretjo) in srednje izobraževanje ter so v določeni meri zahtevni predvsem za prvo triado devetletnega osnovnega izobraževanja. Vsi delovni listi so zbrani tudi na priloženem CD-ju.

5. ANALIZA SPLETNIH DIDAKTIČNIH MATERIALOV NA TEMO (S)POZNAVANJA EVROPSKE UNIJE (Jan Kovačič)

5.1. VSEBINE, PRIMERNE ZA UČENCE DO 9. LETA STAROSTI

5.1.1. Europe's Information Society Thematic Portal. Kotiček za otroke.

“Ta stran pomaga otrokom, da si s pomočjo kviza, sestavljanke, pobarvanke in koristnih nasvetov zapomnijo in razumejo, kdaj je treba poklicati vseevropsko številko za klic v sili 112.”

http://ec.europa.eu/information_society/activities/112/kids/home/index_sl.htm (27. 2. 2012).

Kviz na temo varnosti, ki je povezana s človekovimi pravicami, otrokom do 9 let starosti prikazuje pravilno ravnanje v primeru lastne ogroženosti in ogroženosti ljudi okoli njih. Ob vsakem pravilnem odgovoru se pojavijo tako koristni napotki kot tudi dodatna razlaga pravilnega ravnanja v določenem položaju, v katerem bi se morebiti znašel otrok, hkrati pa prikazuje tudi uporabne podatke, ki jih otroci morda še ne vedo (kot npr. to, da je klic na številko 112 v vseh državah članicah Evropske unije brezplačen, kakšno je pravilno ravnanje v primeru, da pomotoma pokličemo številko ipd.).

Primer vprašanja:

4. Doma se pokvari televizor. Bojiš se, da boš zamudil priljubljeno televizijsko oddajo, zato:

a) udariš po televizorju

b) pokličeš servis TV naprav in se dogovoriš za popravilo

c) pokličeš 112

Pravilen odgovor je b! Pokvarjen televizor ni nujni primer. Številko 112 lahko pokličeš samo v resnično nujnih primerih, kot so vlom (policija), požar (gasilci) ali prometna nesreča (nujna medicinska pomoč).

V tem sklopu je kot gradivo izpostavljena tudi slikovna sestavljanica na temo varnosti, dodatni plakat Ali poznaš evropsko številko za klic v sili 112? ter pobarvanka.

Primeri vključitve v učni proces: Spoznavanje okolja, razredne ure (oddelčna skupnost).

5.1.2. Through the Wild Web Woods – spletna igra na temo otrokovih pravic.

“Ko otroci ustvarijo svojega junaka – od gusarja do viteza ali gozdnega čuvaja – ga morajo usmerjati skozi gozdove in pobirati zvitke z informacijami o Konvenciji o otrokovih pravicah /Združenih narodov/ ter druge zaklade, obenem pa se morajo

izogibati hudobnim gobam. Vsak igralec ali igralka se bo poučil/a tudi o varnosti in zasebnosti na internetu.”

<http://www.wildwebwoods.org/popup.php?lang=si> (27. 2. 2012).

Spletna igra je del programa Sveta Evrope ‘Gradimo Evropo za otroke in z njimi’, njeni poglobitni cilji pa so seznanjanje ljudi s pravicami otrok in njihovo spoštovanje ter zaščita otrok pred vsemi vrstami nasilja. Ker se je v zadnjih letih svetovno medmrežje močno razširilo in dandanes vsebuje različne vsebine, ki so lahko nezakonite in otroku nevarne, hkrati pa napadajo ljudi in kršijo njihove človekove pravice je igra zasnovana tako, da pomaga igralcu odkriti različne pasti, ki se pojavljajo na medmrežju, temelji pa predvsem na vsebini iz Priročnika o spletni pismenosti, ki ga je izdal Svet Evrope in v 21 sklopih razlaga pomembna vprašanja in vsebuje veliko praktičnih nasvetov za učitelje in starše.

Primeri vključitve v učni proces: Spoznavanje okolja, razredne ure (oddelčna skupnost).

5.2. VSEBINE, PRIMERNE ZA UČENCE MED 9. IN 12. LETOM STAROSTI

5.2.1. Odkrivajmo Evropo!

“Evropa je čudovita celina z razgibano zgodovino. Iz Evrope prihajajo številni svetovno znani znanstveniki, izumitelji, umetniki in komponisti, pa tudi priljubljeni zvezdniki in uspešni športniki. Evropo so več stoletij pretresale vojne in razprtije. Vendar so se v zadnjih 60 letih države na tej stari celini začele zbliževati in se nazadnje združile v miru, prijateljstvu in slogi, da bi si skupaj prizadevale za boljšo Evropo in boljši svet. /.../ Spletišče in tiskana gradiva so za otroke posebej privlačna zaradi zanimivih fotografij in ilustracij, z igrami in kvizi pa lahko preverijo svoje znanje in tekmujejo z drugimi.”

<http://europa.eu/europago/explore/init.jsp?language=sl> (27. 2. 2012).

Spletno igro lahko igralci igrajo sami ali pa tekmujejo s sošolci in prijatelji. Osnovana je kot igra človek ne jezi se. Igralec si najprej izbere figurico, s katero bo tekmoval (izbira lahko med starim Rimljanom, angleško plemkinjo, staro Grkinjo, astronautom ipd.), nato pa se s pomočjo dveh zaporednih klikov na kocko premika za število mest, ki jih prikaže kocka. Pri tem se na vsakem mestu odpre polje z vprašanjem, povezanim s poznavanjem evropske tematike, na katerega mora igralec pravilno odgovoriti, če želi nadaljevati igro (pri tem izbira med tremi možnostmi in za napačen odgovor ni nobenih kazenskih točk). Ob določenih vprašanjih se po določenem času pojavi celo namig, ki pomaga igralcu pri iskanju pravilnega odgovora.

Primer vprašanj:

Katera skladba se uporablja kot himna Evropske unije?

- a) *'Imagine' Johna Lennona.*
- b) *Beethovnova 'Oda radosti'.*
- c) *Mozartova 'Čarobna piščal'.*

Kako so izbrani člani Evropskega parlamenta?

- a) *Izvolijo jih državljani EU.*
- b) *Izvolijo jih predsedniki držav in vlad.*
- c) *Imenuje jih predsednik Evropske komisije.*

Primeri vključitve v učni proces: Družba, Zgodovina, Geografija, razredne ure (oddelčna skupnost).

5.3. VSEBINE, PRIMERNE ZA UČENCE MED 12. IN 15. LETOM STAROSTI

5.3.1. Spletišče 'Odkrijmo EU'

“Multimedijsko orodje, ki omogoča interaktivno spoznavanje EU. Majhen robot nas vodi skozi vesolje Evropske unije, kjer lahko otroci raziskujejo različne informativne planete EU tako, da kliknejo nanje. Vsak planet pomeni drugo temo, povezano z EU: države članice, zgodovina, politike, institucije itd. Multimedijsko orodje vsebuje tudi igre, kvize, delovne osnutke, fotografije, videoposnetke in povezave do ustreznih spletišč.”

<http://www.evropa.gov.si/spoznavajmo-eu/index.html> (27. 2. 2012).

Na spletišču so najprej na voljo različni podatki, ki uporabnika seznanijo z vsebinami, povezanimi z Evropsko unijo. Vsebine so razdeljene na štiri sklope, in sicer:

Kaj je EU?

Kaj dela EU?

EU in mladi.

EU in SLO.

Znotraj posameznega sklopa so uporabniku na voljo dodatni podsklopi, v katerih lahko izbira naprej (tako lahko pri sklopu Kaj je EU? uporabnik nadalje izbira med podsklopi Osebna izkaznica, Državljanstvo EU, Simboli, Zgodovina, Članice in Jeziki).

Spletišče vsebuje tudi kviz z evropsko tematiko, ki zajema širok spekter znanja o Evropski uniji, (njenih institucijah, simbolih, politikah in aktualnih zadevah), ki ga je igralec pridobil na podlagi izobraževanja v šoli ali na tem spletišču.

Primer vprašanja:

Kaj je Evropski svet?

- a) *Srečanje predsednikov držav oziroma vlad vseh držav članic EU.*
- b) *Srečanje zunanjih ministrov iz vseh držav članic EU.*

c) Srečanje predsednikov držav oziroma vlad vseh evropskih držav.

Na spletišču je mogoče najti tudi primere vprašanj, ki jih lahko uporabite pri medpredmetni povezavi (vprašanja se vsebinsko sicer resda nanašajo na Evropsko unijo, vendar do rešitve vodijo različni načini, kot so npr. računanje, primerjanje, argumentiranje in dodatno spletno raziskovanje).

Primeri vprašanj:

- Poiščite argumente za vstop Turčije v EU in proti vstopu Turčije v EU.
- Kolikšen delež žensk je v Barrosovi komisarski ekipi? Primerjajte delež s prejšnjo, tj. Prodijevo Komisijo (Barroso je predsednik zdajšnje, Prodi pa prejšnje Evropske komisije).

Na voljo je tudi igra, ki na podoben način približuje igralcem znanje o EU kot zgornji pripomočki. Tako ena izmed nalog v igri vsebuje nemi zemljevid Evrope, v katerega mora igralec razvrstiti vseh 27 držav članic Evropske unije.

Primeri vključitve v učni proces: Zgodovina, Geografija, Državljanstva vzgoja in etika, Matematika, razredne ure (oddelčna skupnost) in interesne dejavnosti.

5.3.2. Križanka o evropski himni

“Koliko o evropski himni vedo vaši študenti? Naj vas ne skrbi, če je odgovor ‘ne prav veliko’, saj si lahko, preden poskusijo srečo s križanko na to temo, preberejo o njej in prisluhnejo znani Beethovnovi glasbi. Klik na številke v mreži razkrije namig.”

<http://myeurope.eun.org/shared/data/myeurope/2005/los/07/anthem/SL/anthem3.htm> (27. 2. 2012).

Na spletišču uporabnik lahko reši križanko na temo evropske himne, ki je v veliki meri povezana tudi s (sicer osnovnim) poznavanjem glasbe in njene terminologije. Spletišču je dodana tudi povezava na spletno enciklopedijo *Wikipedia*, kjer je v angleščini predstavljen širši kontekst evropske himne kot enega izmed simbolov Evropske unije.

Primeri gesel:

Oseba, ki piše glasbo. – Skladatelj.

Beethovnova in Schillerjeva rodna dežela. – Nemčija.

Glasbena kompozicija, ki obuja spomine in opeva zgodovino, tradicijo in narodni boj ali organizacijski boj. – Himna.

Glasba za orkester v štirih stavkih. – Simfonija.

Primer vključitve v učni proces: Glasba.

5.4. VSEBINE, PRIMERNE ZA DIJAKE NAD 15. LETOM STAROSTI

5.4.1. EuroparlTV

“V razdelku ‘Mladi parlament’ na spletišču EuroparlTV je predstavljeno ozadje delovanja Parlamenta, zgodovina EU ter uvod v aktualne teme EU, kot sta Balkan in ‘institucionalni trikotnik’. V video intervjujih z evropskimi poslanci so obravnavana nekatera od današnjih najbolj vročih in spornih vprašanj, kot so gospodarska kriza, gensko spremenjeni organizmi (GSO) in predlogi za vzpostavitev evropske vojske.”

<http://www.europarl.europa.eu/sl/young-parliament/a-z.aspx> (27. 2. 2012).

Na tem spletišču je glavni poudarek pri informiranju uporabnika o delovanju Evropskega parlamenta kot ene izmed ključnih institucij Evropske unije. Za uporabnika zelo zanimiva je tudi zbirka videoposnetkov ‘Od A do Ž’, v katerih so v nekaj minutah predstavljeni ključni izzivi, s katerimi se dnevno sooča Evropska unija in njeni državljani. Pod črko K se tako nahaja prispevek o kibernetiki pornografiji, ki predvsem mlajše uporabnike osvešča o varni uporabi interneta ter kaj je na internetu dovoljeno in kar absolutno presega meje dovoljenega. Pojasnjeni so tudi nekateri koncepti in ukrepi, ki jih je sprejela Evropska unija, da bi tovrstne zadeve preprečila.

Kot eden izmed razdelkov je tudi ‘Debatni krožek’, kjer se nahajajo različni podnaslovljeni posnetki debat med dijaki in predstavniki Evropske unije in ki lahko služijo tudi kot dodatno izhodišče pri nadaljnjem razpravljanju v razredu.

Primera vključitve v učni proces: Sociologija, interesne dejavnosti.

5.4.2. Mi smo bajni, mar ne?

“Vpogled v izvor stereotipov, predsodkov in klišejev v Evropi. Stereotipe povežite z ustreznimi državami članicami EU ali sodelujte v kvizu in ugotovite, koliko klišejev že poznate. Nato si oglejte mnenja nekaterih avstrijskih učencev o tem, kaj odlikuje popolnega Evropejca: navedli so nekaj odlik, ki so tradicionalno povezane z določenimi evropskimi državami.”

http://webs.schule.at/website/Stereotypes/index_slo.htm (28. 2. 2012).

Pod razdelkom ‘Webquest’ se nahaja vrsta najrazličnejših spletnih aktivnosti, ki se navezujejo na znanje o Evropski uniji.

V eni izmed nalog tako lahko dijak na kratko preveri svoje znanje o Evropski uniji (institucijah, letnicah pristopa držav v Evropsko unijo, skladih Evropske unije, programih za mlade in evro valuti).³

Nadalje so v križanki podane spletne končnice (zgolj 25) držav članic Evropske unije, ki jih mora dijak prepoznati in jih ustrezno pripisati posamezni državi članici. Na podoben način je sestavljena tudi igra, v kateri mora igralec spletno končnico povezati z ustrezno sliko države (na sliki je poleg obrisa državne meje posamezne države članice tudi njena zastava).

Na šaljiv način so predstavljeni tudi stereotipi o 'popolnem Evropejcu', kjer mora dijak reke iz držav članic ustrezno povezati z njihovimi zastavami. Na koncu je kot ena izmed vaj dodana tudi slovnična naloga, v kateri dijak lahko preveri svoj besedni zaklad in poznavanje slovnice slovenskega jezika.

Primeri vključitve v učni proces: Sociologija, Zgodovina, Geografija, Slovenščina.

---

³ Naloga je povezana z drugim portalom, ki dijake seznanja z delovanjem in strukturo Evropske unije, in sicer spletiščem 'V Evropi živim!'.